STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 09922

DOS GEZANG TSVISHN TSEYN

Yosef Kerler

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יוסף קערלער / דאָס געזאַנג צווישן ציין

פאַרלאַג
י.ל. פרץ
ישראל

תשל"א / 1971

מבוא / אַרייַנפיר
דב סדן

ציורים / צייכענונגען
מולה בן־חיים

ערך / צוגעגרייט צום דרוק
ישראל רודניצקי

ספר זה מופיע בסיוע של „האגודה לחקר תפוצות
ישראל״ ע״י האוניברסיטה העברית בירושלים

יוסף קערלע

דאס
געזאנ
צווישן ציי

Josef Kerler
Dos gesang cwishn cein
I. L. Peretz Publ. House. 31, Allenby St., Tel Aviv

יוסף קערלער / דאָס געזאַנג צווישן ציין
פאַרלאַג י. ל. פּרץ, תל־אביב, אלנבי 31

©

נדפס בישראל 1971
Printed in Israel 1971

דפוס „אורלי", ת"א, טל. 32062

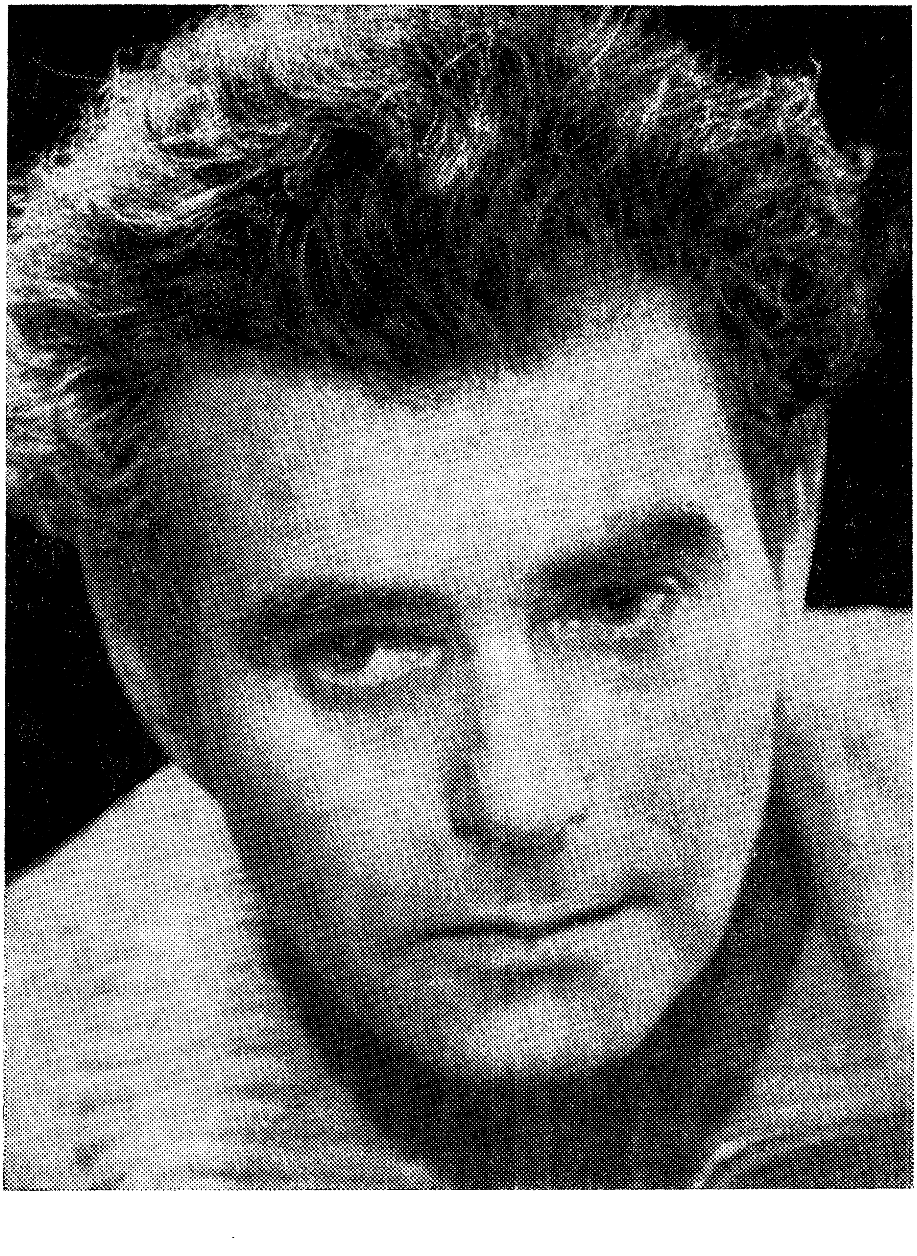

דב סדן

פון הייסין ביז ירושלים

א

יוסף קערלער איז אַ שם־דבר, און דאָס ממש לויטן סדר פון דעם באַהעפט — אַמערשט איז געגאַנגען דער שם, דער נאָמען, דער פּאַרשוין, און שפּעטער איז געגאַנגען דער דבר, דער ענין וואָס דער פּאַרשוין רעפּרעזענטירט. אַוודאי, די וואָס זענען בקי אין דער סאָוועט־רוסישער ליטעראַטור, און גייען נאָך אירע שטראָמען און זיגזאַגן, קענען דעם נאָמען און דעם ענין, פון פריער, זייט זיי האָבן זיך באַוויזן זיינע לידער, אָבער דער פאַקט, אַז זיי זענען לרוב צעשפּרייט און צעזייט, און גאָר ווייניק איינגעזאַמלט געוואָרן, האָט נישט דערלייכטערט אַ פולן אָפּשאַץ פון דעם מענטש און זיין ווערק. אַמערשט איז געגאַנגען דער שם — דער קאַמף זיינער מיט די סאָוועטישע מאַכט־אָרגאַנען אים צו דערלויבן עולה צו זיין אין דער היים פון זיין פאָלק, קיין ארץ־ישראל, און דער כאַראַקטער פונעם קאַמף, די אויסגעהאַלטנקייט און צילבאַוווסטקייט פונעם קעמפער, האָט אים אַרומגענומען מיט אַן אוירעאָל פון גבורה; דערנאָך איז געקומען דער דבר — די לידער זיינע, וואָס שפּיגלען אָפּ, אין אַ טיפער דיכטערישער וויזיע און אין אַ שטאַרקן קינסטלערישן יכולת, די וואָרצלען פון זיין געראַנגל, און איצט קומט דער דבר־מתוך־דבר — אַ גרעסערער אָפּקלויב פון זיינע לידער, וואָס שפּיגלען אָפּ די סטאַנציעס פון זיין דיכטערישן וועג און גיבן אַ מעגלעכקייט זיך מער צו דערגרונטעווען צו דעם פּאָעטישן פענאָמען, און עפענען אויג און האַרץ צו פאַרשטיין אים ווי אַ שאַפער, וואָס פאָרמירנדיק זיין וועלט, אין זינג און זאָג, אין בילד און קלאַנג, אַנטפּלעקט ער זיך, מיט זיין גאַנצער באַזונדערקייט ווי אַ יחיד פון אַ רבים, ווי אַ יחיד אין אַ רבים, ווי עס איז דער אמתער דיכטער, וואָס געטע זאָגט אין זיין נאָמען: און ווען דער מענטש איז פאַרשטומט געוואָרן אין זיינע יסורים, האָט גאָט מיר געגעבן דעם כוח זיין לייד צו זינגען. צו דעם לאַפּידאַרן זאָג קען מען בלויז צוגעבן, אַז עס איז דער ייד־מענטש, וואָס מער ווי ער איז פאַרשטומט געוואָרן, האָט מען אים שטום געמאַכט. כללו של דבר: דער דיכטער פון אַ שטומען רבים.

אמת, כדי אונדזער דיכטער פולקום צו פאַרשטיין, דאַרף מען דורכאַקערן אַלץ וואָס ער האָט געשריבן, סיי דאָס וואָס עס איז שוין דערשינען, סיי דאָס וואָס איז נאָך נישט דערשינען, און פּרוּוון אָפּגעבן אַ מין דין־וחשבון, סיי אויפן סמך פון דעם באַנד לידער, וואָס ליגט שוין פאַר אונדז, סיי אויפן סמך פון דעם באַנד לידער, וואָס ליגט נאָך נישט פאַר אונדז, סיי אויפן סמך פון זיינע פּראָזאַישע חיבורים — רעפּאָרטאַזשן, קריטיקן, בריוו — וואָס זענען דערשינען ברשות־הרבים. מיר ווייסן נישט, צי דער פּרוּוו וועט האָבן די מעלות

פון אַ פיאָנערישער אַרבעט, ווי עס פאָדערט דער אָפשאַץ פון אַ דיכטער וואָס די קריטיק האָט אים נאָך נישט אויסשעפיק באַהאַנדלט. אָבער מיר בעטן מחילה פאַר די חסרונות פון אַ פיאָנערישער אַרבעט, וואָס דערקלערן זיך פון דער קאַרגשאַפט אין דאָקומענטאַרן מאַטעריאַל. ווי ווייט די קאַרגשאַפט גרייכט, לאָזט זיך אָפלערנען דערפון, אַז ווען מען האָט לעצטנס, ביי אונדז, און ערגעץ אַנדערש, געבראַכט זיינע לידער, סיי אין מקור, סיי אין, בעיקר העברעישן, תרגום און אַן אינפאָרמאַציע פאַרן לייענער, האָט מען אַלץ איבערגעחזרט די פאָר פרטים, וואָס עס ברענגט י. רימיניק אין דער סאָוועטיש־רוסישער ענציקלאָפעדיע (1962), און העכסטנס צוגעגעבן וואָס שרייבער, וועלכע האָבן זיך מיט אים באַגעגנט אין מאָסקווע (ווי, אַ שטייגער, ש. ל. שניידערמאַן), האָבן געבראַכט. אין די לעקסיקאָנען פון יידישער ליטעראַטור איז ער נישטאָ — ווען זלמן רייזען האָט אָפגעדרוקט זיין לעצטן באַנד, איז קערלער בסך־הכל אַלט געווען עלף יאָר און דער לעצטער באַנד פון דעם נייעם לעקסיקאָן לאָזט נאָך אויף זיך וואַרטן. און אַזוי־לאַנג עס וועט זיך נישט עפענען קיין בשפעדיקער מקור, מוזן מיר דעם דיכטערס ביאָגראַפיע קאָמפלעטירן לויט רמזים אין זיינע אייגענע ווערק.

ב

ווי מיר הערן, איז יוסף קערלער געבוירן אויף דער שוועל פון דעם רעוואָלוציע־יאָר (7טער אַפריל 1918) אין אַ פאָדאָליער שטעטל הייסין, קרייז וויניצע, אַ סביבה, וואָס ווערט דערמאָנט אין דער כראָניק פון די פאָגראָמען, וועלכע האָבן דאָ געבושעוועט, ווען דער קומענדיקער דיכטער איז נאָך געווען אַ פיצל קינד. נאָך הערן מיר, אַז ער ציט דעם ייחוס זיינעם פון כלי־קודש, — דער זיידע איז געווען אַ שוחט, נישט די בעסטע רעפוטאַציע אין דער נאָכרעוואָלוציאָנערער אַטמאָספער, אָבער דאָס אייניקל דערמאָנט אים אינעם ליד: „מיין זיידע” (1943) און דאָס אין אַן אַנטשיידנדיקן מאָמענט פונעם דור — ער, דער זיידע, באַווייזט זיך אים אויפן שטראָז „הפקר באָרד און פיאות אויפן ווינט”, און ער שיקט דאָס אים, דאָס אייניקל, הרגענען דעם פיינט. מיר הייבן אַפיר דאָס ליד מחמת צוויי טעמים — איין טעם: דאָס ליד אַנטיציפירט אַן ערשט שפעטער גאַנץ אויסגעקלאָרטן איינשטעל: דער אַלטער שולחן־ערוך־ייד וואָס שיקט זיין יונג קאָמוניסטיש אייניקל אין דער מלחמה קעגן עמלק; דער אַנדערער טעם: דאָס ליד רעגט אָן די גאָר ערנצטע קשיא, וואָס האָט דאָס אייניקל געירשנט פון דער מסורה, פון דער היים, פונעם שטעטל. ווי מיר האָבן געלייענט אין אַ שמועס מיטן דיכטער, מיט אַ נישט לאַנגער צייט צוריק, האָט ער זיך, בתוככי מאָסקווע, צעניגונט מיט דער שבתדיקער קדושה: ממקומך מלכנו תופיע ותמלוך עלינו כי מחכים אנחנו לך מתי תמלוך בציון, טייטש: פון דיין אָרט, אונדזער קיניג, וועסטו דערשיינען און קיניגן איבער אונדז, בעוויל מיר וואַרטן אויף דיר, ווען וועסטו קיניגן אין ציון. און דער,

דרך־אגב דערציילטער פרט, וועגן דעם כמעט באַיאָרטן מאַן, וואַרפט אַ שטרייפליכט אויף דעם רייפנדיקן בחור און צוויטלענדיקן קינד. נישט אומזיסט טרעפן מיר אין זיינע לידער כמה רעמיניסצענציעס פונעם דאַווענען, ווי אַ שטייגער: „כל עצמותי... אַלע מיינע ביינער זינגען, ליבסטע, און זיי וויינען”. די צוויי לשון־קודש־ווערטער זענען, כידוע, גרונטיק דער אָנהייב פון אַ פסוק אין תהילים: כל עצמותי תאמרנה ד׳ מי כמוך מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו, טייטש: אַלע מיינע ביינער וועלן זאָגן: גאָט, ווער איז דיר גלייך, ראַטעוועסט אַן אָרעמאַן פון אַ שטאַרקערן פון אים, און אַן אָרעמאַן און באַדאַרפער פון זיין באַרויבער; אָבער זענען, מיט אַ פאַרשאַרפטן צוגאָב, אַריין אין תפילהדיקן נשמת און געהערן צום עקסטאַטישסטן רעטשיטאַטיוו, סיי אין שבתדיקן דאַווענען און סיי אין דער פסחדיקער הגדה, און חסידים זאָגן עס מיט אַ באַזונדערס האַרציקן זינגזאַנג, קומט דער דיכטער און באַנוגנט זיך אַפילו בלויז מיט די צוויי ערשטע ווערטער, אָבער די דריי פינטעלעך לאָזן וויברירן די איבעריקע, און אין דער וויבראַציע איז פאַרבאַהאַלטן דער ניגון, און דאָס אַלץ ווערט אינטעגרירט אין אַ בענקשאַפט־ליד צו דער ליבסטער אין נישט־אַרויסגעזאָגטן וואָרט: תאמרנה, טייטש: וועלן זאָגן, פאַרוועבט אין זיך אי געזאַנג אי געוויין. אַהער געהערן אויך די אויסרופן: דער אייבערשטער; גאָט מיין גאָט; פאָטער האַרציקער און זיסער; טאַטע זיסער, וואָס טרעפט זיך צוזאַמען מיט שמע ישראל, — עלעמענטן פון זיידנס וועלט, וואָס זענען דעם אייניקלס ערוצפיעס. אַ מאָל הערט זיך אַ גילגול פון אַזאַ היימישער אַסאָציאַציע — דעם דיכטערס ליבשאַפט צו וועלט, הימל, וואַסער, טייך, וואָס אָטעמט אַן אויסנעמלעכע פרישקייט, נעמט, פאַרשטייט זיך, אַרום וואַלד און בוים, און דאָ טוט ער אַ זאָג: „ווי פריש קען זיין אַן אַלטער שטאַם — / ביים פאָלק האָב איך געקנעלט”. דער פאַרגלייך גייט אויף דער ליניע: אַלטער בוים — אַלט פאָלק, און קען זיין גאָר אַלגעמיין, אָבער דאָס אידיאָמאַטישע וואָרט: געקנעלט, פירט אין קינדערישן חדר אַריין, און אויב אַזוי, לאָזט זיך דאָ זען דער מקור פון קנעלן, און דאָס אין פסוק: כי כימי העץ ימי עמי. טייטש: ווי די עלטער פונעם בוים איז די עלטער פון מיין פאָלק. און אַזוי ווי אַ פסוק האָט אַ טבע מנעמאָניש מיטצושלעפן זיין סביבה, ברענגט די אַסאָציאַציע אַפיר דעם המשך: ובנו בתים וישבו ונטעו כרמים ואכלו פרים, לא יבנו ואחר ישב, לא יטעו ואחר יאכל. טייטש: און זיי וועלן בויען הייזער און זיצן אין זיי, און זיי וועלן פלאַנצן ווייגערטנער און עסן זייער פרוכט, זיי וועלן נישט בויען און אַן אַנדערער וועט זיצן, זיי וועלן נישט פלאַנצן און אַן אַנדערער וועט עסן. און אַזוי, פלוצעם, געפינען מיר זיך אין סאַמע תוך פון אַ טיפיש יידישער סיטואַציע — דען אַזוי איז שוין די טבע פון אַלטע פאָלקס־מקורים: זיי פירן, לויט זייער אינטעגראַלן געזעץ. אַוודאי איז קערלער נישט דער איינציקער, אַפילו נישט אין דער סאָוועטיש־יידישער דיכטונג, און אַפילו דער גאָר פריער, ווען זי איז לייכטגלייביק און אומקרייטיש נאָכגעגאַנגען די גענעראַל־ליניע, וואָס אַן אַנאַליז פון זייער אַסאָציאַטיוו־

פאַרמעג באַווייזט, ווי ווייט דער אויטאָנאָמער כוח פון מקור איז ביי זיי שטאַרקער פון דער אינטעגרירנדיקער מאַניפולאַציע, אַזוי אַז דער אידעאָלאָגישער אָבער פּראָגראַמאַטישער בוידעם איז אַ שוואַכינקע בריה לגבי דעם דורותדיקן פונדאַמענט. אָבער קערלער געהער דערינען צו די בולטסטע, און דאָס היפש באַוווסטזיניקע, דוגמות. מיר וועלן זיך באַנוגענען איצט בלויז מיטן עצם אָנווייז און איבערלאָזן דעם אויספיר אַ באַזונדערער אַנאַליטישער אַרבעט, וואָס וועט וואַרפן אַן אַנדער ליכט אויף דער גאַנצער סאָוועטיש־יידישער דיכטונג, און באַווייזן ווי ווייט קערלערס באַוווסטער וועג האָט שוין אומבאַוווסטע אָנטייטן ביי זיינע פירגייערס.

ג.

מיר קערן זיך אום צו יענער קורצער ביאָגראַפיע אין סאָוועטיש־רוסישן לעקסיקאָן — און מיר הערן, אַז קערלער האָט יינגלווייז געלערנט אין אַ דראַמאַטישער שול; און מיר וואָלטן גערן געוואָלט הערן, נישט בלויז וואָס ער האָט פון דאָרט אַרויסגעטראָגן, נאָר אויך וואָס ער האָט אַהין מיטגעבראַכט. און מיר נעמען אָן, אַז דערונטער איז אויך געווען אַ רייכע גאַמע פון היימישן, סיי ליטורגישן, סיי פאָלקלאָרישן מעלאָס. וועגן דער שול גופא דערוויסן מיר זיך פון זיין מעמואַריסטישער סקיצע „צוועלף זיינען מיר געווען" (1945). ער באַשרייבט דאָרט, אין קורצע שטריכן, די גרופּע תלמידים אין דער מאָסקווער טעאַטער־שול, צווישן וועלכע ער האָט זיך, אַ ניינצן־יאָריקער בחור, געפונען. „מיר האָבן זיך — דערציילט ער — סצעניש דערצויגן אויף טשעכאָווס וואָדעווילן און פּרצס דראַמען, אויף פּראַגמענטן פון מענדעלע, שלום־עליכם, גאָגאָל, סאַלטיקאָוו־שטשעדרין". ווי מיר זעען, בעיקר הומאָר און סאַטירע, וואָס איז מחייב אַ קאַנטשאַפּט מיט שטייגער. מיר הערן אויך וועגן פּיעסן, וואָס זיי האָבן געשטעלט („דער אוצר" פון שלום־עליכם, „שוועסטער" פון פּרץ, „קאָרטנשפּילער" פון גאָגאָל), וועגן די לערערס — דער ליטעראַטור־פאָרשער אהרן גורשטיין, דער שפּראַך־לערער אליהו פאַלקאָוויטש, און בעיקר וועגן זייערע חלומות — אַ יידיש יונג־טעאַטער. אָבער דאָס אַלץ דערציילט ער, ווי פאַרבייגייענדיק, דען בעיקר גייט עס אים דאָ אין אַ מין ציון פאַר זיינע חברים, די תלמידים, וואָס זענען אַלע, ווי דער דערציילער אַליין, אַוועק אין פראָנט, און אַ טייל פון זיי איז געפאַלן אין דער מלחמה — ווער לעבן וויניצע, ווער ביי לענינגראַד; אַ טייל פון זיי האָט זיך באַזונדערס אויסגעצייכנט — ווער עס איז פאַרכאַפּט געוואָרן אין פליִען און אַנטלאָפן און אַריינמאַרשירט קיין בערלין; ווער עס איז געוואָרן אַ שלאָגלער וכדומה, און דער צד השווה: „אַלע האָבן מיר געוווסט, אַז דער וועג צו אונדזער שעפעריש לעבן ליגט [= גייט] דורך קאַמף, דורך נצחון איבער היטלערישן דייטשלאַנד".

מיר ווייסן נישט, וואָס האָט ער זיך מיט זיין דראַמאַטישן לימוד מתכוון געווען, פונקט ווי מיר ווייסן נישט, וואָס האָט ער דערביי אויספּיעט, און בעל־כרחו באַנוגענען מיר זיך מיט דער אָבסערוואַציע, אַז אַ סך לידער זיינע פאַר־

מאָגן אַ דראַמאַטישקייט, וואָס דריקט זיך בעיקר אויס אין געלונגענע, צומייסט לאַקאָנישע, רעפליקעס, וואָס איז בעיקר בולט אין די לידער פון עלטערן שטעטלשן שטייגער. אָבער דווקא די דאָזיקע שטייגער־לידער, וואָס שטאַמען פון אַ שפעטערער דאַטע וואָרצלען אין זיין פריִעסטער ביאָגראַפיע; אויבנאויפיק געזאָגט: פון פאַר זיין ביאָגראַפיע, אָבער טיפער געזאָגט: פון זיין ברייטערער ביאָגראַפיע, וואָס נעמט אַרום די איבערלעבענישן פון אַ דור אָדער צוויי דורות פריִער, — עס זענען, ווי עס געשעט אין דער ברייטערער ביאָגראַפיע, מסורות און שמועות פונעם טאַטן און זיידן, וואָס זון און אייניקל לעבן עס אין זייער כוח המדמה איבער, ווי אַן אָרגאַנישן טייל פון זייער אויטאָביאָגראַפיע, און אויב זיי זענען דיכטער, לעבן זיי עס קרעאַטיוו אויף. אַזוי שטייט עס מיטן ציקל: פון אַלטן קוואַל, וואָס לעבט אויף דאָס שטעטל פון זיין טאַטנס און זיידנס צייט — די געשטאַלטן פון אַ סטאָליאַר־געזעל, פון אַ שניידער, פון לייב בעל־עגלה, פון אברהמל שוסטער, וואָס שאַרט זיך, אַ קאַפ שעמעוודיק און אַ קאַפ אַפהענטיק, צו בליומציע, וועלכע האַלט אַ וויינקעלער, ווו עס שוויבלט פון אַן אינטערעסאַנטן טיפאַזש, וואָס אין זיין צענטער שטייט יאָסעלע בדחן פון דאַשעוו, און מיר שלינגען זיין פיקאַנטן סיפור־מעשה און הערן זיך צו צו זיין כלה־באַזעצן, און זעען פאַר זיך דעם יונגן אַדעפט פון דער בינע, וואָס שפילט אָט די אַלע ראָלן, נישט פאַרלירנדיק פון די אויגן דעם דיכטער, וואָס מאָלט, אין די שטיפערישע בילדער, אַ וועלט און אַ לעבן, וואָס זייער אַקס איז געווען דער שבת, ווי אַ דערפרישנדיקער קוואַל פאַר די ששת ימי המעשה, טעג פון שווערער און ערלעכער האָרעוואַניע, אָדער ווי דער דיכטער לאָזט זאָגן זיין טרויעריק־פריילעכן זינגער העלד: „די וואָך טו איך לאַטען מיט שטיקעלעך שבת”, און ער שטויסט זיך אַפילו נישט, וואָס דער דיכטער ווייסט מסתמא יאָ, אַז ער האָט געפונען דעם פשוטן, עמך־באַשייד פאַר פרצס פאַראַדאָקסיע אין זיין דראַמע „די גאָלדענע קייט”.

און אויב שוין פאַרמעסט מיט אונדזער קלאַסיק, איז דאָך בולט די נטייה צו שלום־עליכמס וועלט און זיין וועלטבאַנעם, אָבער צו איר אויפלעב קומט ער נישט, קען נישט קומען, דען וואָס שלום־עליכם האָט בלויז אָנגעווונקען, איז געוואָרן דער טראַגישסטער ממש: „אַצינד איז מען אַ לעבעדיקער מת / אַ בוים אָן צווייגן סטאַרטשעט פאַר געלעכטער”. צוויי שורות וואָס צייכענען, שוואַרץ אויף שוואַרץ, אַ חורבן פון אַ וועלט.

אַזוי ווי מיר האָבן פירויסגעשיקט דעם באַטראַכט פון אַ שפעטערן ציקל, כדי צו פאַרשטיין זיינע פריִע מאָטיוון, וועלן מיר אויך פירויסשיקן אַ קשיא, וואָס מען פרעגט זיך, געוויינטלעך, ביים סוף אָפשאַץ פון אַ שאַפער, נאָך דעם מען האָט גוט באַטראַכט דעם שפיל פון תנועות פון ביידע שאָלן פון זיין וואָג, די איינע פון זיין לעבן, די אַנדערע פון זיין שאַפן און מהות: צי האָט אים דאָס לעבן געלאָזט שאַפן לויט זיין נאַטורעל, און אויב נישט, ווי וואָלט זיין שאַפן אויסגעזען, ווען דאָס לעבן לאָזט אים שאַפן לויט זיין נאַטורעל. מיר

האָבן די קשיא געפרעגט לגבי יצחק קאַצנעלסאָן, וואָס זיין ליד שטראָצט בטבע פון לייכטקייט און שפּילערישקייט, וועלכע טוט זיך נישט אָפּ אויך פונעם פּראָבלעמאַטישן, ווי ער האָט עס בעיקר אין זיינע דראַמעס, און דער גורל האָט אויף אים גוזר געווען צו זיין דער מקונן פון אויסגעהרגעטן יידישן פאָלק; מיר האָבן די קשיא געפרעגט לגבי אברהם סוצקעווער, וואָס זיין ליד האָט בטבע אַלע חנען פון פּאָעזיע און מוזיקאַלישקייט, ווי אַ תכלית פּאַר זיך, און דער גורל האָט אויף אים גוזר געווען צו זיין דער מקונן פון דער „געהיימשטאָט“. דאָס זענען בולטע, אָבער ווייט נישט איינציקע, דוגמות פון אַ סתירה צווישן נאַטורעל פון אַ דיכטער און זיין גורל; צווישן זיין נטייה און זיין אויפגאַב. אויב די קשיא אָנווענדן אויף קערלערן קומט אונדז פיר, אַז מיר האָבן אויך ביי אים אַזאַ בולטע און שאַרפע סתירה: זיין נאַטורעל האָט אים בעיקר געצויגן צו דער גוטהאַרציקער היימישקייט, געשמאַק פאַרפּראַוועט מיט סופּערקלוגן הומאָר און דינינקער איראָניע, וואָס איז אויך ניכר אין זיינע נאַטור־ און שטייגער־לידער, אָבער זיין גורל, דער גורל פון זיין דור, האָט אויף אים גוזר געווען אַנדערע דרכים.

ד

איצט קערן מיר זיך אום צום כראָנאָלאָגישן סדר — קערלערס ערשטלינגען דרייען זיך אין דער מיט פון זיין צווייטן און דריטן צענדלינג יאָרן (1935), אַ גענוג רייפע עלטער, אָבער באַקאַנטער איז ער געוואָרן אַ קאַרגע צען יאָר שפּעטער מיטן דערשיינען פון זיין ערשטן און איינציקן ביכל לידער, וואָס איז אַרויס אין מקור — עס זענען לידער פון מלחמה, געשריבן אויף די שלאַכטפעלדער. און ווי מ. נאָטאָוויטש שרייבט אין זיינער אַ כוללדיקער קריטיק וועגן דער סאָוועטיש־יידישער ליטעראַטור (1947), „האָט זיך נאָך ביז איצט נישט אָפּגעקילט דער הייסער אָטעם, וואָס דער יונגער דיכטער האָט אין זיי אַריינגעהויכט אין יענע גרויזאַמע מלחמה־יאָרן“. עס איז זיין ערשט און איינציק ביכל, וואָס איז דערשינען אין מקור, דען דאָס אַנדערע ביכל איז אַרויס אין תרגום — אין רוסישן נוסח, אָבער נישט יידיש. ער איז דערינען נישט קיין בן־יחיד, דען אַ גוט שטיק צייט איז די דאָזיקע שיטה פון תרגום בלא מקרא געווען אַ וואָכנגאַנג, ביז דער קורס האָט זיך עפּעס איבערגעאַנדערשט. פיקאַנט איז אָבער דער נאָמען פון ביכל: Виноградник моего отца משמע: מיין טאַטנס וויינגאָרטן. מיר ווייסן נישט, וואָס האָט זיך דער דיכטער געקלערט, ווען ער האָט געזען דאָס שער־בלעטל, מעגלעך, אַז ער האָט אַ שמייכל געטאָן, ווי מיר האָבן עס געפונען אין זיינעם אַ רעפּאָרטאַזש (1962), וווּ איינער טרייבט ליצנות און זאָגט, אין גאַנג פון שמועס:

Тише, не хватать рыбу перед лапшой און די וואָס הערן דאָס, לאַכן און שטויסן זיך נישט אָן, אַז דער שמועסער האָט דאָ פאַררוסישט דעם יידישן זאָג: שטילער, כאַפּט נישט די פיש פּאַר די לאָקשן. אָבער צוריק צום נאָמען פון ביכל — עס איז אַ באַקאַנטער פאָלקסזאָג: ווי ביים טאַטן אין וויינגאָרטן

(זעלטענער, ווי אַ שטייגער, ביי מענדעלען: ווי ביים טאַטן אין וויינהויז) און איז אַן אָנטייט אויף דער כוונה פון זאָג גופא: אַטמאָספער פון היים און היימישקייט, געפיל פון נחת, רו, זיכערקייט („ער האָט זיך צעלייגט ווי ביים טאַטן אין וויינגאָרטן"), אָבער אַפילו אויב דער מקור פון זאָג איז אפשר, ווי מיר זענען זיך משער, נישט קיין היימישער, האָט ער זיך פאַרהיימישט און עס שטעקט אין אים אַ סך מער — סיי ווען מיר באַטאָנען דאָס וואָרט: טאַטע, און מיר שטרייכן אונטער דעם פאַרבונד מיטן נעכטן, סיי ווען מיר באַטאָנען דאָס וואָרט: וויינגאָרטן, און מיר שטרייכן אונטער דעם פאַרבונד מיטן דרומדיקן יידישן, דאָרפישן און האַלב־דאָרפישן, יישוב, וואָס דער דיכטער איז געווען זיין ערלעכער זינגער און זאָגער, און בעצם מער זינגער ווי זאָגער. והראיה: דאָס ביסל כוח, וואָס ער האָט אַרויסגעוויזן אין פראָזע, און וואָס איז נישט אַרויס פון דער רעם פון רעפאָרטאַזש דערגרייכט ווייט נישט דעם גרויסן כוח זיינעם אין פאָעזיע, וואָס איז זיין ערשטער פידל, און אויב מיר דערמאָנען דאָ דעם צווייטן פידל זיינעם, איז עס בעיקר מחמת דעם וואָס די רעפאָרטאַזשן זיינע זענען כמעט מאָנאָטעמאַטיש — זיי באַהאַנדלען כמעט בלויז דעם יידישן וויינגאָרטן, משמע דעם יידישן קאָלווירט, דאָס יידישע דאָרף, סיי אין דרום, סיי אין צפון, און מיט אַן עמפאַז, גלייך עס וואָלט געווען די צענטראַלסטע יידישע ווירקלעכקייט אין דער גרויסער מדינה.

אָבער צוריק צום געזעמל לידער, וואָס וועגן זיין דערשיינען האָט נאָך דער אָפטייל פון סאָוועטישן שרייבער־פאַראיין עטלעכע יאָר פריִער (1947) באַשלאָסן. לויטן פלאַן פון דעם אָפטייל האָט עס באַדאַרפט צו זיין אַ כוללדיק געזעמל פון ביראָבידזשאַנער יידישע שרייבער — ה. מילער, ק. ראַבינקאָוו, ישראל עמיאָט, ליובאַ וואַסערמאַן, מ. מאַלטינסקי, י. סלוצקי און אַנדערע, און געזאָלט אַרויס אין רוסישן איבערזעץ פון שאַמבאַדאַל און אַנדערע, אָבער דער ענין האָט זיך פאַרצויגן, און קערלערס ביכל איז ערשט אַרויס מיט גאַנצע צען יאָר נאָך יענעם באַשלוס (1957). פאַר וואָס עס האָט זיך פאַרצויגן — גענוג זיך צו דערמאָנען, וואָס סאָוועט־רוסלאַנד האָט דורכגעמאַכט צווישן די צוויי דאַטעס; פאַר וואָס עס האָט זיך אַזוי לאַנג פאַרצויגן — עס איז אים, קערלערן, באַשערט געווען אויסצוזופן ביז דנאָ ביידע ביטערע בעכערס, סיי דעם וואָס היטלער האָט אָנגעגאָסן, סיי דעם וואָס סטאַלין האָט אָנגעגאָסן; נאָכן קאָשמאַר פון דער מלחמה־צייט און דעם חורבן וואָס דער אַנטי־משיח האָט געבראַכט אויף ברייטע שטחים, אָפמעקנדיק די יידישע יישובים אין זייער קיום, אַזוי אַז עס האָט זיך ווידער אַ מאָל, איבער די חורבות פון שטעט און דערפער, געלאָזט הערן די אַלטע יידישע קינה: הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי, טייטש: קוקט און זעט, אויב פאַראַן אַ ווייטיק ווי מיין ווייטיק, איז געקומען דער קאָשמאַר, וואָס דער פסעוודאָ־משיח האָט געבראַכט אויף די אָנצאָליקע מאַסן, וועלכע ער האָט געלאָזט קאַטעווען און פייניקן און אויסמוטשען אין די קאַטאָרגעס, לאַגערן, קוילנגריבער. אַזוי אַרום איז דער זעלנער, וואָס האָט זיך געשלאָגן אויף

די פעלדער הינטער מאָסקווע, וויאַזמע, רזשעוו, און וואָס אין זיין ביקס איז אומרויִק געווען די קויל, וואָס האָט טיף איבערגעלעבט און באַשריבן די שטילקייט פאַרן ערשטן שאָס און דעם חלום פון לעצטן פיבער־אָטעם, דאָס לעצטע בענקעניש צו דער כלה און דעם לעצטן געדאַנק וועגן דעם נישט־דערקאָנטשעטן בריוו אין קעשענע, דעם ווייטיק אויפן אומקום פון פריינד; דער זינגער פון אָפענעם, סטעפישן פייזאַזש, וואָס אַרום, ווו עס האָט זיך אָנגעהויפט אַזוי פיל טויט און אומגליק — דער זעלבער זעלנער פון נעכטן ווערט היינט פאַרשיקט אין אַ קאַטאָרגע, ווו ער ליידט יאָרן־לאַנג אין אוממענטשלעכער פיין און שקלאַפישער עבודת־פרך. און פונקט ווי דער דיכטער האָט געשטאַלטיקט די גבורה פון נעכטן, געשטאַלטיקט ער דיכטעריש די השפלה פון היינט. די קשיא פאַר וואָס איז אים און אַנדערע דאָס געקומען, איז קיין קשיא נישט — אין יענער צייט האָט מען גאָרנישט באַדאַרפט טאָן, כדי פאַרשפאַרט צו ווערן, פאַרקערט, דעמאָלט האָט מען געקאָנט פרעגן: וואָס פאַר אַ שפלות האָסטו עפעס אָפגעטאָן, אַז מען האָט דיך נישט פאַרשפאַרט. אָבער עס פרעגט זיך פאָרט, פאַר וואָס איז קערלער באַפרייט געוואָרן ערשט נאָך גאַנצע זעקס יאָר, מיט סטאַלינס מיתה. ער אַליין האָט דערויף, ווייזט אויס, קיין תשובה נישט און הענגט עס אַפנים אָן אין זיין גורל, וואָס איז שווער צו אים ווי ער איז שווער צו זיין גורל, אָבער עס איז די שווערקייט פון דער טאָפלטער שליחות ביידע קאָשמאַרן דורכצולעבן, אין זייער גאַנצער מאָס דורכצולעבן, כדי דעם טאָפעלעם שוידער אין זיין פולער וואָרהאַפטיקייט אויסצושרייען.

ה

און עס איז אַ וואָרהאַפטיקייט, וואָס שפייזט זיך פון דריי מקורים: פון כאַראַקטער, פון זכרון, פון געוויסן.

כאַראַקטער — ער, קערלער, האָט דעם ענין פון מוט אַקצענטירט נאָך לאַנג איידער ער האָט אים אין זיין גאַנצן היקף אַרויסגעוויזן, און פונקט ווי אין אָנהייב וועג, אַקצענטירט ער אים אין סוף וועג און נישט אומזיסט ברענגט ער, אין אַ בריוו, ווי אַ משל צו זיך אַליין דעם ענין פון אַ בוים, אַ מין שוואַרצער דעמב, — וואָס לענגער ער ווייקט אין וואַסער, אַלץ פעסטער און שטאַרקער ווערט ער, און עס איז מסתמא כאַראַקטעריסטיש די אַסאָציאַטיווע באַגעגעניש צווישן בוים אין קאָנקרעטן צפון־פייזאַזש און דעם בוים אין תנ״כישן דרום־פייזאַזש, וואָס ירמיה מאַכט אים פאַר אַ משל: כעץ שתול על מים, טייטש: ווי אַ בוים פאַרפלאַנצט אויף וואַסערן, און דער בעל־תהילים גיט נאָך צו אַ קראַפטיק וואָרט: כעץ שתול על פלגי מים, טייטש: ווי אַ בוים געפלאַנצט אויף באָכן וואַסער. אוז מיר וואָלטן באַדאַרפט ברענגען כמה וכמה ציטאַטעס, ווו עס באַגעגענען זיך עקשנות און דרייסט, און ווידער אַ משל, דער קאַמף פון מענטש און עלעמענט: „ס'איז טויזנט מאָל גערעכט / דער האַרבער ווינטער / צו שלאַבעריקע איז ער שלעכט / פאַר מוט פאַרשווינדט ער״.

זכרון — ער, קערלער, וויל און קען נישט פאַרגעסן נישט דעם חורבן און נישט די קאַטאָרגע, און דאָס ליד וויל, אויך אַנדערע נישט לאָזן פאַרגעסן. „קברים אויף די וועגן / היימען און רואינען / ווער ס'וויל אייך פאַרגעסן — / זאָל קיין רו געפינען / זאָל דער בעסטער ביסן בלייבן אים אין האַלדז / שטיינער אויפן האַרץ אים / אויף די ווונדן — זאַלץ”. און כאַראַקטעריסטיש איז דער נאָמען פון ליד: קיינער וויינט שוין לאַנג נישט. עס איז דער פּראָטעסט קעגן לייכטע טרייסטערייען, ווי זיי זענען אָנגעגאַנגען האַרט נאָך דער מלחמה. איך גופא קען מעיד זיין, ווי איך בין געווען דערשיטערט, ווען איך האָב געלייענט איציק פעפערס אַ רעפאָרטאַזש וועגן מיין היימשטאָט, בראָד, פול ישועות און נחמות וועגן איר ווונדערלעכן ווידעראויפבוי און מיט קיין איינציק וואָרט איז נישט דערמאָנט געווען, אַז עס איז דאָרט מער נישטאָ קיין איינציקער ייד, און איך האָב, אַ געפלעפטער, נישט אָנגעהויבן צו פאַרשטיין, ווי אַזוי האָט דאָס געשריבן די זעלבע האַנט, וואָס האָט געשריבן דאָס בוך „שאָטנס פון וואַרשעווער געטאָ”.

געוויסן — ער, קערלער, קאָן זיך נישט פאַרגעבן, וואָס ער האָט מיטגעמאַכט דאָס פאַרבלענדעניש פון דער גרויסער עבודה־זרה און ער קען נישט פאַרגעסן אַז דאָס פאָלק, וואָס איז געגאַנגען קעמפן פאַר זיין היימלאַנד האָט אויך געקעמפט פאַרן אכזריותדיקן רעזשים, און ער זאָגט: „האָסטו געראַנגלט זיך, ברודער, פאַר פרייהייט / און געקניט האָסטו פאָרט ווי אַ קנעכט”. נאָך שאַרפֿער: „כאָטש געפאַלן ביסטו פאַר דיין היימלאַנד / נאָר געבוקט האָסטו זיך צו אַ געץ”. געבוקט האָבן זיך פאַרן געץ שרייבער פון אַלע פעלקער, אָבער פאַרן הייסינער שוחטס אייניקל איז עס, אין לשון פון זיין זיידן: „דער טריפענער געץ”. און עס איז וויט נישט דער איינציקער עפיטעט און די איינציקע דעפיניציע, וואָס שטאַמט פון אַלטע היימישע קוואַלן. רעדט ער דאָך, באַשרייבנדיק זוסקינס טאַנץ, וועגן ניגונים פון פאַרצייטנס — וועגן דער לעצטער אינקוויזיציע, וועגן שייטערס פון קאַסטיליע, און וועגן פאַל פון גלות־קייטן. און פון מיטל־עלטער שפרייזט ער העט־העט פריִער: „אפשר קומען וועט אַ שטראָפנדיקע האַנט / אויף אויסצומעקן סדום — אויף אייביק”. און עס איז גאָרנישט צופאַליק, וואָס די דאָזיקע חומש־אַסאָציאַציע רופט אַרויס איר נאָענטסטע שכנה: „דער ייִנגסטער בין איך / און דער לעצטער / באַדאַרף איך איצט אַליין, אַליין / צעברעכן אַלע שיינע געצן / אויף שטיקלעך / וויינענדיקן שטיין”. קלאָר, אַז פון אונטער דעם אַליין־אַליין און דעם צעבראָך פון געצן, קוקט אַפיר די מדרש־געשטאַלט פון אברהם אבינו, אָבער דאָס אייניקל וויל נישט פאַרגעסן, אַז ער אַליין האָט זיך געבוקט צום פסל, „ווי קאָן איך — זאָגט ער — מוחל זיין דעם שונא / ווען כ'בין נישט מוחל זיך אַליין”. ווי אַ מענטש פון איבערלעבערישן זכרון — וויל ער דאָס נישט; ווי אַ מענטש פון מאָראַלישן אחריות — קען ער דאָס נישט, און מחמת די ביידע גורמים — טאָר ער נישט פאַרגעסן, נישט דעם שוידער פון געהרגעטן יידישן פאָלק אין היטלערס גאַזקאַמערן און

נישט דעם שוידער פון געקוילעטן יידישן וואָרט און זיינע זאָגערס און זינגערס אין סטאַלינס פּיינקאַמערן, און ער דערלויבט זיך נישט פאַרווישן דאָס וואָס איז געווען, בפרט אַז ער קען עס פון זיינע אייגענע יסורים.

טעג וועלן קומען און עס וועט זיך אַרויסווייזן, ווי אַזוי קערלערס חשבון־הנפש איז, פּאָזיציע נאָך פּאָזיציע, געגאַנגען, אַ חשבון־הנפש, וואָס איז אויך אַן אויטאָרעהאַביליטאַציע פון דער סאָוועטיש־יידישער ליטעראַטור, און דעמאָלט וועט דער מוטיקער און הויכער זאָג, אין די גרענעצן פון סאָוועט־רוסלאַנד, באַטראַכט ווערן ווי אַ פאַרלאַנג פון אַ קיבוץ, וואָס האָט זיך קאָנדענסירט אין ווילן און אין אויסדרוק פון אַ יחיד, וואָס נאָך זיין ליד קען די סאָוועטיש־יידישע ליטעראַטור נישט מער זיין, וואָס און ווי זי איז געווען, דען ער האָט ווידער אַ מאָל די אויגן אויפגעהויבן צו אַ הייך, וואָס פּלאַסטיזירט דעם צעשראָקענעם בליק אין דער נידער: „שטערן אין הימל / זיי שיינען ווי שטענדיק / דער מילכוועג / פאַר קיינעם ניט קניט”.

ו

די מענטשלעכע אויטאָרעהאַביליטאַציע גייט האַנט אין האַנט מיט אַ יידישער אויטאָעמאַנציפּאַציע — קודם־כל די עמאַנציפּאַציע פון חובת פאַראַלגעמיינערונג, וואָס אָן איר האָט מען זיך נישט געקאָנט רעכטפאַרטיקן און בלויז מיט איר האָט מען זיך געקאָנט כשרן. ווי ווייט דאָס האָט געגרייכט, האָבן מיר אַ בולטן משל ביי קערלערן גופא — ווען שלום גאָרדאָן האָט אָפּגעשאַצט קערלערס „פאַר מיין ערד” (1944), האָט ער אים באַצייכנט ווי אַ קינד פון סאָוועטישן פאָלק, וואָס איז פאַרבונדן מיט די סאָוועטישע פאָלקסמאַסן, וואָס זעט דאָס יידישע דאָרף אויפן כלל־סאָוועטישן פאָן — „דאָס גרויסע מאָנאָליטישע סאָוועטישע פאָלק”, און ער שטרייכט אונטער די עלעמענטן פון פאַראַלגעמיינערונג און זיין פרעמדקייט צו אַ נאַציאָנאַלער איזאָלירטקייט; און קערלער האָט, דריי יאָר שפּעטער, אין אַ רעפּאָרטאַזש דערציילט, אַז דער דיכטער שלמה רויטמאַן האָט פאַר אים געלייענט אַ נישט־פאַרענדיקטע פּאָעמע וועגן אַ יינגל, מאָטעלע, וואָס האָט באַוויזן אָפּצוראַטעווען צוויי טויזנט יידן פון די דייטשישע טויטלאַגערן אין פּאָדאָליע, זיך אַליין אַרויסרייסן פון די הענט פון די תליינים, און איז געקומען מיט אַנדערע בויען די אויטאָנאָמע געגנט, און ער, קערלער, שאַצט אָפּ די פּאָעמע אַזוי צו זאָגן: „מאָטעלע איז נישט קיין אויסגעטראַכטע פּערזאָן, דער דיכטער האָט נאָר פאַראַלגעמיינערט דאָס ווונדערלעכע געשטאַלט פון סאָוועטישן יידישן פאָלקסקינד פון דער גרויסער פאָטערלענדישער משפּחה”. דער טערמין פאַראַלגעמיינערן האָט געמיינט אַנידערשטעלן אַ פּנאָמען ווי ווייט מעגלעך ווייניקער ספּעציפיש יידיש און ווי ווייט מעגלעך מער כלל־סאָוועטיש, אַפּילו ווען עס האָט זיך געהאַנדלט אין אַזאַ ספּעציפישן יידישן פאַל, ווי עס זענען די יידישע יסורים, וואָס היטלער, אַ לעגיטימער יורש פון פרעה, נבוזראדן, המן, כמעלניצקי און גאָנטאַ, האָט צוגעטיילט יידן. דאָס באַנייטע דערקענען פון דער ספּעציפישקייט — דאָס איז די גרויסע רעוויזיע פון קערלער און אַנדערע, און זי האָט זיך אויסגעברייטערט

אין אַ גראַנדיעזער קאָנווערסיע, וואָס האָט אַרומגענומען דעם אַלט־נייעם קוק אויף יידישער ווירקלעכקייט און פראָבלעמאַטיק.

יוסף האַרן פרווט ציען אַ פּאַראַלעל צווישן יוסף קערלער און צווישן פּאַסטערנאַק און סאָלזשעניצין. איז עס נישט קיין קרומער פאַרגלייך, אויב עס האַנדלט זיך אין דער גרויסער מאָס פון ציווילן מוט, וואָס געהער, כדי זיך נישט לאָזן צושליסן דאָס מויל, און אַרויסשרייען דאָס דערשיקטע וואָרט איבער דער וועלט. אָבער אין תוך זענען דאָס פאַרשיידענע דערשיינונגען, אַפילו ווען זיי האָבן אַ שטיק בשותפותדיקן וואָרצל אין דעם געוויסנס־רעוואָלט, וואָס פאַרכאַפּט גרויסע קרייזן פון דער סאָוועטישער אינטעליגענציע. נישט פּאַסטערנאַק, וואָס האַלט זיך, לויט זיין וואַל, פאַר אַ רוסישן מענטשן, און נישט סאָלזשעניצין, וואָס האַלט זיך, לויט זיין אָפּשטאַם, פאַר אַ רוסישן מענטשן קענען זיך באַקלאָגן, אַז מען האָט זיי אָפּגעשניטן פון רוסישן פאָלק און פון רוסישן לאַנד, זייער געשיכטע און גורל, אָבער דער עיקר קלאָג און באַקלאָג פון קערלער, וואָס האָט זיך דורך ווייטיקן און יסורים דערשלאָגן צו דער ברייטסטער און טיפסטער שייכות צו זיין פאָלק און זיין לאַנד, איז, אַז ער, ווי אַ גליד פון יידישן קיבוץ אין סאָוועט־רוסלאַנד, ווערט, ווי דער גאַנצער קיבוץ, בעל כרחו אָפּגעשניטן פון יידישן פאָלק און יידישן לאַנד, זייער בשותפותדיקע געשיכטע און גורל, ווייל אַזוי גייט די אָפיציעלע און פּראַקטישע פּאָליטיק פון דער דאָזיקער מדינה לגבי דעם יידישן מיעוט און האָט זיך נישט געביטן נישט אין סוף תקופה פון דער מלחמה קעגן היטלער, ווען מען האָט פון אויבן אָנגעווינקן, אַז די ממשלה וועט נישט זיין דערקעגן, אויב די יידן וועלן וועלן צוריק אין זייער היסטאָרישער היים; נישט אין אָנהייב תקופה פון דער יידישער מדינה, ביי דער אַנטשיידנדיקער ראָל פון סאָוועט־רוסלאַנד אין איר אויפקום — דאָ און דאָ האָט מען די סאָוועטישע יידן, אי בפירוש אי ברמז, צו פאַרשטיין געגעבן אַז דאָס מיינט מען נישט זיי, און וואָס מען האָט נישט געמיינט, האָט מען אויך נישט געלאָזט טון.

אָבער דער סאָוועטיש־יידישער קיבוץ, וואָס טעראָר פון דרויסן און פאַרבלענדעניש פון אינעווייניק האָבן אים דערשווערט דעם וועג צו זיך אַליין, האָט אין שאָטן פון אומקום און אין ליכט פון אויפקום גענומען קעמפן קעגן דער דיסקרימינאַציע און פאָדערט זיין רעכט, אַז דער אויפלעב פון פאָלק אין זיין לאַנד מיינט בפירוש אויך אים, און איינער פון די בולטסטע, לעת־עתה דער בולטסטער, דיכטערישער העראַלד פון דעם קאַמף איז קערלער, וואָס רופט אַלץ אַן ביים אמתן נאָמען, — און עס זענען אַלטע נעמען: גלות, וואָס בלייבט תמיד גלות; און דערפאַר, זוכט ער און געפינט פאַר דעם וואָס ער האָט פריער גערופן היימלאַנד, אַן אַנדערע נאָמענקלאַטור ווי, אַ שטייגער, — מער פּאָזיטיוו: וויגלאַנד, מער נעגאַטיוו: שטיפלאַנד. די סיטואַציע איז, בערך, ווי ער באַשרייבט זי אין איינעם פון זיינע לידער: „ס'איז ליב מיר די מאָכיקע שטרוי אויף מיין דאַך / די קראַפּיווע ליב איז ביי אייגענעם פלויט / אלא וואָס — איך בין גרייט צו פאַר־

משכנען אַלץ / נאָר המנען אָנטאָן אַ שטריק אויפן האַלדז״. הייסט עס, אַז דער זאָג: מיין דאַך, דער אייגענער פלויט, זענען אילוזאָריש, אַזוי לאַנג המן לעבט, און עס געהער צו די עיקר־איבערלעבענישן פונעם דיכטער, אַז המן לעבט, און ער איז דער בעל־הבית. המן, ווייטער, איז בלויז איינער פון די עפיטעטן — פאַראַן אַן אידענטישער און קירצערער, בלויז איינזילביקער: „ס'איז מיר נימאס־געוואָרן ביז חלשות / דער צוועקלאָזער שטרייט מיט חברל — כאַם / דאָס ליכט, מיין געשאַנק, האָט ער זעלבסט אויסגעלאָשן / כדי אין דער פינצטער פאַרשניידן מיין שטאַם״; און ענלעך: „אַז מיין לשון ווערט געלאָשן / און מיין פאָלק איז שטום / און דער כאַם / דער זעלבער רשע / שפאַרט פון אומעטום״ (1949). דער אונטערשטרייך: מיין לשון, מיין פאָלק, לאָזט שווער איבער אַן אָרט פאַר אַ פאַראַלגעמיינערונג, לא כל שכן דער אונטערשטרייך: דער זעלבער רשע, וואָס דאָס פאָלק קען אים פון זיינע פריערדיקע גלגולים. עס איז אַ דערקענטעניש, וואָס לאָזט נישט צו צו קיין לייכטע פאַרטושנדיקע נחמות, און פון דאַנען די תוכחה: „ווילדגראָז פאַרדעקט דיין זכרון / אינעם שטילשטאַנד פון שחיטה / צו שחיטה״. די וויזיע פון בין־הזמנדיקייט צווישן חורבן און חורבן האָבן מיר שוין ביי שאול טשערניכאָווסקי, און דאָס דווקא אין זיינע אידיליעס פון יידישן לעבן אין די טאַווערער און אוקראַיִנער יישובים, ווו ער וואַרפט, פון מאָל צו מאָל, אַ דערמאָנענדיקן באַמערק וועגן סטעפ, וואָס זיינע איינגעדרימלטע ווילדע יצרים כאַפן זיך אַ יעדע פאָר יובלות אויף און מאַכן חרוב ונחרב די יישובים און קהילות, ביז זיי שטילן זיך ווידער איין, כדי זיך, נאָך אַ תקופה, ווידער אויפצווועקן. קערלער לענט זיך אויף קעגן דער פאַרגעסנקייט און פאַרשפאַרט אַפילו דאָס לעצטע ביסל אָפטימיזם, וואָס אָן אים בלייבט די בין־הזמנדיקייט אָן אָטעם. וואָלט עס נישט געווען קיין חידוש, ווען דער אויפלעבן דערוועקט אַ קעגן־אויפלעבן, נישט, פאַרשטייט זיך, מחמת אידעיִשער געמיטלעכקייט, פראַגראַמאַטישער רגילות, סערוויל־אָפיציאָזער פאָלגעוודיקייט, נאָר מחמת מענטשלעכן רחמנות אויפן בין־הזמנים, וואָס וויל און קען נישט ווערן אַ גיהנום פון אַ שטענדיקן זיך־אַליין־בייסן־און־רייסן פאַר צער און חרטה; מחמת יענעם רחמנות, וועלכן עס פאַרטיידיקט, גענוג פאַראַדאָקסאַל, ה. לייוויק אין זיין דראַמע וועגן מהר״ם פון ראָטענבורג.

אָבער קערלער וויל און קען נישט פאַרגעסן, און דאָס פון זיין אייגענעם בלוטיקן איבערלעבעניש, ווי קורץ עס איז, אין זיין דור, געווען דער בין־הזמנים צווישן שחיטה און שחיטה, און זיין ליד לאָזט דאָס נישט פאַרגעסן, און רויבט בכיוון אַוועק דאָס לעצטע ביסל אָפטימיזם, וואָס איז נישט מער ווי אַן איינשלעפערנדיקע און מסוכנדיקע אילוזיע. און אַזוי אַרום איז דער איבערזמנימדיקער מוכיח גובר דעם בין־הזמנדיקן אידיליקער און שטעלט די אומרחמנותדיקע לאָגיק פון זיין דיכטערישער וויזיע אויף דער שפיץ פון שווערד.

ז

אַזוי ווי עס איז נישט פאַראַן אַ ליטעראַריש פראָדוקט וואָס זאָל זיין פטור פון קריטיק, איז אויך די אומרחמנותדיקע לאָגיק פון דער דאָזיקער דיכטערישער וויזיע אויסגעזעצט קריטיק, בתנאי זי זאָל זיך נישט לייכט מאַכן דאָס לעבן, סיי ווען זי איז בודק די וואָג פון דער לאָגיק, סיי ווען זי איז בודק דעם ווערט פון דער וויזיע.

ווי אַזוי קריטיק קען זיך פאָרט לייכט מאַכן דאָס לעבן — ליוועװרט אונדז אַ באַקאַנטע דוגמה אַהרן ווערגעליס. ער האָט אין אַ העברעישער ראַדיאָ־אוידיציע פון מאָסקווע געפרווט אַוועקמאַכן מיט דער האַנט קערלערס דיכטערישן ווערט און אויפטו, — נאָך דעם ווי ער האָט באַשטימט אַ מין כלל גדול, אַז אַן אינטערעס אין אַ שרייבער איז קודם־כל מצד זיין ווערק און נישט מצד זיין פאַרשוין, מינימיזירט ער דאָס ווערק: סוף־סוף האַנדלט עס זיך אין אַ קליין ביכעלע, וואָס דער איצט דריי און פופציק יאָריקער מחבר האָט אַרויסגעגעבן מיט אַ זיבן־און־צוואַנציק יאָר צוריק, און האָט זייט דעמאָלט נישט מצליח געווען צוצוגעבן קיין שום ווערטיקע שאַפונג. אַזוי־ווי אַ בשר־ודם איז נישט קיין בוחן־כליות, פרווון מיר אַפילו נישט משער־זיין, אויב דער פסול־מאַכער מיינט עס טאַקע, ביי זיך אין האַרצן, ערנצט, אָבער מיר קענען זיך נישט אָפּהאַלטן צו באַמערקן, אַז עס ווייזט זיך אויס, אַז ער, וואָס איז אַליין אַ דיכטער און קריטיקער, און ווייסט אפשר גיכער פון אַנדערע, פאַר וואָס קערלער האָט בלויז אַרויסגעגעבן אַ קליין ביכעלע, האָט נישט אָנגענומען, אַז קערלערס לידער וועלן סוף־סוף דערשיינען, און דער קריטישער לייענער וועט באַשיימפערלעך זען, ווי ווייט דער ביטולדיקער פסק־דין האָט נישט קיין האַפט, און אַז מיר האָבן פאַר זיך פון די שטאַרקסטע יידישע דיכטער פון נאָכרעוואָלוציאָנערן דור אין סאָוועט־רוסלאַנד, וואָס האָט, שרייבנדיק זיינע לידער וועגן די אים נאָענטסטע פירגייער — דוד האָפשטיין און שמואל האַלקין — מיט רעכט אָנגעוויזן נישט בלויז אויף זיין ייחוס, נאָר אויך אויף זיין מדרגה.

אָבער די שיטה פון מינימיזאַציע פון דיכטערס איז נישט קיין נאָווינע, און מען האָט זי שוין אָנגעווענדט, אין פאַלן, ווען סיי דער מינימיזירער און סיי דער מינימיזירטער זענען געווען גרעסער ווי אין אונדזער פאַל — מי לנו גדול ווי ביאַליק, האָט דאָך פון איין זייט דער זעלבער אלכסנדר כאַשין, וואָס האָט פאַר אים, בשעתו, געשלאָגן אַ לאַנץ קעגן פרישמאַנען, און איז אים אין בערלין נאָכגעגאַנגען פוס־טריט, און פאַרשריבן אַ יעדעס וואָרט, וואָס ער האָט געהערט פון זיין מויל, און אָנווייזנדיק אויף די פאַרשריבענע העפטן, זיך מיט רעכט געגרויסט: אָט האָב איך אָפּגעראַטעוועט אַ באַרג פערל, אָבער שפּעטער האָט ער פון אים געמאַכט אויסצודרייען; און פון דער אַנדערער זייט האָט דער זעלבער זשאַבאָטינסקי, וואָס האָט מייסטערדיק איבערגעזעצט ביאַליקן, און זיך מיט רעכט געגרויסט, אַז ער האָט פאַרן ברייטן רוסישן עולם אַנטפּלעקט

דעם געניוס פון אונדזער פּאָעזיע, שפּעטער געשריבן וועגן ביאַליק דעם געוועזענעם דיכטער. און ביידע האָבן עס נישט געטאָן מחמת ליטעראַריש־קינסטלערישער רעוויזיע, נאָר מחמת פּאָליטיש־פּאָלעמישע טעמים; דער ערשטער ווייל אַזוי איז געגאַנגען דער סטרוקטוראַלער נוסח פון דער יעווסעקציע, דער אַנדערער ווייל אַזוי איז געגאַנגען דער קאָניונקטוראַלער נוסח פון רעוויזיאָניזם. מיר ווייסן נישט, וואָס דער ערשטער האָט געקלערט, ווען עס צו אים דערגאַנגען „אגדת שלושה וארבעה” און וואָס דער צווייטער האָט געקלערט, ווען עס צו אים דערגאַנגען דער ציקל „יתמות”, אָבער גאָר מעגלעך, אַז דערמאָנענדיק זיך זייער פּסק־דין, האָבן זיי זיך נישט געקענט אָפּווערן פון אַן אייטאָ־איראָנישן שמייכל.

אויך דער איצטיקער מינימיזירער פון קערלער קען זיך נישט פאַרזיכערן פאַר אַזאַ אויטאָ־איראָניע. שוין פּשוט דערפאַר, וואָס ער קען נישט ערב זיין, צי ער אַליין וועט איינהאַלטן די ענגע גרענעצן, וועלכע ער באַשטימט היינט פאַר דעם שייכות פון סאָוועטישן יידן בכלל, און דעם סאָוועטישן יידישן שרייבער בפרט, צום יידישן פּאָלק און זיין לאַנד, און וועט אַליין די גרענעצן, מאָרגן־איבערמאָרגן, נישט וועלן און פּרוּוון איבערטרעטן. מיר קענען אים בלויז פאַרזיכערן, אַז ווען ער וועט האַלטן דערביי, וועלן מיר, וואָס האָבן תמיד אין האַרצן און אין מויל אַ גרייטן און פריידיקן אחינו אתה, אים אַ סך זאַכן, און אויך די זאַך, נישט פירהאַלטן, און מיר ווייסן, אַז ער ווייסט עס אַליין צו גוט, פּונקט ווי מיר ווייסן, אַז בייזע צינגער וואָלטן געזאָגט, אַז ער ספּעקולירט דערויף; און אויב דאָס וואָלט אויך אמת געווען, וועלן מיר אויף אים קיין פאַראיבל נישט האָבן. אָבער עס קומט אונדז פיר, אַז ער ווייסט נישט, אָדער מאַכט זיך נישט וויסנדיק ווי פאַראיינצלט ער איז איצט אין דער יידישער שרייבער־משפּחה, נישט בלויז אויף דער גאָרער וועלט, נאָר אויך אין סאָוועט־רוסלאַנד, און ער פאַרשטייט נישט, אַז דער גרויסער מוטיקער און אָפענער ווענד פון קערלער, איז נישט בלויז אַ ווענד פון אַ יחיד, נאָר פון אַ רבים; ווייטער, דער ווענד פון דעם רבים איז אַן אינעווייניקסטער יידישער פּראָצעס אין סאָוועט־רוסלאַנד, וואָס וויל זיך נישט מער לאָזן אַריינצוזווינגען און אַריינצוועגנגען אין די ענגע גרענעצן פון זייער שייכות צום יידישן פּאָלק און זיין היסטאָרישן און אַקטועלן גאַנג, און קעמפן פאַר אַ מעגלעכקייט פון אַן אַקטיוון אַנטייל אין דעם גאַנג, צו גלייך מיט אַלע יידישע קיבוצים אין דער וועלט, וואָס קאָנצענטרירן זייער ליבשאַפט און באַמי אַרום דעם גרעסטן קאָלעקטיוון יידישן אויפטו — אַרום דער יידישער מדינה.

ח

איז עס בלויז אַ דורכזעעוודיקער אָנשטעל, אַז אין דעם מינימיזאַציע־פּרוּוו האַנדלט עס זיך וועגן קערלערס ווערק אין זיין כמותדיקן און איכותדיקן ווערט; עס האַנדלט זיך בפירוש וועגן פאַרשוין און דעם אמת וואָס ער און זיין

דיכטונג רעפרעזענטירן. דער ווידעראַנאַנד פון ווערגעליס און קערלער — דאָס איז אַ ווידעראַנאַנד פון צוויי צדדים; איין צד, וואָס האָט אַפילו אַ מאַכט־פאָזיציע, אָבער פאַרטרעט אַן איבערגעלעבטן איינשטעל, ווי ער ווערט פראַקטיצירט אַלע יאָרן פון סאָוועטישן רעזשים און דער עיקר זיינער איז אַ באַריערע צווישן דעם סאָוועט־יידישן קיבוץ און דעם איבעריקן פאָלק און זיין גורל; און איין צד, וואָס האָט אַ מאָראַל־פאָזיציע, און פאַרטרעט אַן אויפגעלעבטן איינשטעל, וואָס וואָלט באַדאַרפט פראַקטיצירט ווערן פון סאָוועטישן רעזשים, און דער עיקר זיינער איז איינרייסן די באַריערע צווישן דעם סאָוועט־יידישן קיבוץ און דעם איבעריקן פאָלק און זיין גורל. פאַר וואָס איז דער איינשטעל פון ערשטן צד, אונטער וועלכן עס שטייען היינט רעשטלעך אָדער יחידים, אַן איבערגעלעבטער — האָט דאָך די פראַקטיצירטע פאָליטיק נישט פאַרזיכערט דעם נאַציאָנאַלן קיום פון די סאָוועט־יידן, אַפילו אין רעם פון אַ מינימאַלן פראָגראַם: שולן, וואָס זענען אַ מאָל געווען, זענען שוין לאַנג נישטאָ; טאָגצייטונגען, וואָס זענען אַ מאָל געווען, זענען שוין לאַנג נישטאָ; און וואָס עס איז נאָך אָפיציעל דאָ, איז ווי אַ זכר־לחורבן; פאַר וואָס איז דער איינשטעל פון אַנדערן צד, אונטער וועלכן עס שטייט היינט אַ גרויסע שטומע מאַסע, אַן אויפלעבערישע — ער פאָדערט אַ פאָליטיק, וואָס זאָל פאַרזיכערן דעם נאַציאָנאַלן קיום פון די סאָוועט־יידן, און דאָס אין דער רעם פון אַ מאַקסימאַלן פראָגראַם, ווי עס איז די קאָנצענטראַציע אין זייער אַלט־נייער היסטאָרישער היים, און אַרום איר. און דאָס איז בלויז מעגלעך, ווען דער יידישער עקסטעריטאָריאַלער מיעוט וועט מעגן אַליין באַשטימען, וואָס ער האָט אַ רעכט צו באַשטימען וואָס זענען די גרענעצן פון זיין אידעיִשן און פאָליטישן שייכות צום יידישן פאָלק און זיין לאַנד.

אמת, די סיטואַציע צווישן ביידע צדדים, אויף וויפל עס פערסאָניפיצירן זי, ווי צוויי פאָלוסן, די צוויי דערמאָנטע יחידים, איז קלאָר — קערלער, ווען ער וואָלט אַפילו געוואָלט, וואָלט ער נישט געקענט, זיינע לידער פון די לעצטע יאָרן, אָפדרוקן אין „סאָוועטיש היימלאַנד". און ווערגעליס, ווען ער וואָלט אַפילו געמעגט, וואָלט זיי, לפחות לעת־עתה, נישט געוואָלט אָפדרוקן. אָבער ער דערלויבט זיך אַנידערשטעלן קערלערן גלייך ער וואָלט, מחמת דער ליניע זיינער, וואָס האָט אים דערפירט צו זיינע געדאַנקלעכע און פאָעטישע מסקנות, געווען אַ קוריאָז, אָדער אַן אוניקום, כאָטש דער רעדאַקטאָר פון סאָוועטיש־יידישן אָפיציאָז ווייסט גאַנץ גוט, אַז וואָס דער קוריאָז־כביכול קלערט, קלערן אַ סך אַנדערע, אַ גרויסער רבים, און וואָס דאָס אוניקום־כביכול זאָגט, דערזאָגן נישט אַ סך אַנדערע, וואָס האָבן, אויב נישט די זעלבע, טאָ אַן ענלעכע ביאָגראַפיע. שווער אָנצונעמען, אַז דער בעל־האָפיציאָז האָט נישט געהערט פון אַ לייב אָליצקי, בינעם העלער, נפתלי הערץ כהן, דוד ספאַרד, קלמן סעגאַל, הדסה רובין, וואָס האָבן, ווער פריער ווער שפעטער, געפונען זייער וועג אין זייער לאַנד אַריין, אַזוי אַז עס איז, אַפילו אין דער רעם פון דער

ליטעראַטור, נישט קיין קשיא פון אַ יחיד, נאָר פון אַ רבים, און קיין יידישער דיכטער קען פאַר זיך נישט קאַווירן, אַז אויך אים וועט די דיאַלעקטיק, וואָס איז בעצם אַ דרך־הטבע, נישט ברענגען צו אַ טיפערן פאַרבונד מיטן יידישן פאָלק און יידישן לאַנד.

יאַ, קערלער איז, ווי געזאָגט, אַ שם־דבר, וואָס האָט דעם כוח און דאָס עזות דעם אמת זיינעם אויסצורופן און פאַר אים אָפן צו קעמפן, און כאָטש עס איז, ווי עס שטעלט זיך אַרויס פון זיינע כאַראַקטער־שטריכן, אַ פאַרשווינדלעכער מוט, שפייזט ער זיך פון דער עובדא, וואָס דער אמת זיינער איז טאַקע זיינער, נאָר נישט בלויז זיינער, ער איז אַן אמת פון אַ רבים, אַ כלל, און עס האָט שוין נישט איין מאָל אין דער היסטאָריע פון אַ פאָלק אָדער זיינס אַ גרויסן קיבוץ פאַסירט, אַז אַ יחיד האָט זיך דערוועגט צו רעדן אין נאָמען פון אַ שטומען רבים, וואָס ווערט, אויך דאַדורך, אַלץ ווייניקער שטום, און אויב ער רעדט היינט שטילער, וועט ער מאָרגן רעדן העכער, און דאָס מאַכט אַוודאי נישט דעם דאָזיקן מוטיקן יחיד פאַר אַ קוריאָז אָדער אַן אוניקום. בפרט אַז ער האָט, ווי אַ יחיד, געפרוווט אייערבעכטן טאָן וואָס אַנדערע פלעגן צו טאָן — מיר האָבן סיי אויפן יידישן קולטור־קאָנגרעס, סיי אין י. ל. פרץ שרייבער־פאַראיין אין ניו־יאָרק, געהערט פרטים פון דעם געראַנגל, וואָס איז צום ערשט געווען געצווימט, ביז עס האָבן זיך אָנגעהויבן די נגישות — יאָרן נאָך דעם ווי ער האָט געקראָגן די דערלויבעניש אַרויסצופאָרן איז נאָך דער מענטש, מיט זיין שוואַכער פרוי און יינגל, געזעסן אויף די טשעמאָדאַנעס, און פאַר די אויגן פון דער וועלט האָט זיך אָפגעשפילט אַ מין קאַץ־און מויזשפיל, און דער שטילער קאַמף איז געוואָרן אַ הויכער, און עס איז נישט דאָס בעסטע, נישט בלויז יידישע, נאָר סתם מענטשלעכע, צייגעניש, וואָס עס שטעלט זיך אויס, ווער עס לאָזט אין זיין באַצי, צו אַזאַ געראַנגל, אַפילו דורכשימערן אַ שפרענקעלע ציניש ווינק, לא כל שכן אַ גאַנצן סנאָפ ווויליונגערישן ביטול.

ט

מיר ווייסן, מיר שרייבן אפשר ווערגעליסעס אַפּראָנט צו מער וואָג, ווי אַפילו ער גופא שרייבט זיך צו, אָבער מיר האָבן עס געטאָן מחמת צוויי טעמים. דער איינער טעם איז, אַז מיט אַזאַ באַצי, וואָס זעט נישט דעם תוך פון דער זאַך, שטאַרקט ער די פאַרשטייפטע ליניע פון דער סאָוועטישער פאָליטיק לגבי יידן; דער אַנדערער טעם איז, ווייל מיר זענען אים חושד, אַז כדי די פאַרשטייפטקייט צו דערהאַלטן, וועט ער העלפן אויפפרישן אַן אילוזיע, וואָס איר דורכפאַל איז אַ מין בדוק ומנוסה. דעם חשד האָבן כמעט איינצייטיק געוואָרפן יהושע ראָטענבערג אין ניו־יאָרק און משה סנה אין תל־אביב — די סאָוועט־רוסישע פאַקטאָרן וועלן דעם דראַנג צו דער ממשתדיקער יידישער מדינה אין ארץ־ישראל, וועלן דעמפן, אויפוואַרעמענדיק די אילוזאָרישע יידישע מדינה אין בירָאבידזשאַן; און ווערגעליס האָט דאָס געגעבן אַ קאַפּולירער אָנצוהערעניש

אין זיינס אַ ליד, ווו עס הייסט: „אין לוח שרייבט מען ישראל / איז גאָט צו דאַנקען, פאַראַן / נאָר עס מאַכט זיך ניט ווויסנדיק קהל / אַז פאַראַן ס'איז ביראָבידזשאַן / — און פאַראַן אין דער געגנט רחבות פאַר אַ רעפּובליק". ווען דאָס וואָלט געווען אַ זאָג סתם, וואָלט עס דערמאָנט די סצענע אין טאָמאַס מאַנס „דאָס הויז בודענבּרוק", ווו עס קומט, נאָך דער רעוואָלוציע פון 1848, אַ דעלעגאַציע פון עמך צום קאָנסול, און פאָדערט אַ רעפּובליק, און ווען דער קאָנסול זאָגט זיי, אַז זיי האָבן דאָך שוין אַ רעפּובליק, פאָדערן זיי צוויי רעפּובליקן. אָבער דער בעל־הזאָג האָט נישט קיין טבע און קיין רגילות צו רעדן סתם, אגב־אורחאדיק, אָן צו האָבן אַ כוונה דערביי. שווער אָנצונעמען, אַז ער גלייבט, דאָס ער וועט קהל, וואָס מאַכט זיך נישט ווויסנדיק, איבערמאַכן, און אים איינרעדן אָדער אויפצווינגען אַ נאַציאָנאַל־מלוכישן צובונד צו אַ טעריטאָריע, ווו עס זענען נישט פאַראַן קיין היסטאָרישע הנחות דערצו. אָבער ער קען העלפן צו אַן אויסרייד, כדי צו דערשווערן און פאַרשפאַרן דעם וועג פאַר די, וואָס רייסן זיך צו דער ממשדיקער יידישער היים.

אָבער אַזוי ווי ער האָט דערמאָנט זיין ליבן נאָמען, וועלן מיר אים, ברוך הוא, אויך דערמאָנען, און זיך ווענדן צום בעל־דבר מיטן טיטל, וואָס ש"י עגנון האָט אים געגעבן: ר' אַהרן, אויב איר ווילט דאָס יוסט, צי לתיאבון צי להכעיס, טאָן, וואָס עס גלייבט זיך שווער לגבי אַ ייד, איז נישטאָ וואָס און צו וועמען צו רעדן; אָבער קוים דאַכט זיך אייך, אַז איר מוזט דאָס טאָן, מוזט איר עס נישט. דאָ דווקא וואָלט געטויגט, איר זאָלט זיך עפּעס אָפּלערנען פון קערלערס מוט, און אַפילו אויב איר מיינט אַז איר זענט אַ גדול און ער אַ קטן בפּאָעזיע, כדאַי צו געדענקען, וואָס אונדזערע חכמים האָבן געזאָגט: אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים, טייטש: ווויל דעם דור וואָס די גרויסע הערן זיך צו צו די קליינע.

קל וחומר, ווען דער מינימיזאַציע־פּרווו פון קערלערס שאַפערישקייט איז אַן אויסגעבלאָזן איי, און נישט בלויז דערפאַר וואָס מיר האָבן פון אַזאַ פּרווו נישט געהערט, ווען זיינע לידער האָבן זיך געדרוקט אין „סאָוועטיש היימלאַנד", און ווען דער רעדאַקטאָר האָט אים אַריינגענומען אין זיין אַנטאָלאָגיע „האָריזאָנטן", לא כל שכן ווען „אין טאַטנס וויינגאַרטן" איז זיך, אין רוסישן נוסח, צעגאַנגען אין טויזנטער עקזעמפּליאַרן, און ווען די לידער זיינע, וואָס מען האָט זיי אין סאָוועט־רוסלאַנד נישט מער געדרוקט, האָבן געפונען אַ מקום־מקלט אין כשרע יידישע קאָמוניסטישע בלעטער אין פּוילן וכדומה; דער פּרווו פאַלט ממש קאַלענדאַריש צוזאַמען מיטן דערשיינען פון די לידער אין אַמעריקע און אין ארץ־ישראל.

י

על כל פּנים, די עיקר־מחלוקה איז אַן אַנדערע — עס גייט אין באַטראַכטן פאָלק און לאַנד, ווי אַבסאָלוטע ווערטן, וואָס די שייכות צו זיי איז נישט געווענדט פון פּאָליטישן רעזשים, ווייל זיי זענען סטאַבילע און ער איז אַ

וואַריאַבלער. און דאָס איז דער ווונדיקסטער פונקט אין דער פאָליטיק פון סאָוועט־רוסלאַנד לגבי אירע יידן, און פון די יידישע פאַקטאָרן, דאַרונטער אויך די יידישע ליטעראַטור, וואָס האָבן די פאָליטיק, סיי לרצונם סיי לכרחם, געשטיצט. מיר זאָגן: לרצונם — ווייל בלויז אַזוי לאָזן זיך פאַרשטיין, דאָס אונטערשניידן פון די היסטאָרישע וואָרצלען, די מאַקאַברישע הילף אויסצוראָטן די העברעיִשע ליטעראַטור און שפּראַך, דאָס פאַרענגען פון די גרענעצן אין דער יידישער ליטעראַטור און שפּראַך אויף צוויי־דריי דורות, און זייער קאָנצענטראַציע אויפן דור, אין דער רעם פון די סאָוועטן; — אַ בולטער משל: פאַרשערס, וואָס האָבן פריער אַפּגעגעבן מי צו דערגרונטעווען די עלטערע יידישע ליטעראַטור און שפּראַך, האָבן דאָס אויפגעגעבן, און פאַרשמעלערט זייער אינטערעס, אַזוי אַז עס איז געווען אַ מין קולטור, וואָס האָט בלויז נאָנטע טאַטעס אָבער נישט קיין ווייטע זיידעס און עלטער־זיידעס, און ממילא איז אויך פאַרשוווּנדן זייער וועלט מיט אירע היסטאָרישע שייכותן. מיר זאָגן: לכרחם — אָט האָט מען אין דער צייט פון דער מלחמה קעגן היטלער, אין רעם פון דער אינעווייניקסטער נאַציאָנאַלער פאָליטיק, די יידן געלאָזט זיין עפּעס מער נאַציאָנאַל, אַפילו נאַציאָנאַל־היסטאָריש, און אין די שיינע ליטעראַטור, אַפילו באַזאַכט אָבער געגוג קלאָר, געלאָזט זען דעם סאָוועט־יידישן קיבוץ ווי אַ טייל פון דער יידישער ווייטער און ווייטסטער געשיכטע — שמואל האַלקין האָט געשריבן אַ דראַמע „שולמית”, בערגעלסאָן האָט געשריבן אַ דראַמע „פּרינץ ראובני” און דער צד השווה איז דער מעסט פון אַקטועל נאָענטן היינט אין אַ היסטאָרישער ווייט פונעם פאָלקס נעכטן און אייערנעכטן, פּונקט ווי די פּובליציסטיק האָט, שרעקעוודיק אָבער אויך כמעט קלאָר, געלאָזט באַטראַכטן דעם סאָוועט־יידישן קיבוץ ווי אַן אָרגאַנישן טייל פון דער יידישער נאָענטער און נאָענטסטער געשיכטע און די פירער און עסקנים אין יידישן אַנטי־פאַשיסטישן קאָמיטעט האָבן אַנגעבונדן באַציִען מיט קיבוצים און יחידים, אויף גאָר דער וועלט, און דער ראַדיאָ־שמועס צווישן די ראשי גלותא אין מאָסקווע און די ראשי הישוב אין ירושלים איז געווען אַ גראַנדיאָז איבערלעבעניש פון ברידער, קינדער פון איין פאָלק, און מען האָט באַשיימפערלעך געזען, אַז די שייכות פון אַ יידישן קיבוץ צו זיין פאָלק און לאַנד, וואָס האָט זיך אין זיין טיף אַנטפּלעקט, האָט באַדאַרפט צו עפענען די אויגן פון רעזשים, זיך נישט צו פאַרשטייפן אויף איר אַלטער דאַמבע, און זי אויך, און אַפילו בעיקר, אין דער שלום־צייט אויפגעבן און על־כל־פנים זיך צו איר נישט אומקערן. עס איז אָבער געשען דאָס פאַרקערטע — דער דראַנג צו אינטענסיווירן און פאַרטיפן די שייכות צום פאָלק איז דערוואָרגן געוואָרן און די הריגה פון די בעלי־תריסין, דער שיינדל און שפּיגל פון דער יידישער ליטעראַטור, געהער אויך אַריין אין דער שיטה. דער רעזשים האָט נישט באַנומען, אַז וואָס עס האָט אַ שפּראַץ געטאָן אין דער קורצער צייט פון כמעט אָפן מעגן־זיין־מער־ייד, איז געווען אַ לאַנג דערשטיקטער אויסדרוק פון

וועלן־זיין־מער־ייד, כדי צו זיין פול־ייד און כולו־ייד, אַ גליד פון יידישן פאָלק, אַ דינאַמיש־אַקטיווער שותף צו זיין געשיכטלעכן און אַקטועלן בשותפותדיקן גאַנג.

די פאַרשטייפטע דאָגמע, וואָס אויך אַ טייל יידן, סיי דרויסנדיקע און אַהיסטאָרישע, סיי אינעווייניקסטע אָבער אַנטיהיסטאָרישע, זענען איר פיר־און נאָכגעגאַנגען, האָט נישט אין באַטראַכט גענומען דריי גוואַלדיקע דערשיטערונגען, — וואָס האָבן נישט געשאַפן אַ יש מאין, נאָר האָבן דאָס לאַטענטע מאַניפעסט געמאַכט. ערשטנס, די מלחמה קעגן היטלער איז געווען אַ בשותפותדיקע, כדי צו פאַרזיכערן די מפלה פון דער חיה רעה, וואָס איר נצחון האָט פאַר אַלע פעלקער געהייסן אַ סיסטעמאַטישע ראַסישע פאַרקנעכטונג, אָבער פאַר יידן אַ טאָטאַלן ביאָלאָגישן אונטערגאַנג, ווי ער איז אויך, פירגעקומען, און דאָס מיט דעם אַקטיוון אָנטייל פון דער אָרטיקער באַפעלקערונג. צווייטנס, דער אומקום פון אַ דריטל יידיש פאָלק אין אייראָפע האָט אויפגעטרייסלט דאָס איבעריקע פאָלק אויף גאָר דער וועלט און עס אַנידערגעשטעלט פאַר אַ נייעם קאַמף פאַרן עצם־המשך, וואָס זיין צענטער איז דער אויסבוי פון דער יידישער מדינה, מיטן אָנטייל פון אַלע יידישע יישובים, וואָס גאַנצע קיבוצים זייערע האָבן זיך אין איר באַזעצט, דאַרונטער אויך קיבוצים פון די שכנישע לענדער אַרום סאָוועט־רוסלאַנד, די פאָלקס־דעמאָקראַטיעס, חוץ דעם גרויסן קיבוץ פון סאָוועט־רוסלאַנד גופא, ווייל ער איז, בכוח הגזירה פון יענער פאַרשטייפטער דאָגמע, פון דעם גרעסטן אויפטו פאַר דערהאַלטן קיום און קולטור פון אייגענעם פאָלק, אויסגעשלאָסן. דריטנס, סיי די באַמיִען צו שטאַרקן דעם פאָליטישן און קולטורעלן צענטער פון פאָלק אין זיין היים, דער יידישער מדינה, סיי דער אָפווער פון די סכנות, פאַר וועלכע זי איז געשטאַנען און שטייט, וואָס אירע פיינט קלערן זי אומצוברענגען, האָבן אַרום איר קאָנצענטרירט די סאָלידאַריטעט פון גאַנצן פאָלק, ווי אַ פאָלקס־אָרגאַניזם, וואָס קיין איינציק קליין אָדער גרויס אבר, בפרט אַזאַ גרויס אבר ווי דער סאָוועט־יידישער קיבוץ, וויל נישט און קען נישט און טאָר נישט בלייבן מחוץ איר.

י״א

אָבער די ליניע פון סאָוועטישן רעזשים לגבי אירע יידן איז פאַרבליבן ווי זי איז געווען — סיי אין די צייטן פון לענין, וואָס האָט געטיילט די צענטראַלמאַכט מיט יידן, לרוב לויטן אָפשטאַם און נישט לויט דער אינטענציע (אַ יוצא־מן־הכלל, ווי יצחק נחמן שטיינבערג, איז גיך אַרויס), און עס איז געווען פאַר יידישע ענינים אַ באַזונדערע סעקציע, און עס זענען געווען באַזונדערע יידישע אינסטיטוציעס, פאַרשטייט זיך, אונטערגעאָרדנט דער פאַרטיי און אירע אָרגאַנען; סיי אין די צייטן פון קאַלינין, וואָס זיין פאַרשטענדעניש פאַר דער ספעציפישקייט פון יידישן פראָבלעם האָט אים געבראַכט צו דער מסקנה, אַז פאַר דער רעוואָלוציע איז עס אַלץ איינס, ווי אַזוי די יידן נעמען אין איר אָנטייל, אָבער ווען ער גופא וואָלט געווען אַ ייד, וואָלט ער

נישט איבעריק גליקלעך געווען, וואָס זיין פאָלק אַטאָמיזירט זיך אין די גרויסשטעט און פאַרלירט זיין נאַציאָנאַלן כאַראַקטער, און מחמת דעם האָט ער געשטיצט דעם פלאַן פון אַ יידישער אויטאָנאָמער טעריטאָריע אין ביראָבידזשאַן, כאָטש ער פאַרהווילט נישט אַז פאַר יידן, ווי אַ דרומדיקער עלעמענט, וואָלט זיך גיכער געפאַסט אַ דרומדיקער קאַנט, און האָט אַפילו געלאָזט דורכפלימערן אַ רמז וועגן אַ נאָך דרומדיקערן שטח, און ווער עס האָט זיך אויף דעם רמז געכאַפט, האָט מען אים נישט באַדאַרפט פיקן די צונג, מאַי קמשמע לן; סיי אין די צייטן פון סטאַלין ווען די ווילדע סתירות וואָס האָבן אָפגעקאָסט באָכן בלוט און טרערן, האָבן אויך, און אַפילו באַזונדערס, די יידן געגעבן אַ וויסטע וועלט צו זען. און מיר וועלן זיך באַנוגענען מיט אָנווייזן אויף די בולטסטע סתירות — פון איין זייט דאָס פיצל אָטעם פון אַ נאַציאָנאַלן יידישן אויפוועק, אין צייט פון דער מלחמה, און די יאַלטער איניציאַטיוו פון אַ יידישער מדינה אין ארץ־ישראל, און פון דער אַנדערער זייט די רדיפות פון יידישע שרייבער לאחדים, און זייער הריגה הורטאָם; פון איין זייט די דירעקטיוו, אַז טשעכיע זאָל דער יונגער באַלעגערטער יידישער מדינה צושטעלן וואָפן, וואָס האָבן איר צום נצחון פאַרהאָלפן; פון דער אַנדערער זייט דער צוגרייט פון אַ גרויסער הריגה, מכוח דעם טייוולאָניש אינסצעניזירטן פראָצעס קעגן די יידישע מעדיקער (אַ זאַך, וואָס איז אין מיטל־עלטער נישט איינגעפאַלן — ברענגט דאָך מוזעאוס די מעשה מיטן שליט, וואָס האָט זיין יידישן רופא אָפגעשניטן ביידע אויערן, אָבער ווייטער אים פאַרטרויט זיין גוף), אָבער צווישן די אַלע סתירות שנירלט זיך אַלץ דורך די אַלטע דאָגמע, וואָס האָט למעשה געפירט דערצו, אַז די יידישע מדינה, וואָס סאָוועט־רוסלאַנד האָט אַנטשידן וועגן איר אויפקום און זי אָנערקענט, האָט אָפגעהיטן דעם פרינציפ: קראָמיאַ סאָוועטסקיך יעווריעיוו. און דער קאַמף קעגן דעם קראָמיאַ, איז דער תמצית פון סאָוועט־יידישן אויפברויז, וואָס דיכטער ווי קערלער האָבן אים געגעבן דעם וויזיאָנאַרן אויסדרוק. מיר זאָגן: דיכטער ווי קערלער, ווייל כאָטש מיר האָבן נישט געזען, זענען מיר זיך משער, וואָס עס איז פאַרבאַהאַלטן אין די שיפלעדלעך פון אַנדערע.

נאָך מער, אַז מיר לייענען „סאָוועטיש היימלאַנד״, וואָס מען שרייבט דאָרט נישט וואָס מען וויל, נאָר וואָס מען מעג, און מיר זעען, וואָס פאַר שאַפערישע כוחות די יידישע ליטעראַטור פאַרמאָגט דאָרט, פילן מיר בפירוש, ווי אַ באַהאַלטענער אונטערשטראָם רייסט זיך צו זיין דער אויבערשטראָם, אַן אויבערשטראָם, וואָס איז נישט קיין נייע דערשיינונג, און אַ געניט אויג באַמערקט אים אין דער סאָוועט־יידישער ליטעראַטור, כמעט פון איר אָנהייב אָן; און אין אָט דעם גאַנג האָט אַ סינטעז פון גורל און כאַראַקטער קערלערן צוגעשאַנצט די ראָל פון אַ מוטיק־אָפענעם, קלאָר־באַוווסטן, כמעט אַרויסרופערישן, לעצטן שפאַן פון אונטערשטראָם צו ווערן דער אויבערשטראָם.

[ירושלים, אדר תשל״א]

יוסף קערלער

★

דאָס געזאַנג צווישן ציין

חושך על פני תהום

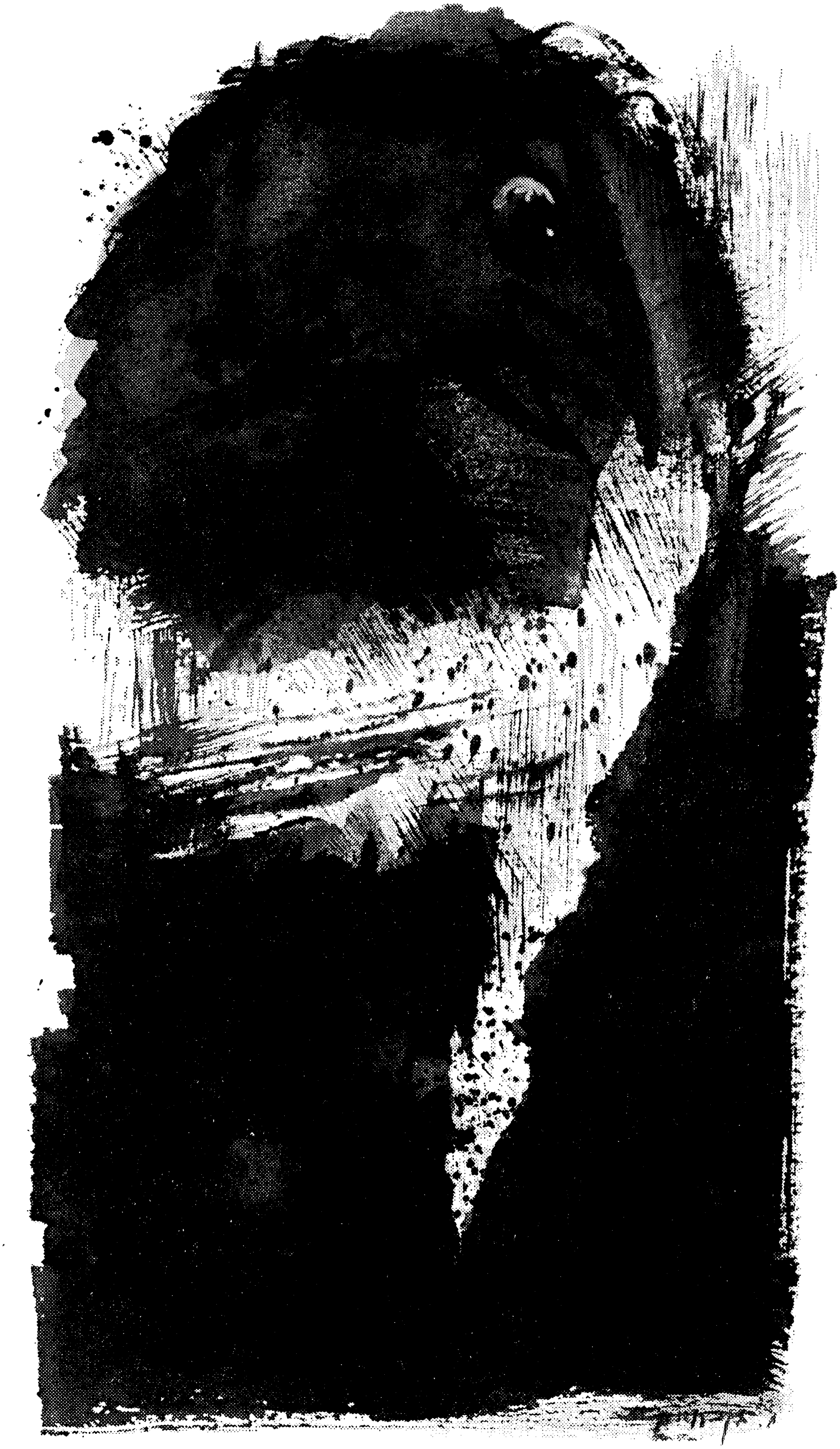

*

אָן אַ טראָפן שײַן,
אָן אַ ברעקל ליכט.
און די חושכדיקע פײַן
איז אַזוי געדיכט,
כאַטש נעם
און שנײַד זי מיט אַ מעסער,
נעם אַ האַק — און בראָק !
וויפל כ׳וויל זיך ניט פאַרגעסן
ברומט אין מיר די קלאָג —
אַז מײַן לשון ווערט געלאָשן
און מײַן פאָלק איז שטום,
און דער כאַם, —
דער זעלבער רשע,
שפאַרט פון אומעטום.

1949

מיטן־נאַכט

ווי נאָך אַ יעגערשאָס —
איבערגעשראָקענע פייגל,
צעפליִען זיך מײַנע חלומות,
ווען כ'טו אַ צעשפּאַר די אויגן...

— טרוימען מײַנע, קערט זיך אום,
איך בעט, איך מאָן,
איך היים אײַך !
נאָר ס'ווידערקולט די פּוסטע ווײַט :
ווייסעך, ווייסעך...

איר, — דער נאַכט,
מיט וועלכער דו בלײַבסט איבער
איינער אַליין,
איר, — דער טויבער, צי טרויסטו ?
איר איז דאָך אַלץ איינס,
וואָס עס זאָל מיט דיר ניט געשען ;
הײַנט וואָס איז דאָס קלאַפּן
מיט פאַרצווייפלטע פויסטן
אין איר געדיכטעניש :
— פאַר וואָס ? פאַר ווען ?

1949

שטראָף

און די שטראָף איז אין דעם, וואָס איך ווער ניט דערשטיקט
פֿון דער אייגענער זינד, וועלכע דריקט מיך און דריקט
מיטן פּרצוף אין שמוץ, אין דער חזירשער נעץ
ווּ איך האָב זיך געבוקט צו דעם טרייפֿענעם געץ,
ווּ איך האָב, אַ פֿאַרגלייבטער, געלויבט און געקניט
און געלאָזט מיטן רויך מײַן געקוילעטע ליד.

און אין דעם איז די שטראָף, וואָס די שׂינאה מיך פּרעסט
און אומזיסט וואַרט מײַן האַרץ ווי אַן איינזאַמע נעסט,
וועלכע ציטערט פֿון בענקשאַפֿט און האַרבסטיקער קעלט
אויף אַ נאַקעטער צווײַג, אַ פֿאַרשטאַרטער — —

— — —

ס'ליגט אין רויכיקע חורבות מײַן ערדישע וועלט
אונטער הימלען אויף שטענדיק פֿאַרשפּאַרטע.

1949

עדאַ זוסקינאַ טאַנצט

שווייַגן דאַרפסטו,
שטומען מוזסטו, עדאַ,
זאָלן דייַנע בייגעוודיקע
שלאַנקע אברים רעדן.
טאַנץ, עדאַ, טאַנץ,
טאַנץ אויס דאָס ביטער האַרץ —
מן-הסתּם ליגט ער שוין פאַרשוואַרצט
אין דער קאַלטער קרקע פונעם שיינעם מויער
און ס׳חלומען זיך אים אַפילו ניט
דייַנע זינגעוודיקע,
אייביק יונגע גלידער,
פאַרבראָכענע אין ווייגעשריי פון טרויער...

אַוועק איז ער, אַוועק,
דער קלוגער טרייַער ליץ
דעם אָפּגענאַרטן קעניג
אין דער אייביקייט באַגלייטן...

אַצינד באַדאַרפסטו, עדאַ,
טאַנצן נאָך אַנאַנד,
אויב ניט — פאַרגליווערט ווערן מיר
פון ווייטיק.

ניין, ניט קיין פראָסטע „פּאַ”
נאָר מעסערדיקע בליצן
שפּאַלטן איצט די פינצטערניש,
די לעצטע אינקוויזיציע !

ס'ברומט דער קאָנטראַבאַס פאַרצאָרנט,
ס'וויינט דאָס פידעלע פון ווײַטנס —
ס'ווערן ווי אויף ס'נײַ געבאָרן
די ניגונים פון פאַרצייטנס...
ווּ האָב איך געהערט דאָס שפּילן?
ווען האָט מיך דײַן טאַנץ געפיבערט? —
אויף די שײַטערס פון קאַסטיליע,
אין די קאַלכאויוונס און גריבער
פון מײַדאַנעק און טרעבלינקע?
שטיל.
ס'האָט פולווער זיך פאַרטײַעט
הינטער קלעזמערשע סורדינקעס
און דײַן טאַנץ, —
ווי פלאַמען פײַער אויף אַ שטורעמווינט,
ווערט פלינקער.

„ס'האָבן זיך די שיך צעריסן,
טאַנץ זשע, טאַנץ זשע אין די זאָקן"...
ערגעץ גרילצן טורמע־שליסל
הילכיק איבער שטומע בלאָקן...

ס'פלאַצן שוין די זאָקן דינע
און צעפליקט איז די הלבשה —
פלוצעם — פאַלסטו, און די בינע
ווערט מיט פינצטערניש פאַרגאָסן...

ס׳האָבן מידע זיך צעשאָטן
דײַנע קלינגענדיקע לאָקן,
העכער-האַלב אין שווערן שאָטן
ליגסטו.
אַלע אברים קלאָגן.

— שוועסטער, שוועסטער,
ביסט געבראָכן,
הילפלאָז ווי אַ גרויער וואָרעם?..
— שווײַג! דער יִדישער בטחון
שפּאַרט אַפילו פון די קברים!
לאַנגזאַם הייבסטו זיך — און ווידער
טוט די ליכטיקייט זיך שפּרייטן —
פון די אָפּגעפּרישטע גלידער
פאַלן גלותדיקע קייטן.
שוועבסט אַצינד
אַלץ העכער,
העכער
אויף ניגונימדיקע כוואַליעס,
גלײַך דו טראָגסט אַ פולן בעכער
אַז קיין טראָפּן זאָל ניט פאַלן,
זאָל ניט פעלן! העכער, העכער
אונדזער כּוס דעם בלוטיק שווערן —
נאַט אײַך, יושרדיקע שטערן!..
און אויף ס׳נײַ זאָל זײַן „אַ פריילעכס״ —
הערט מיך אויס, וואָס איך דערצייל אײַך,
הערט, וואָס אַלע גלידער שרײַען:
קינד און רינד און ווינט און פײַער!..

— — —

— — —

טאַנצסט און שפּירסט ניט, ווי סע ברענען
אונטער דיר די בינעברעטער,
ווי אַ שלאַנג דאָס פײַער, שוועסטער,
נאָך די שפּורן דײַנע קלעטערט...

ס׳קראַכט דאָס ייִדישע טעאַטער
אינעם קרײַז פון שײַטער־הויפנס
און ווּהין דו זאָלסט ניט לויפן —
שטעכיק דראָט און קראַטן, קראַטן,
טאַנץ, עדאַ, טאַנץ,
דער פאָרהאַנג פאַלט נאָך ניט,
די שפּיל איז ניט פאַרענדיקט,
אפשר קומען וועט די שטראָפנדיקע האַנט
אויף אויסצומעקן סדום — אויף שטענדיק —
טאַנץ !

1949

*

דער יִינגסטער בין איך,
וויי מײַן יוגנט !
ס'וועט שוין קיין יִינגערס מער ניט זײַן !
געירשנט האָב איך פולע קרוגן
מיט אָפגעסמטן ווײַן.

דער יִינגסטער בין איך
און דער לעצטער,
באַדאַרף איך איצט
אַליין, אַליין
צעברעכן אַלע שיינע געצן
אויף שטיקלעך
וויינענדיקן שטיין.

די באַלאַדע וועגן מײַן שינעל

דײַן וואַרעמער, גוטער שינעל —
גרוי ווי אַ רויך אויפן פעלד...
דו האָסט מיך געהיט, אַ געטרײַער,
פון רעגן, פון ווינט און פון קעלט
און אפשר אַ מאָל אויך — פון פײַער...

מיט קאָרנברויט האָסטו געשמעקט,
מיט היימישקייט — ערגעץ אין וועג
און אויך מיט מײַן לײַב, מיט מײַן הייסן,
און אין איינעם האָסטו אײַנגעדעקט
מיך מיט מײַן שלאַכטברודער עשׂו.

דײַן היימלעכקייט האָב איך געשפּירט,
ווען מײַן צער האָט אין פײַער געפירט,
אין אָקאָפּ און אויף קאַרגע פּריוואַלן
און געבלוטיקט האָסט גלײַך דאָך מיט מיר,
ווען איך פלעג אַ געטראָפענער פאַלן...

די זעלביקע ליבשאַפט צום לאַנד,
וואָס איז מער פון מײַן לײַב מיר באַקאַנט,
האַלט אונטער דאָס ביטערע האַרץ מיר,
נאָר ס׳פעלט מיר דײַן וואַרעם געוואַנט
אַצינד, אין דעם פראָסטיקן קאַרצער.

ס׳וואָלט מיר אפשר די נעץ פון דער וואַנט,
די נעץ, וועלכע טריפט נאָך אַנאַנד —
אין די ביינער אַזוי ניט פאַרגאַנגען,

זינט ס׳האָבן די הינט פון דעם לאַנד
אין דער דאָזיקער שטײַג מיך געפֿאַנגען...

זיי האָבן די הענט מיר פֿאַרדרייט,
ווען די הענט כ׳האָב צום אמת געשפּרייט,
מײַנע אויגן זיי האָבן פֿאַרכראַקעט
פֿאַר אַ פונק פון „געפערלעכע” רייד,
וועגן דעם, אַז דער קעניג איז נאַקעט.

כ׳האָב פֿאַרשוויגן די פּײַן און די וויי,
פֿאַרשריגן אין זיך — דאָס געשריי —
סע זאָל קיינעם, חלילה, ניט שאַטן,
ווען געשונדן מײַן גוף האָבן זיי,
אַז איך זאָל דער נשמה פֿאַרראַטן.

נאָר אין איינעם אַ קלאָרן פֿאַרטאָג
האָט פֿאַרפּלייצט מיט אַ מאָל מיך די פּלאָג
און דער טאָג האָט זיך פּלוצעם פֿאַרלאָשן
ווען כ׳האָב אין לוביאַנקער אָסטראָג
דערקענט מײַן סאָלדאַטסקע הלבשה...

מײַן אָרעמער, גוטער שינעל, —
באַדעקט האָסט די וועלפֿישע פֿעל
פון די פּײַניקער מײַנע און הענקער — —
— — —

ביזן קבר, בײַם טויט אויף דער שוועל,
וועל איך זיי מײַן שינעל פֿאַרגעדענקען !

1950

שימשון

איך טראָג אין האַרצן די דערמאָנונג
ווי אַ פֿאַרשפּיצטן, שאַרפֿן שטיין,
ווי קאָן איך מוחל זייַן די שׂונאים,
ווען כ׳בין ניט מוחל זיך אַליין ?

מייַן גאָט, מייַן שׂרפֿענדיקע שׂינאה,
פֿאַרגיב מיר ניט קיין טראָפּן זינד,
נאָר גיב מיר קראַפֿט איך זאָל דיר דינען
ווי שׂימשון ווייַטזיכטיק און בלינד,

די זייַלן שאָקלען, שווער זאָל פֿאַלן
דער חושך אויףֿ מייַן הוילן קאָפּ
און דייַן פֿרימאָרגן זאָל באַשטראַלן
מייַן בערגל אַש. און אוים און אָפּ !

און מער זאָל קיינער ניט דערמאָנען
מייַן זינדיק אויסגעפּלאָגט געביין.
ווי קאָן איך מוחל זיין די שׂונאים,
ווען כ׳בין ניט מוחל זיך אַליין !

מענטשן, מענטשן !..

מענטשן בלינדע,
ליכטיקע נשמות ! —
צערײצט און צאָרנדיק
פאַרוואַרפט מיט שטײנער מיך,
נאָר ביזן לעצטן כריפּ,
מיט אַלע מײַנע װײנענדיקע בײנער,
אַ פאַרצאַפּלטער פאַר אײַער גורל
װעל איך בעטן,
װעל איך קריעה רײַסן —
זײַט געהיט !
פון דינסטע זונענשטראַלן
זײַנען זײ געשפּינטע,
די נעצן, װעלכע ציִען,
די נעצן, װאָס פאַרשלעפּן
אין דער געדיכטעניש פון חושך !
זײַ געהיט,
װײַל נאָכן שפּור פון װאָרקענדיקע טויבן
קומען שפּאַרבערס שװאַרצע —
פײַער, פּעך און שװעבל
אין די שנאָבלען שטאָלענע...
מענטשן בלינדע,
ליכטיקע נשמות,

פאַרשטיינערט מיך וואָס גיכער !
אפשר וועל איך אויסוואַקסן —
אַ פעלדז
בײַ די גן־עדן־ טויערן,
די פײַן געשניצטע,
כּדי צום לעצטן מאָל אײַך וואָרענען :
זײַט געהיט —
הינטער די וווּנדערלעכע טויערן
ס׳גיהנום גליט !

1952

אַ ניגונדל צווישן די ציין

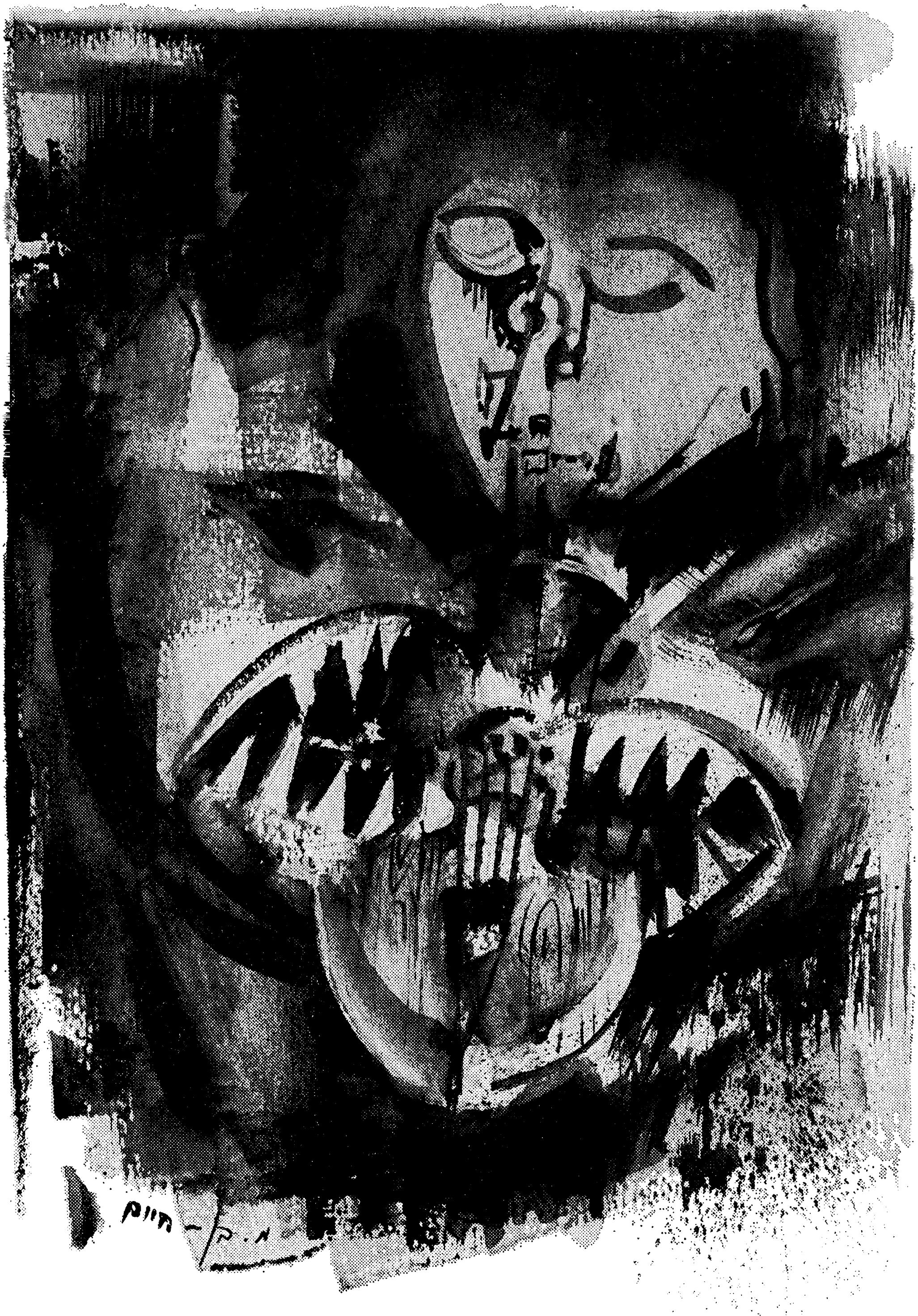
מ.ק. - חיים

פון יענער זײַט וואַנט

די נאַרישע חיה פון שטײַג,
ברעכט אויף אײַזערנע פרענטעס די ציין, —
אַזוי וויל זי
אין וואַלד אַרײַן גיין.
פון ווינקל צו ווינקל
זי שלײַדערט זיך אום,
זי רעוועט און ברומט
און סע פלאַקערט דאָס מויל ווי אַ פײַער —
אַזוי וויל זי די פרײַהייט...

און מײַן שכן פון יענער זײַט וואַנט
ווערט אויף, ווײַזט אוים, קיין מאָל ניט מיד ;
יאָרן-לאַנגע נימאסע טעג —
איך הער זײַנע טריט
אין דער קאַמער — די מעטער פיר
האָבן ווײַט, זייער ווײַט, אים פאַרפירט,
נאָר ער ברעכט ניט אויף פרענטעס — די ציין
און די שלעסער צעברעכט ער ניט, ניין !
אַ מענטש גייט אַרום און שווײַגט —
ס'האָבן חיות
פאַרשפאַרט אים אין שטײַג.

אין קאַרצער

איך זיץ אין דער קאַלטער און קויטיקער קרקע
און ברום זיך אַ ניגונדל צווישן די ציין.
דערווייַל כ׳האָב דעם קאָפּ אין צעמענט ניט צעהרגעט
און ס׳קאָכט נאָך די יוגנט אין כּוס פון געביין...
איך ברום זיך אַ ניגונדל צווישן די ציין.

דורך דיקע פאַרקראַטעטע פענצטערלעך מאַטע
איך הער ווי די גרינקייט פון בוים ווי זי שרייַט,
אַ שטראַל ברעכט זיך איבער אויף זשאַווער פון קראַטעס,
טוט שולדיק אַ שמייכל און שטאַרבט פאַר דער צייַט...
דאָך הער איך די גרינקייט פון בוים, ווי זי שרייַט,

ניין, ברודערקע-לעבן, נישט דאָס בין איך אויסן...
סע גרילצן שוין שליסל אויף ס׳נייַ, ווי מיר שייַנט, —
אויף ס׳נייַ צו פאַרהער מע באַפעלט מיר אַרויסגיין,
זאָל זייַן אַז מייַן לידל פאַרענדיקט זיך הייַנט —
קיין וואָרט פאַר די פייַנט !

איינזאַם

ווידער גרילצנדיקע שליסל,
ווי די פייַן פון דייַן געוויסן —
אויג-אויף-אויג מיט זיך אַליין
אין דער שטייַג פון קאַלטן שטיין.

ווידער, ווידער און אויף ס'נייַ
קומט דער טאָג און גייט פאַרבייַ,
קומט די פלאָג און בלייַבט דערבייַ.

ווידער שפאַנסטו אויס אַ וועלט —
פון דעם פענצטער ביז דער שוועל,
פון געבוירן ביז טיל-תל.

פון דער פלוצעמדיקער שטילקייט,
וועלכע טוט אויף דיר אַ פאַל,
ביז דער מוראדיקער מילדקייט
צו אַ פלוצעמדיקן שטראַל...

ס'לאַכט אַ שטיקל זון פון דרויסן
אויף די אויסגעבלייכטע הענט
פון דער איינזאַמקייט דער גרויסער
אין אַזעלכע ענגע ווענט.

עקשנות

זאָל מען מיט בייניקע פויסטן
מיך קנעטן,
זאָל מען מיט זעלנערשע שטיוול
מיך טרעטן.

מיט בייניקע פויסטן,
מיט שטיוול געזונטע —
ליגנדיק,
שווײַגנדיק,
כ׳גיב זיך ניט אונטער.

זאָלן די הינט
מײַנע ביינער צעשלעפן —
מײַן ליד און מײַן לשון
פאַרבלײַבן וועט לעבן!

ס׳וועט לעבן פאַרבלײַבן
מײַן מענטשלעכער ווילן, —
זיי זאָלן ניט אויספירן
דאָס וואָס זיי ווילן,

סע זאָל ניט צעפרעסן
דער קנעכטישער שוויים
מײַן טרײַהייט,
מײַן פרײַהייט,
מײַן לאַנד און מײַן טרייסט!

1953

רעזשים־לאַג 1951

ס'באַגלייטן דאָ כּלבֿים, ווען ס'ווערן געפירט
די מענטשן אויף הינטישער אַרבעט,
דאָ זײַנען יוונים אויף מענטשפלייש דרעסירט,
איך שווער דאָס בײַם „רייש”* אויפן אַרבל!

און טויזנטער זײַנען דאָ איינזאַם ווי איך,
פאַרקאָוועט אין זיך ווי אין תּפיסה
און ס'צאַנקט די נשמה אַזוי ווי אַ ליכט
און ס'כליפּעט אין שאָטן ס'געוויסן...

נאָר ס'טרעפט, אַז דער שלאָף רײַסט אַראָפּ מיט געוואַלד
אַ קללה פון ביטערן האַרצן, —
אַזוי ווי אַ שטיין אין אַ ברונעם זי פאַלט
אין דער נאַכט, אין דער מוראדיק שוואַרצער.

ס'אַנטלויפן מעת־לעתן אַזוי ווי פון שרעק,
נאָר ס'ציִען ווי פּעך זיך די יאָרן.
אָ, גאָט, זאָל מיט גלײַכגילט ניט ווערן באַדעקט, —
מיט קנעכטישן זשאַווער — מײַן צאָרן!

---

* צו יענער צײַט האָבן די לאַגערלײַט געטראָגן אַ לאַטע אויפן אַרבל מיטן רוסישן אות „P”.

דער אייזנבאַן־וועג

ווען כ׳האָב ווי אַ ציג ווי אַ פרומע דעם דלות,
געקייַט, מעלה־גירהט, פֿאַרגעסן מייַן שטאַם,
האָט מען דאָ מענטשן געשפּאָלטן אויף שפּאַלעם,
אויף שטיינדלעך געקרישלט, צעריבן אויף זאַמד
און דורכגעלייגט אַ וועג דער אייַזנבאַן — —
— — —
די באַן, וועלכע האָט מיך אַהער צו געבראַכט,
אויף קנעכטשאַפט געלאָזט אין דער נאַכט.

צפון־שײַן

דער שניי איז דאָ שוואַרץ,
די שטיינקוילן — רויט.
און בלוי ווי אַ מילך איז די מענטשלעכע הויט.

דער שניי איז דאָ שוואַרץ פונעם שטויב,
די שטיינקוילן רויט — פון בלוט,
און דאָס לײַב איז פאַרבליווט פון דער רוט — —

נאָר זע, אין הימל שפילן אַלע פאַרבן,
גלײַך שרײַען וואָלטן זיי: דו טאָרסט ניט שטאַרבן!

*

צי דערפֿאַר איז דאָ אַזוי מוראדיק-שיין
די צפונדיקע שײַן,
ווײַל ס׳רויכערן פאַרצוימטע שאַכטעס
אין הימל אַרײַן —
אונדזער בלוט און געביין,
אונדזערע פאַרשפילטע יאָרן,
אונדזערע קינדער,
וואָס זײַנען נאָך
ניט געבוירן געוואָרן?..

ס׳רויכערן זיך,
ס׳רויכערן זיך פאַרצוימטע שאַכטעס...
אָ, ווי לאַנג די פּאָליאַרע נאַכט איז!

„אויף קעסט״

און אַז די „סטעליע״ איז נידעריקער פאַרן קאָפ
מוזסטו אים, ברודערקע, בייגן !
ניט מעגלעך ס׳איז דאַכט זיך שוין טיפער אַראָפ
אַפילו צום „באַקן בייגל״...

נאָר איך באַק ניט קיין בייגל, —
די קוילן איך האַק,
די פלאַסטן איך שמעטער אויף שטיקער.
זאָל דאַכטן זיך מיר —
כ׳האָב אַ שוויגער — אַ שלאַק
און „אויף קעסט״ בין איך איצט
בײַ דער שוויגער.

*

מײַנע קוילן — מײַן בלוט, מײַן געביין,
דאָס פֿאַרטויבטע געזאַנג צווישן ציין,
די פֿאַרשפּילטע, פֿאַרשפּיגענע יאָרן —
טראָגן אַוועק טראַנספּאָרטיאָרן,
טראָגן אַוועק טראַנספּאָרטיאָרן, —
וווּהין ?..

די שײַן פון קוילן־גרעבער

און אַז מיט מידע, נאָר גאַנצע ביינער,
שטײַגסטו פון שאַכטע אַרויס —
ווערט דען געמינערט די פּײַן?
פון אויבן האָט אויך יעדער איינער —
זײַן באַזונדערע,
קאַרגלעכע שײַן

און ווײַטער איז פינצטערניש — אויס...
דאָס „לעמפּעלע" איז דײַן פאַרחושכטער בליק,
דער „אַקומוליאַטאָר" — דײַן האַרץ.
וועסט קומען? וועסט קומען אַ מאָל אויף צוריק
פון דער שוואַרץ?

על־חטא

זאָל דער גאַז מעטאַן דערשטיקן,
צי זײַן פלאַם זאָל מיך פאַרברענען —
כ'בין פון אַנדערע ניט שענער !

זאָלן מײַנע נאַסע ביינער
ברעקלען די קאָמבײַנען-מעסער —
כ'בין פון אַנדערע ניט בעסער !

קראַכן זאָל מײַן קוילן-קבר,
מיך צעקוועטשן, מיך צעשטויבן —
טויזנט טויטן וואָלט איך לויבן,

ווען סע פלאָגט ניט דער פאַרדראָס :
ס'איז נישטאָ, נישטאָ פאַר וואָס !

אוי חטאתי — וויי און ווינד מיר
וואָס איך האָב זיך ניט פאַרזינדיקט !

אַ נאַסע לאַווע

אַז דער הימל איז ביז צו דער ערד —
איז די „סטעליע” אונטער דער ערד
אַכט הונדערט מעטער.
דאָ איז ווינטער און זומער
דער זעלביקער וועטער:
אויף דער שטרעק —
בלאָזט אַ צוגווינט — אַ שרעק,
ס׳ווײנט די לאַווע מיט בלוטיקע טרערן
און דאָס העמד ווערט פון גורל דיר שווערער,
פון קרירהדיקן רעגן,
פון שווייסן פון הייסע,
פון דער פייַן, וועלכע ווייסט ניט קיין ברעגן...

— — —

צי דערפאַר איז די לאַווע אַ נאַסע,
ווייַל ס׳איז איבערן מויל שוין דאָס וואַסער?

אַ געזאַנג

דער קנעכטישער שוויים ברענט די אויגן מיר אויס
און איך ליב דיך, מײַן לעבן !
סע פאַלט אין דער נאַכט מײַן פאַרצווייפלטע פויסט
און איך לויב דיך, מײַן לעבן !

ביזן ביין איך צערײַס די פאַרקאָוועטע הענט
און איך ליב דיך, מײַן לעבן !
דעם קאָפּ איך צעקלאַפּ אין דעם קאַלטן צעמענט
און איך לויב דיך, מײַן לעבן !

איך ליב דיך, מיין לעבן,
איך לויב דיך, מײַן לעבן,
און אַלץ וואָס געקאָנט
כ׳האָב פאַר דיר אָפּגעגעבן —
דאָס איינציקע לעבן !

דעם חודש־פלאַן — דערלאַנג !

„דאַוואַי, דאַוואַי, דאַוואַי, דאַוואַי !" —
קיין רו איז גאָר ניטאָ !
וואָס איז אַזוינס אַ חודש־פלאַן ?
אַ קישקע אָן אַ דנאָ ?

מען האַקט די פלאַסטן מעכטיקע
מען שלײַדערט אין רישטאַק...
וואָס איז אַזוינס אַ חודש־פלאַן,
אַ לעבעדיקער זאַק ?

דערלאַנג, דאַוואַי ! קיין צײַט ניטאָ,
די שפּיצהאַק פליט אין קאָפּ,
ניטאָ קיין צײַט צו עטעמען,
דעם חודש־פלאַן — פאַרשטאָפּ !..

אַן אויפרײַס און די סטעליע קראַכט
און איינער איז קאַפּוט...
„דאַוואַי, דאַוואַי, דאַוואַי !" —
דער חודש־פלאַן דאַרף בלוט.

נאָר ס׳פליִען וואַגאָנעטלעך שוין
צעדולטע דורכן שטרעק,
דעם חודש־פלאַן, דעם חודש־פלאַן,
דעם חודש־פלאַן — אַ וועג !

און אונטער שײנער צפון־שײַן
די וויוגע קלאָגט און לאַכט, —

די עשעלאָנען טראָגן זיך
מיט חודשלעכן פראַכט.

אַנטקעגן פליט אַ צווייטער צוג
וואַגאָנען — שטרענג באַוואַכט —
דאָרט פירט מען ערשט-פּאַרמישפּטע
צו דער פּאָליאַרער נאַכט.

און ס׳ברומט אַ שטאַרק פּאַרפרוירענער
אין בונקער דער סאָלדאַט :
— צי וועט מען אַ מאָל אָנקאָרמען
דעם חודש-פּלאַן צו זאַט !..

יידל מיטן פידל

לאָזט מיך הערן ! לאָזט מיך הערן !
דו, פֿאַליאַרער שטורעמווינט,
דערוואָרגן זאָלסטו ווערן !
שטיל — יוונים,
כּלבים — שטומט ! —
ייִדל מיטן פידל
וויינט און קלאָגט און ברומט —
ווי אַ טײַך אַ גילדענער, זײַן בענקשאַפֿט
טוט שוין פֿליסן — —
איז דער ירדן ווּנדערלעכער,
וואָלט איך וועלן וויסן ? —
וואָס איז דאָ צו איבערקלערן,
זעגלען — אויפֿן ווינט !
כ׳זעץ מיך אויף מײַן שיפֿעלע
און... וואָרקוטאַ פֿאַרשווינדט...

...ס׳מורמלען וואַסערן פֿאַרחלומט און מײַן שיפֿל וויגן,
פֿון דעם ווײַסן ציגעלע סע פלעמלט אויף אַ ניגון :

אוי מײַן קלאָר-ווײַס ציגעלע,
ווײַזט אוים דו קאָנסט ניט האַנדלען, —
האָסט מיך ניט געבאַלעוועט
מיט ראָזשינקעס און מאַנדלען !..

ס׳קומען וואָלעכלעך ווי ווינטלעך,
וויקלען מיך און קושן...

ס׳וויינט מײַן האַרץ — מײַן גוטע מוטער
זאָגט מיר שטילן מוסר :

„ווּ האָסטו, מיין קינד, געוואָגלט
איבער קאַלטע, פרעמדע וועלטן ?
ניט געפאָלגט האָסטו קיין מוטער,
ניט געהערט האָסטו קיין עלטערס...

„איצטער קומסטו, ווי דער מאַמען,
מיט צעבײַלטע פיס און קנאָכן,
דאַר און קוואַר און — סאַמע ווּנדן
און דאָס האַרץ — געווים צעבראָכן”...

כ׳פאַל אַנידער —
זײַ מיר מוחל, אייביקע און טרײַע,
בלויז דײַן מוסר קאָן מיך היילן
און דײַן טרייסט — באַפרײַען.

וויפל האָסטו אויסגעווייטיקט,
זינט איך בין געבאָרן,
וויפל פערלדיקע טרערן
איבער מיר פאַרלאָרן !

כ׳וואָלט אַצינד פאַר יעדער איינער
זייער פיל געגעבן —
בין איך אָרעם. האָב איך גאָרניט,
חוץ מײַן זינדיק לעבן.

און דעם אייבערשטן איז ווייניק
פֿאַר דייַן טרער — מייַן פוסטן אָטעם...
לאָז מיך, מאַמע, כאָטש אַ רגע
קינדיש וויינען אין דייַן שאָטן!

— — —

סטרונעס ברומען, כוואַליעס קלינגען,
ס'יאָגט מייַן שיפעלע שוין פלינקער,
ווי אַ שמייכל דורך די טרערן —
שטיל דערשייַנט אַ ווייַטער שטערן,

ס'קלינגען טענער העלער, העלער,
ס'פליט התלהבותדיק דער סמיק —
ס'טראָגט זיך שוין מייַן שיפל שנעלער
נאָכן גלעקעלע פון גליק!..

פלוצעם — בו-ממם!...
ס'ווערט אַלץ אַנטשוויגן.
בלויז מייַן בלוט די שטיינער וואַשן,
פון מצרים ביז אָשווענטשים
קייַקלט זיך און שטייַגט דער ניגון:
„...פרעגט די וועלט אַן אַלטע קשיא!”
— אויב דייַן געטלעכקייט איז מענטשלעך,
טאַטע הארציקער און זיסער,
טו דייַן שייַן פאַר מיר ניט שליסן —
הינטער מייַנע פלייצעם ליגן
שלאַכטפעלדער און שווערע קברים,
האָסטו אַלע גלייַך באַפרידיקט
פונעם קדוש ביזן וואָרעם?..
און די לעבעדיקע, פאָטער?

דו — אַלמעכטיקער און מילדער !
כ׳בין ניט זוכה דאָס צו וויסן ?
מעגלעך. נאָר באַשענקט האָסטו מיך
מיט דער פּײַן פון מײַן געוויסן.
וועל איך נאָכגיין ווי אַ שאָטן —
ענטפער, פאָטער !
ענטפער, פאָטער !

ניט פון איוב, ניט פון רש״י —
פון די קאַלכאויוונס און גריבער
האָט עס מיך צו דיר פאַרשמיסן,
ס׳פרעגט די וועלט אַן אַלטע קשיא,
פאָטער האַרציקער און זיסער.
כ׳וועל ניט אָפּגיין אויף קיין טראָט מער —
ענטפער, פאָטער, ענטפער, פאָטער !..

— — —

טויבע דונערדיקע טענער...
ס׳קאָכט דער ים,
די הימלען ברענען,
שווערע צאָרנדיקע כמאַרעס
ביז די אַקסלען מײַנע שפּאַרן — —

צווישן בליץ און צווישן חושך
איבער גיהנומדיקע טיפן,
צווישן האָפ׳נונג און אַנטוישונג,
ווי אַ שפּענדעלע מײַן שיפל — —

— — —

וואַרט נאָר, ייִדל, אָרעם ייִדל,
האָסט ניט מער דאָך ווי אַ פידל

און אַליין — ביסט הויט און ביינער,
ס'קאָנען פֿלוצעם אַלע סטרונעס
פּלאַצן מיטן האַרץ אין איינעם !

ביסט אַ מאַרשעליק, אַ נביא ? —
ביסט אַ קנעכט און אַ „פֿאַרברעכער”.
הערסטו ניט, ווי ס'וויען כלבים,
ווי די וויוגע שפּילט אויף שטעכדראָט ?

לאָזט אים שפּילן,
לאָזט מיך הערן !
ס'מעג די וועלט צעשטויסן ווערן —
וועט דער פֿידל זיך ניט שטילן !
זאָל צעפּלאַצט ווערן די וויוגע —
ס'רײַפֿט אויף ס'נײַ אין מיר די יוגנט !

ס'קומט אַ ניגון נאָך אַ ניגון
שטאַרקער, האַרציקער און טיפֿער,
אויף די כוואַליעס פֿון דער פֿרײַהייט
טראָגט זיך שוין אויף ס'נײַ מײַן שיפֿל.

שטיל, יוונים !
כלבים — שטומט !
אויף די פֿליגל פֿון נגינה
די גאולה קומט.

וואָרקוטאַ, 1952

פון די פאַרלאָרענע בריוו

*

ס'איז פרוכטלאָז געווען אונדזער ליבע,
אָט אַזוי האָט די צײַט אונדז געהייסן.
צי דערפאַר ביזן טויט איז פאַרבליבן
די דאָרשט, ווי אַ מידבר אַ הייסער?

וואָלסט געווען מיר אַ ווײַב אַ געטרײַע
און אַ לויטערע ליכטיקע מוטער —
ניט באַשערט. נאָר דײַן יוגנטלעך פײַער
בליט ביז הײַנט אין די דאָרשטיקע בלוטן.

אויב איך בלײַב ניט קיין איבערגעברענטער,
ווי אַ קויל אין דער טונדרע פאַרלאָרן,
איז דערפאַר ווײַל מײַן פלאַם ביסט געווען דאָך
און איך — דער צעפלאַקערטער דאָרן.

*

אָ, דײַן לײַב! אָ, דײַן לײַב,
און דײַן לעצטער „פאַרבלײַב!"
ווען דו האָסט אַרום מיר זיך געוויקלט...

ס'וועט מיך פרעסן די קייט,
ס'וועט מיך פֿרעסן די קעלט
און דער טויט וועט אַ בייניקער — שטיקן,

ס'וועט פאַרגייען מײַן וועלט
און ס'וועט אויפגיין מײַן פרייד,
און אויף ס'נײַ וועל איך זינגען פאַרשיכּורט:

אָ, דײַן לײַב! אָ, דײַן לײַב,
און דײַן אויסגעשריי „בלײַב!"
ווען דו האָסט אַרום מיר זיך געוויקלט.

אין דער נאַכט

שלאָף איך יאָ, צי שלאָף איך ניט,
ווער קאָן עס וויסן —
בלויז דאָס בלוט אין מײַנע אָדערן
טוט פֿליסן,

בלויז די מידקייט טריפֿט אין מאַרך
פֿון מײַנע ביינער
און דער צאָרן
איז פֿאַרהאַקט הינטער די ציינער...

שלאָף איך יאָ, צי שלאָף איך ניט,
נאָר אין זכּרון
שווינדלט דורך די וועלט,
וואָס כ׳האָב פֿאַרלאָרן !

ס׳וויקלען זיך נאָך רעשיקע און מילדע
מײַנע יאָרן, צי פֿאַרנאַרטע, צי פֿאַרשפּילטע,
ס׳קלינגען קולות לאַנג פֿאַרלאָשענע
און ס׳וואַכן
ליבע פּנימער און אויסגעבענקטע שליאַכן.

נאָר פֿון אַלע, אַלע פּנימער און וועגן
דײַן געזיכט קומט שטענדיק מיר אַנטקעגן,
כ׳מוז אַראָפּלאָזן פֿון צו פֿיל שײַן די וויִעס,
מיט געזאַנג — די ווּנדן זיך פֿאַרציִען.
כּל עצמותי... אַלע מײַנע ביינער
זינגען, ליבסטע, פֿון מײַן בענקשאַפֿט
און זיי וויינען ! — —

ווי אַ שײַטער אין דער טונדרע
איז מײַן יוגנט, —
מיט די פֿלאַמען שפּילט אַ בענקענדיקס —
די וויוגע...

שלאָף איך יאָ, צי שלאָף איך ניט
אין אָט דער תּפיסה —
די מחשבות מײַנע
ווילן זיך ניט שליסן.

דאָס טעלערל פון הימל

— דאָס טעלערל פון הימל,
וואָס דו האָסט מיר פאַרשפראָכן,
ווײַז מיר אָן דעם שטיין,
ווּ דו האָסט עס צעבראָכן

און די בערג די גילדענע,
וואָס כ׳בין געווען דיר מוחל,
ווּ זײַנען אַנטרונען,
זאָג, מיט וועלכע רויכן ?

— דאָס טעלערל פון הימל
האָב איך ניט צעבראָכן,
כ׳בין געפאַלן און צעהרגעט
מײַנע פּים און קנאָכן,

און די בערג די גילדענע,
זיי זײַנען זיך צעפלויגן,
ווען כ׳האָב נאָר אַ פרוּוו געטאָן
צעעפענען די אויגן...

ניטאָ קיין צײַט

אויב דאָס בייזע געוויטער האָט אונדז,
ווי זעמדעלעך צוויי
צעוואָרפן, צעשלײַדערט, צעשיידט,
קאָן דאָך בלײַבן דאָס טויבע געשריי
און די פרייד
פון דערמאָנונג.

נאָר אַ מענטש קאָן דאָך בענקען,
ווען ער האָט כאָטש אַ חיות-מינוט,
און איך האָב זי ניט, ליבע!

ווי צום האַרץ און פון האַרצן —
דאָס בלוט,
אָן אַ ברעג, אָן אַ סוף —
ווערט מײַן לײַב
צו דער פלאַכע געטריבן...
און דערנאָך, —
ווען איך טו זיך אַ וואַלגער צום שלאָף,
ווען איך וואַרג זיך און — עס —
בין איך מודה, מײַן איינציקע,
בין איך מודה, מײַן ליבע,
וועגן דיר — איך פאַרגעס...

יאָ, איך בענק ניט, איך בענק ניט,
איך בענק ניט, פאַרשטייסט?..
איז דערצו נאָך פאַראַן דען אַ טרייסט?!

מע מעג שוין שרײַבן בריוו

פֿון די בריוולעך די צוועלף,
וואָס געמעגט האָב איך שיקן דאָס יאָר,
זײַנען אַכט ניט דערגאַנגען...
נאָר פֿאַר וואָס, נאָר פֿאַר וואָס ?
וואָלט איך וויסן אויף קלאָר !

כ'וואָלט געשוואָרן בײַ אַלע פֿאַרלאַנגען :
די פֿאַרפֿאַלענע אַכט — זײַנען מוראדיק ענלעך
צו די בריוולעך באַקומענע פֿיר —
דאָרטן שטייט : „איך לעב גוט
און איך ליב דיך אומענדלעך,
און אומענדלעך בענק איך נאָך דיר"...

זאָל זײַן, אַז פֿאַרווערט איז דערציילן
וועגן דעם, אַז מע בענקט יעדן חודש ?

צי די צענזאָרשע שער
וויל אויף ס'נײַ אונדז צעטיילן
מיט אַן אָפגרונט
פֿון פֿײַנלעכע סודות ?

קום צו חלום

ניט קיין גרוס, ניט קיין קלאַנג,
ניט קיין חלום פון דיר...
ווער זשע האָט זיך אַוועקגעשטעלט
האַרט בײַ דער טיר
פון מײַן שלאָף ?

כ׳פאַל אַנידער ווי טויט
פון דער מידקייט, פון קעלט,
ווער זשע האָט זיך אַוועקגעשטעלט
האַרט בײַ דער שוועל
פון מײַן טרוים ?

אַ מחשבה נאָר ווי
טוט אַ בראָך זיך פון קייט,
טוט אַ בליץ אין דער שטיל :
קום צו חלום צו גיין,
קום צו חלום צו גיין !..

נאָר ס׳דערגייט ניט, ווײַזט אויס,
אין דער נאַכט מײַן געבעט,
ווער האָט וועכטער צעשטעלט
בײַ דעם ראַנד פון מײַן טרוים ? —
די „גע-בע״.

ווידוי

מער ווי דיר — פאַרשאַפן האָב איך פּײַן
אפשר נאָר מײַן אויסגעבענקטער מוטער...
ווי זשע קאָן איך האָפן אויף דײַן שײַן,
ווען פאַרשלײַדערט האָט אַהער מיך דער ניט־גוטער?
— — —
— — —

...נאָר מײַן מאַמע איז פאַרשוווּנדן ווי אַ רויכל,
כ׳קאָן איר קבר איצט אַפילו ניט געפינען
כ׳זאָל מיך צודריקן צום בערגל:
זײַ מיר מוחל,
וואָס איך לעב און ריר זיך ניט פון זינען!

אָבער דו וועסט לעבן לאַנג, מײַן ליבע,
בערג מיט בענקשאַפט האָב איך אָנגעקליבן!

אַז איך וועל פון קאַטאָרגע זיך קערן,
וועט דײַן אָפּגעפרעמדטער בליק מיך ניט פאַרהאַלטן,
כ׳זאָל פאַר דיר, מײַן אויסדערווײלטער שטערן,
צו דער ערד, אַ דאַנקבארער, אַ פאַל טאָן.

*

ס׳ווערט דער חושך צווישן אונדז ניט לינדער —
ווײַט איז, ווײַט איז, טײַערע, דײַן ליכט !
נאָר איך טרעף צו דיר שוין ווי אַ בלינדער,
מיט די חושים שפּיר איך דײַן געזיכט,

דײַן געשטאַלט, דײַן אָנבליק און דײַן שמייכל,
יעדער פאַלד פון דײַן באַשיידן קלייד
לעבט און רוישט און רופט מיך צו דערגרייכן
צו דעם באַרגשפּיץ, וווּ האָבן זיך צעשיידט.

שטיל און פינצטער. בלויז מײַן הייסער אָטעם
אין די ווענט פון טורמעשטײַג זיך קלאַפּט...
אויב איך לעב, איז ווײַל דײַן ווײַטן שאָטן
האָט מײַן לײַב-און-לעבן אײַנגעזאַפּט.

ווען מײַן ליבע שלאָפט אײַן...

שלאָף מײַן טײַערע,
שלאָף אײַן !
באַרג-אַרויף כ׳וועל קײַקלען שטיינער,
קייטן וועל איך טראָגן איינער —
דו זאָלסט אָבער גליקלעך זײַן,
ווײַטע מײַנע,
ווײַטע מײַן...

ווייל וואָלט זײַן דו זאָלסט פאַרגעסן
יענע שטראַליקע מעת-לעתן,
ווען מיר פלעגן גליקלעך זײַן...

שלאָף מײַן טײַערע,
שלאָף אײַן !
זאָל דיך ליבן דײַן געטרײַער,
זײַן זאָלסטו זײַן איינציק פײַער,
ווי דו פלעגסט פאַר מיר נאָר זײַן !

איבער מיר — די צפון-שײַן,
אונטער מיר — די ערד איז חושך...
שטיל, מײַן האַרץ, — מע דאַרף ניט רוישן —
שלאָף מײַן טײַערע,
שלאָף אײַן,
ווײַטע מײַנע,
ווײַטע מײַן.

אידען

דעם מאַנצביל, וועלכער שפאַרט פון די געבליטן
פאַרטרײַב איך ווי אַ הונגעריקן וואָלף
צוריק אין שטײַג —
אין ברוסקאַסטן צוריק!
און כ׳שטרעק צו דיר דאָס אויסגעבענקטע האַרץ,
מײַן גוטע, שטילע שוועסטער.
נו, קום אַהער,
דערלאַנג מיר דײַן פאַרהאַרטעוועטע האַנט, —
כ׳האָב קיין מילדערע אין לעבן ניט געגלעט!
די בלויע אָדערלעך, ווי צווײַגלעך שמעקנדיקער בעז...
ווי האָסטו זיי פאַרהיט,
בײַם קנעטן און בײַם איבערברענען ציגל
פאַר די מיצרים?

איך שטעל זיך צווישן דיר
און דײַנע פלאָגן,
נאָר ס׳קומט די שעה, די נימאסע
פון קנעכטשאַפט
און זי פאַרשלײַדערט מיך
אויף מײַלן ווײַט פון דיר.
און ווידער בלײַבט אַ וואָלקנדיקער קנייטש
אויף דײַן באַחנטן שטערן...
שוועסטער מײַנע, שוועסטער,
כ׳וואָלט מיט אַ שטילן, פלאַטערדיקן קוש
די טרערן דײַנע אויסגעווישט פון אויג
און פון די מוילווינקלען —
די ביטערניש פאַריאָגט.

נאָר כ׳בין קיין כּישוף־מאַכער, —
כ׳בין אַ פּראָסטער מענטש ;
וועל איך מיך לאָזן ווידער אין דער פרעמד
און ווייך וועט זײַן דער האַרטער שטיין,
ווען כ׳וועל אין מיט פון מײַנע וואָגלענישן
פּאַלן,
כ׳זאָל ווידער הייבן זיך
אויף די צעבײַלטע פּיס
און מיטן קאָפּ זיך קלאַפּן אין די טורמעשלעסער :
— היי, איר !
אויב אײַך געפעלט, —
אַ בראָך צו אײַער געץ, —
טוט אָן אויף מיר צום צווייטן מאָל די קייט
און שלעפּט אויף אײַער שקלאַפנמאַרק,
נאָר לאָזט מײַן שוועסטער אָפּ אַהיים,
אַהיים, אַהיים !

1955

אָט אַזאַ ווי איך בין

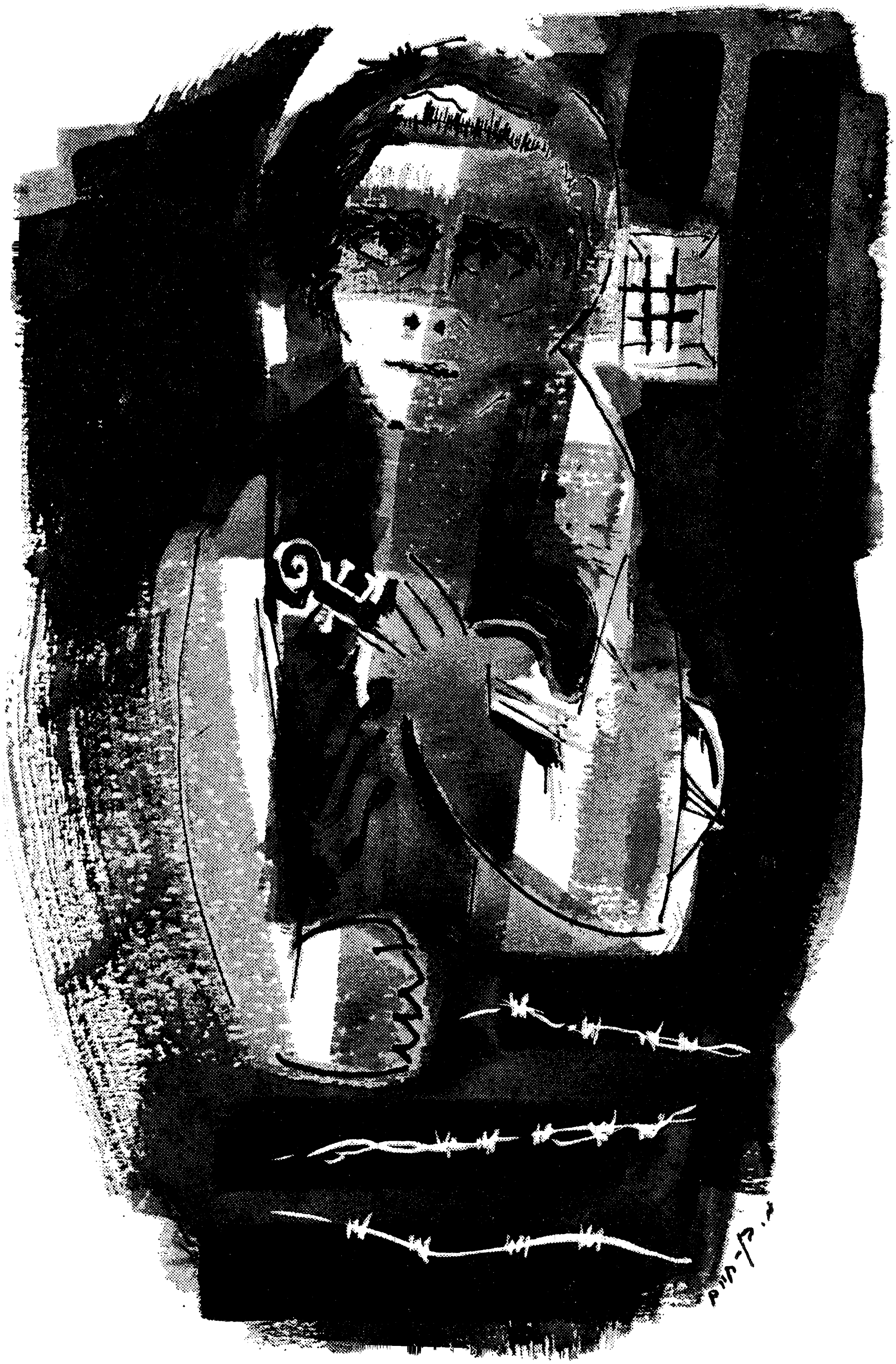
נ. בן-חיים

*

און אויב געשריי ברעכט זיך דורך אין דעם ליד, —
צי בין איך פון אײַזן געשמידט ?
און טאָמער — אַ טרער טרעט אַרויס מיט אַ מאָל, —
צי בין איך דען שטאַרקער פון שטאָל ?
נאָר איך וויל ניט
און טויזנט מאָל כ׳וויל ניט, איר הערט,
איר זאָלט זאָגן :
„סע פעלט אים די שײַן פון דער שווערד,
ס׳אַ צעבראָכענער שאַרבן, — פאַרשטשעמעט די ציין,
ס׳איז אַ קרבן — צעקרימט פון פאַרשטיקטן געוויין...״
ניין !
ס׳וועט מיר קלעקן די פריידיקע קראַפט אויף אַ דור
און אפשר אויף דורות פאָרויס —
מײַן בטחון ברעכט איבער די אײַזערנע וואָר
און מײַן גלויבן — די שטאָלענע פויסט.

1954

*

אין דער נאַכט,
איבער חורבות
פון אַ טויטער שטאָט,
איבער שטאַרצנדיקע שטיקער
אָפּגעברענטן שטיין —
צי הערסטו, גאָט, מײַן גאָט,
אַ דינס, אַ ציטערדיקס,
אַן איינזאַם קינדעריש געוויין ?

פון דעם געוויין ווערט מײַן געביין צעדראָשן
און מיט אַ קללה לעשט זיך אויס מײַן לשון —
נעם צו פון הימל אַלע דײַנע שטערן,
נאָר מער זאָל איך אַזאַ מין קלאָג ניט הערן !

דאָן־קישאָט

מע דאַרף ניט, מע דאַרף מיך ניט נאַרן,
איך שפּיר דיך אַזאַ ווי דו ביסט —
אויף אַלע וועלטמערקלעך זוכסטו מציאות
און גיסט אָפּ די נשמה פֿאַר האַלב-אומזיסט.

„זיי" מיינען ביסט קליגער פֿון אַלע,
נאָר דו זעסט ניט ווײַטער
פֿון דער שיינער נאָז...
יעדן דור קוילעט מען דײַנע קינדער,
יעדער דור, יעדער דור —
גיסט זיך איבער דײַן כּוס!

אָבער ווילדגראָז באַדעקט דײַן זכּרון
אינעם שטילשטאַנד פֿון שחיטה
צו שחיטה
און ווידער זוכסטו יושר און אמת
פֿאַר דער ערד, וווּ מען האָט דיך געשניטן.

און דו טראָגסט זיך אויף ס'נײַ שוין באַפֿליגלט
צו דעם רוצחישן פּלאַם פֿון מיראַזשן —
צוליב וואָס? אַז די ערדווערעם זאָלן
דײַן גילדענעם חלום צענאַשן?

ווײַזט אויס...

ווײַזט אויס, אַז מע האָט אײַך נאָך ווייניק געשמיסן,
געשמיסן, געביסן, אויף שטיקער געריסן...
איר האָט זיך פאַרקלאַמערט אין קנעכטישן ביסן
ניט נאָר מיט די ציין —
מיט דער גאַנצער נשמה!
און וויל מען אײַך אָפּרײַסן — בײַט איר דעם נאָמען,
די הויט און דאָס לשון, דעם טאַטן, די מאַמען,
איר טרינקט דעם זאַפט פון די אייגענע שטאַמען...
נאָר וויפל איר זאָלט זיך ניט וועלן פאַרלירן —
אַלץ איינס וועלן הינטישע נאָזלעכער שפּירן
דעם אָטעם דעם פרעמדן,
דעם ייִדישן ריח —
ווער וועט עס אײַך מוחל זײַן? —
ווײ צו אײַך, ווײ אײַך!
מע וועט אײַך דערשנאַפן, דערטאַפן, דערקענען
און ס'וועלן אויף ס'נײַ קרעמאַטאָריעס נאָך ברענען!

בן־סורר

מײַן קאָפּ דער פאַרזינדיקטער ליגט אויף דײַן שוועל
און ס׳וויינט אויפן לײַב די פאַרשטויבטע הלבשה...
נאָר כ׳בעטל קיין גנאָד ניט. מײַן מוטער, באַפעל,
כּל־זמן ס׳איז דאָס פײַער פון אויג ניט פאַרלאָשן.

כ׳קאָן גראָבן קאַנאַלן און האַקן דעם גרונט,
כ׳קאָן אויסוואָרצלען שטיינער און סעדער פאַרפלאַנצן !
מײַן מוטער, דו זעסט, איך בין יונג און געזונט,
מײַן ליבשאַפט נעם צו ביז אַ טראָפן אין גאַנצן.

שטאָל קאָן איך קאָכן, און שמעלצן טשוהון
און שפירן דײַן אויפגאַנג אין שטראָמען צעגליטע.
מײַן מוטער, באַפעל און באַקום ביז אַ פונק
דעם חלום פון האַרץ און די קראַפט פון די גלידער.

און דאַרפסטו, — דו שטעל אויף דער וואַך מיך אַוועק,
דײַן פײַער פאַרטרוי — ביזן טויט וועל איך דינען !
כ׳קאָן צוימען די כּוחות, כ׳קאָן טויטן די שרעק,
כ׳קאָן שאַרפן מײַן בליק אין דײַן אוראַלטער שׂינאה !

נאָר בעסער, פאַרשיק מיך אויף ס׳נײַ אין דער פרעמד,
אַהין וווּ די זין דײַנע בײַסן די קייטן —
כ׳זאָל טיילן די נויט און דאָס ברויט און דאָס העמד
און די איינציקע שײַן פון דײַן שטערן פאַרשפרייטן.

זאָל שׂרפען אויף ס׳נייַ מיך דער קנעכטישער שוויים,
די קעלט זאָל די ציין מייַנע לעצטע צעשטויבן —
געשטאַרקט זייַ, מייַן ברודער, איך טראָג דיר, איך וויים
דאָס גרינטלעכע וואָרט פון בטחון און גלויבן, —

וועסט קומען, איך וויים, צו דער גליקלעכער שוועל
מיט בלוטנדע פים און צעפליקטע מלבושים — —
פאַרגעס ניט, די אויגן די פולע פאַרשטעל,
ווען די היימישע זון וועט אַ מילדע דיך קושן.

איר הערט ?

די הינט וואָס האָבן מיך געצוווּנגען
ביז צו דעם האַלדז זיך אײַנטונקען אין טויט,
זיך ברעכן רוק־און־לענד און שפּײַען מיט די לונגען,
בלויז פֿאַר דעם האַרטן פּענעץ ברויט —
... אויף גאָט און לײַט פֿאַרלאָז איך מיך !

און די וואָס האָבן מיך געקאַטעוועט,
פֿאַר ניט קיין אויסגעהיטן בליק —
אין קבר מיך געשלײַדערט
        און אויף ס׳נײַ געראַטעוועט,
און ווידער מיך געשונדן און געשטיקט...
...אויף גאָט און לײַט פֿאַרלאָז איך מיך !

און אויב אַפילו דער, וואָס האָט זיך אויסגעוואַרעמט
אין מײַן פֿאַריתומט האַרץ,
געטיילט מיט מיר די קייט און ברידערלעך געאָרעמט
און... פֿאַר אַ לעק פֿאַרקויפֿט מיך אין דער שוואַרץ —
...אויף גאָט און לײַט פֿאַרלאָז איך מיך !

נאָר דער, וואָס האָט געקושט די פּײַפֿנדיקע רוט —
בלויז איך אַליין קאָן מישפּטן
זײַן קנעכטיש בלוט !

יִדיש

מײַן שפּראַך, מײַן לידערטראַכט,
מײַן זאַפטיק יִדיש וואָרט !
דײַן פרישקייט נעמען אָן אַלס אַ געמיש
דרײַגאָרנדיקע שוטים...
באַהאַלטסט פון זיי די אוצרות אויס
אין יענעם טיפן אָרט,
ווּ די נשמה פונעם פאָלק
טריפט זינגעוודיק און לויטער.

געטריבן האָט מען דיך,
פאַרחוזקט און פאַרדײַטשט
—„אַ חוצפה פון אַ דינסט !״ —
האָבן יחסנים זיך געחידושט,
ווען ווי אַ שאָלעכץ האָט אַ פלאַץ געטאָן
דאָס ביסל עברי-טײַטש
פאַר דער פאַרפלייצונג פון המונישן
און יאָדערדיקן יִדיש.

דײַן ווײַן, ווי ריינער נײַנציקער
איז בריִענדיק און שטאַרק,
נאָר ניט באַשערט איז מיר
מײַן דאָרשטיקייט צו לעשן
בײַם בדחן, בײַם געזעל און בײַ די סעדעכעם
אין מאַרק,
וואָלט איך אַרומגעגאַנגען בעטלען דײַנע רעשטן...
נאָר קיינער איז נישטאָ.
אין מינסק, אין פינסק, אין דאַשעוו און אין שקלאָוו

דאָס ווײַסע ציגעלע נאָך שוועבט פאַריתומט
איבער קברים,
ווען ס׳ווייסט ווי ס׳רוט מײַן מאַמע ערגעץ
אין איר לעצטן שלאָף,
ווי אַ מצבה וואָלט עס דאָרט געווים
פאַרשטיינט געוואָרן...
נאָר קיינער איז נישטאָ.
אין וואַרשע, ווילנע, טעפּליק, מאָנאַסטרישטש
דײַן „טאַטע זיסער” טראָגט זיך אום
צוזאַמען מיטן ”שמע־ישראל” דאָרטן,
דער ווינט האָט זיי נאָך וואַרעמע
פון מײַלער אָפּגעווישט,
ווי בלומען פריש פאַרבלוטיקטע
פון אַ צעשטערטן גאָרטן...

די צאַרטע בלומענבלעטלעך פון טויט
באַהאַלט איך אויס,
נאָר ניט ווי שמות הייליקע פון אָפּגענוצטע ספרים, —
זיי שטאַרקן מיר דאָס האַרץ און האַרטעווען מײַן פויסט
און טרייסטן טראָט בײַ טראָט אויף שאַרפן
שטיין־און־דאָרן.
אָ, גיב, עברית, מיר אָפּ דײַן שטראָפנדיקע שווערד,
ווײַל שטאַרקער פונעם טויט
איר דורותדיקער שניט איז —
ס׳גייט ווידער אָפּ מיט בלוט,
אויף ס׳נײַ פאַרגוואַלדיקט ווערט
דײַן ייִנגסטע
און דײַן שענסטע שוועסטער —
ייִדיש!

1953

*

מיט מײַנע שווערע,
אויסגעהאָרעוועטע הענט
האַק איך אויס פון שטיין און ביין
דאָס אמתדיקע, הייסע וואָרט
פֿאַר יענער שיינער שעה,
וואָס פלאַטערט שטענדיק איבער אונדז
אויף די התלהבותדיקע פליגל
פון דער פֿרײַהייט.

זײַט מוחל, מענטשן גוטע, פֿאַר מײַן ליד,
וואָס ניט באַקליידט האָב איך זי,
ווי ס׳פּאַסט צום גרויסן יום־טוב...
צעפליקטע טראַנטעס קויטיקע, —
איר איינציקע הלבשה...

איר זעט —
פון אונטער מײַנע נעגל שפּריצט אַרויס
דאָס אויפגערעגטע בלוט
און ס׳דראַפּעט זיך משונהדיק
אַ שורה אויף אַ שורה...
קיינער טאָר ניט וויסן,
ווי כ׳ברי זיך מיט דער צונג אין מויל,
ביז וואַנען ס׳ווערט דאָס לעבעדיקע וואָרט געבוירן...

טויזנט בייזע אויגן
טשאַטעווען און שפּירן וואַך,

כּדי אַרויספליקן דאָס וואָרט
צוזאַמען מיט דער צונג ;
און צו די הונגעריקע הינט
אַ שלײַדער טאָן דורך שטעכדראָט !

זײַט מוחל, מענטשן, גוטע,
פאַר מײַן ליד,
איר הילוך פינצטערן, זײַט מוחל —
שטעלט אָפּ אַ ווײַלע זיך,
וועט איר דערזען :
איר לײַב איז ליכטיק,
אויפריכטיק — דאָס האַרץ.

וואָרקוטאַ, 1954

*

ס׳אַ נעכטיקער טאָג, ס׳אַ פאַריאָריקער שניי,
ס׳איז פוסטע חלומות, אומזיסטער געשריי...
— ווי לייגט זיך עס, — פרעגסטו בײַ מיר, — אויפן שׂכל ?
— זעסטו דאָך ! — ענטפער איך אָפּ מיט אַ שמייכל, —
ס׳איז אייסעך און ווייסעך, ס׳איז אָך און ס׳איז מאָך,
דער לעצטער פאַרוואָס איז פאַרוואַקסן מיט גראָז,
גיס אָן און דערלאַנג מיר, זײַ מוחל, די גלאָז !

*

אָפּגעבליט האָט, דאַכט זיך, נאָך אַ שטערן,
נאָך אַ בלימל האָט פאַרלאָשן זיך אויף ס'נייַ,
וואָס זשע צינדן פריילעך זיך די טרערן
ווי די טוי-טראָפּנס אין חודש מייַ?

זעסטו דאָך, מע לעבט נאָך מיט בטחון,
טעג ווי געסט געגאַרטע בייַ דייַן שוועל,
ביז די זון האָט זיך אויף שטיקלעך ניט צעבראָכן
איז נאָך פייגלמילך פאַראַנען אויף דער וועלט!

מאָסקווע, 1955

פרילינג 1956

עס טוישן זיך
דער הימל און דער וואַלד,
די מענטשן און די גאַסן
אינעם כוואַליעכלעך־געווימל
פונעם וואַסער.
און ס׳בליט אויף ס׳נײַ אין מיר
די אַלטע וואָר,
אַז יעדע קלייניקייט — אין פלוס
געשליפן ווערט און קלאָר
דורך ווײי פאַרשוויגענעם,
און דורך פאַרטויבט געוויין
אַ תפילה צי אַ שפרוך
איך זאָג צו זיך אַליין:
נישטאָ קיין פרייד,
ווען וואַסער שטייט.
פלייץ, וואַסער, פלייץ
געזונטערהייט!

האַלקינען

איך האָב ניט קיין טבע
מיטן ליד זיך באַרימען
בפרט, אַז ניט אַלץ איז כשורה —
דאַכט זיך, —
איך שנייַד פון זיך פליישיקע רימענס
אויף עטלעכע מילכיקע שורות...
וויל איך אייַך, רבינו,
פרעגן אַ שאלה,
צי ווערט אויפן האַרצן כאָטש ליכטיק,
ווען ס׳קומט פאַר די אויגן,
זאָל זייַן אויף אַ ווייַלע,
דאָס ווייַטע געשפענסט פון דער דיכטונג ?

*

יאָ, איך בין אַ מוראדיקער כּעסן
און פון האַס מײַן דיכטונג איז געשמידט —
מײַנע קייטן מיט די לעצטע ציינער בײַס איך
און בײַס אוים מײַן ליד.

כ׳האָב שוין באַלד פאַרגעסן ווי צו לײַדן,
פאַר דער ליבסטער שוין פאַרגעסן ווי מע קניט.
מיט מײַן שווערד דעם בייזן חושך שנײַד איך
און שנײַד אוים מײַן ליד.

נאָר זאָל קומען ווער און מיר דערווײַזן
צווישן לעב און ליב דעם אונטערשייד —
ברעך איך אײַן די שווערד אויף שטיקלעך אײַזן
און איך לייג מיך שטאַרבן שטילערהייט.

*

אַוודאי וואָלט בעסער געוועזן
די טענער אַ ביסל פאַרטויבן —
ניט פאַרקלאַפּן דעם קאָפּ זאָל אַזוי
דאָס דולע געברום פון דער פּויק,
נאָר וואָס טוט מען,
וואָס טוט מען,
וואָס טוט מען?
אַז די שׂינאה קוועטשט אויס מײַנע טרויבן,
און דער פּיינפולער כּוס גיסט זיך איבער
פּול מיט אַן אויג?

1955

אָט די בעריאָזקעלעך...

די דאָזיקע בעריאָזקעלעך,
וואָס פלאַטערן פאַרשײַט,
די ווינטן און די וואָלקנס
און די אויסגאַנגלאָזע ווײַט,
דער נאָגנדיקער אומעט
פון אַ ניגון אין דער נאַכט
און אָט דער טויט,
וואָס קומט,
ווען ס'איז קיין זאַך נאָך ניט דערטראַכט — —
דאָס איז מײַן וויגלאַנד,
טאַטעניו, מײַן זון —
גיב גאָט,
ניט וויסן זאָלסטו שוין דערפון !

*

די קאַלטע, די בלינדע, די טויבע רציחה,
זי בראָקט ווי דאָס האַקמעסער אָן אַ פאַרוואָס,
נאָר כ׳וועל אויף די קני פאַר איר טעמפּקייט ניט קריכן,
ניט מקריב זײַן וועל איך קיין איינציקן אות.

ס׳איז נימאס געוואָרן מיר ביז צו חלשות
דער צוועקלאָזער שטרײַט מיטן חברל — כאַס.
דאָס ליכט, מײַן געשאַנק, האָט ער זעלבסט אויסגעלאָשן,
כּדי אין דער פינצטער פאַרשנײַדן מײַן שטאַם...

קום איך אַרויס...

קום איך אַרויס אין אַ בלינדן פאַרנאַכט —
צי האָסטו גערופן, צי ס'האָט זיך געדאַכט ?

גיי איך אַרויס אין אַ רוישיקן טאָג —
צי האָסטו דערהערט פון דער ווײַטנס מײַן קלאָג ?

סע שווינדלען די שטעט און סע ווימלען די לײַט
און ס'דרייט אירע ציינרעדער שאַרפע — די צײַט,

די מילשטיינער מאָלן, דאָס האַקמעסער בראָקט —
אַ טאָג נאָך אַ נאַכט און אַ נאַכט נאָך אַ טאָג !..

נאָר לאָז כאָטש דערהערן פון ווײַטנס — דײַן קול,
דערשפּירן מיר לאָז מיט די אַקסלען דײַן עול,

און בלײַבן — כ'וועל בלײַבן, דאָס ווייס איך אַליין,
כ'בין שטאַרקער פון אײַזן, כ'בין האַרטער פון שטיין,

כ'ברען איבער דעם פּלאַם און פריר איבער דעם פּראָסט
און — שפּראָצנדיק, פעלדזן איך שפּאַלט, ווי דאָס גראָז.

1956

פון ווײַט

בעסער — וואָלט מײַן אויסגעפלאָגט געוויין —
די פעלדער דײַנע פעטער מאַכן קאָנען,
בעסער — וואָלט איך זײַן דער שטיין,
דו זאָלסט מיך שלײַדערן אין דײַנע שׂונאים,

בעסער — וואָלט איך זײַן די זאַמד,
צי גאָר אין מידבר — דער פאַרדאַרטער דאָרן,
בעסער וואָלט איך זײַן דער סם,
די טויטנדיקע קללה אין דײַן צאָרן, —

איידער לעבן, איידער אומגיין אין דער פרעמד
און מיט דער צונג אין מויל זיך בריִען,
ווען ס׳קומט די בענקשאַפט ווי אַ בער און קלעמט
און ברעכט די קניִעס...

*

מײַן גוטע טרײַע מוטער ! — פון דער ווײַט
שפּיר איך דײַנע בענטשנדיקע הענט.
צעמאָלן וועט מיך ניט, איך ווייס, די האַרטע צײַט
און מיך פאַרשלינגען — איז ניטאָ אַזאַ מין פרעמד.

מײַן לעבן איז — אַ צאַפּלענדיקע טויב,
ווען ס׳פּאַלט דער שאָטן פונעם שפּאַרבער אויף זײַן רויב,
מײַן לעבן איז — אַ שווער געשמידטע פויסט,
ער ברעקלט וואַלגערשטיינער, דערנער וואָרצלט אויס,
וואָס וואַקסן אויפן וועג צו דיר,
מײַן מוטער...

וואָרקוטאַ, 1954

*

איך ווייס, אַז מײַן געשריי
וועט קיין לעכער אין הימל ניט מאַכן,
גוטע פרײַנד וועט עס נאָר פאַרדריסן
און שׂונאים וועלן אין די קולעקעס לאַכן...

וועל איך שווײַגן, וועל איך שטומען,
כאָטש אַזוי איז דער ווייטיק — שאַרפער.
נאָר שווײַגנדיק שווער איך:
מײַן געביין כ׳וועל פאַרוואַרפן,
ווי אַ שטריק אויפן האַלדז פון די שינדער,
ווי אַ בריק פון די אָבות —
צו מײַנע קינדסקינדער!

דוד האָפשטיין

„אין ווינטער-פֿאַרנאַכטן אויף רוסישע פֿעלדער”...
ווּ האָסטו פֿאַרענדיקט דײַן ביטערע עלטער ?

מײַן שטילער, מײַן צאַרטער, מײַן ליכטיקער דיכטער,
די פֿינצטערניש ווערט אַלץ געדיכטער, געדיכטער

און בלויז דײַן געזאַנג האָט אַ קרײַז אויסגעשניטן :
„אַ פֿערדל אַן אַלטינקס, אַ סקריפּענדער שליטן”...

און ענג איז די וועלט און פֿאַרקלעמט צווישן וואָלקנס —
„ס׳איז פֿאָלג מיך אַ גאַנג” פֿון דער היים ביז דער וואָלגע,

ס׳אַ פֿראָסט און אַ וויוגע, געבויגן אין דרײַען,
דו שפּאַנסט און דײַן שפּור איז ווי שניי אויפֿן פֿײַער,

און ס׳גליווערט דאָס האַרץ און סע לעכערט דעם אויער
דײַן יִדישער טרויער, דײַן רוסישער טרויער...

אַ לעבן איך זע און בײַם טויט זען כ׳וועל ווידער —
דו פֿאַלסט אויפֿן באַרג פֿון געקוילעטע לידער

און ס׳טרעט איבער דיר — דײַן באַרימטע „פּראָצעסיע”.
ווי קאָן איך, ווי מעג איך, ווי טאָר איך פֿאַרגעסן —

זיי זײַנען אַוועק. ביסט געבליבן אַן עלנטער
„אין ווינטער־פאַרנאַכטן אויף רוסישע פעלדער״...

בײַ וועמען זיך אָנפרעגן, וועמען דען מאָנען,
סע פלאַטערן פאָנען, געשענדעטע פאָנען.

זיי ווערן אַלץ בלאַסער, און בלאַסער, און בלאַסער,
און איבערן מויל שוין דערגייט אונדז דאָס וואַסער,

נאָר ס׳בלוטיקט דער זויבערער שניט פון דײַן דיכטונג,
ווי ס׳בלוטיקט דער מיזרח־ראַנד,
איידער ס׳ווערט ליכטיק —

ווער האָט עס געקלערט: מירן שטערקן די העלדזער ?
„מיר שטאַמען פון פעלדזן,
מיר שטאַמען פון פעלדזן !״

1957

אונדזער ווייטיק און אונדזער טרייסט

ווער ווייסט, ווער ווייסט,
ווּ ענדיקט זיך דער ווייטיק
און ווּ הייבט זיך אָן די טרייסט
און צי די טרייסט אַפילו
איז גאָר נייטיק?

ווייל אָננעמען די טרייסט,
די ציין פונאַנדערפרעסן —
דאָס הייסט,
אויף ס'נײַ דאָך מוחל זײַן
און אַלץ אויף ס'נײַ פאַרגעסן
און ווידער — לידער-לײַ,
און ווידער, ווידער און אויף ס'נײַ —
די אויגן צוגעמאַכט
בײַ דעם פאַרליבטן דיכטער...
הער אויף, דו טיפש, זאָג איך,
ניט כּדאי, —
דאָרט גנבעט זיך פון פינצטערניש
געדיכטער,
דאָרט גנבעט זיך אויף שפורן פון פאַרראַט —
דער זעלבער קוילער,
דער זעלבער קאַט!

12טער אויגוסט 1952

אין דעם דאָזיקן טאָג,
אין דעם דאָזיקן טאָג
פאַרשפאַרן מיר שטאַרקער
די פײַן און די קלאָג,
די פײַן — אינעם האַרצן,
די קלאָג — צווישן ציין:
בערגעלסאָן, מאַרקיש, קוויטקאָ און האָפשטיין.

זיי זײַנען געפאַלן
אין מיטן דער נאַכט
און ס׳האָט קיינער קיין טרייסט
פאַרן טויט זיי געבראַכט...

און די איינציקע שײַן
וועלכע האָט זיי געזאַלבט
איז געווען דאַן — דער בליץ
פון דעם רוצחישן זאַלפ...

אין דעם דאָזיקן טאָג,
אין דעם דאָזיקן טאָג
מײַן צעבלוטיקט געזאַנג
הייב איך אויף
און איך טראָג —

מײַן ליד — אַ מצבה
מײַן האַרץ — ווי אַ ליכט,
נאָר איך וועל שוין, ווײַזט אויס,
ניט דערפילן מײַן פליכט —
ס׳איז ניטאָ וווּ צו שטעלן
קיין ליכט און קיין שטיין —
בערגעלסאָן, מאַרקיש, קוויטקאָ און האָפשטיין.

להכעיס

ווער צעפּיקעט, גזלן, ווער צעפּיקעט ! —
ס׳לײַכט אַרײַן מײַן שטערן אין דער נאַכט.
ווער צעפּיקעט, גזלן, ווער צעפּיקעט —
איבער מיר — דײַן חלף און איך לאַך.

קאָנסט אַוועקנעמען בײַ מיר דאָס האָב־און־גוטס,
קאָנסט באַפּלעקן און באַדעקן מיך מיט שמוץ,
קאָנסט זיך אונטערגראָבן אין דער פינצטער ווי אַ וואָרעם,
ווי אַ שפּאַרבער קאָנסטו פאַלן אויף מײַן קאָפּ,
ברעכן די מצבֿות און פאַרשוועכן מײַנע קבֿרים,
פּענטען מיך פון אויבן ביז אַראָפּ.

קאָנסט מײַן גליִענדיקע צונג אַרויספּליקן אין גאַנצן —
שרײַען זאָל מיט שטומעניש דאָס מויל,
שטעכלקעס אין פלייש מײַנעם פאַרפלאַנצן
און מיט שטעכדראָט
מיך פאַרוויקלען אין אַ קנויל.

קאָנסט אַפילו צוימען דײַן רציחה,
„ליב באַקומען” קאָנסטו מיך אַצינד
און אויף אַלע פיר מיך לאָזן קריכן,
מיך —
דאָס אויסקויפגעלט
פאַר אַלע דײַנע זינד...

נאָר ניט אָפּצוווּענדן איז די בענקשאַפט
צו אָט יענעם ווינקעלע בײַם ים
און די שׂינאה צו דער מוראדיקער ענגשאַפט,
וואָס דו האָסט אַליין אין מיר צעפלאַמט.

ווער צעפּיקעט, גזלן, ווער צעפּיקעט —
ס'לײַכט מײַן ווײַטער שטערן פון דער פרײַ!
ווער צעפּיקעט, גזלן, ווער צעפּיקעט —
עם ישׂראל,
עם ישׂראל חי!

מאָסקווע, 1955

המבין...

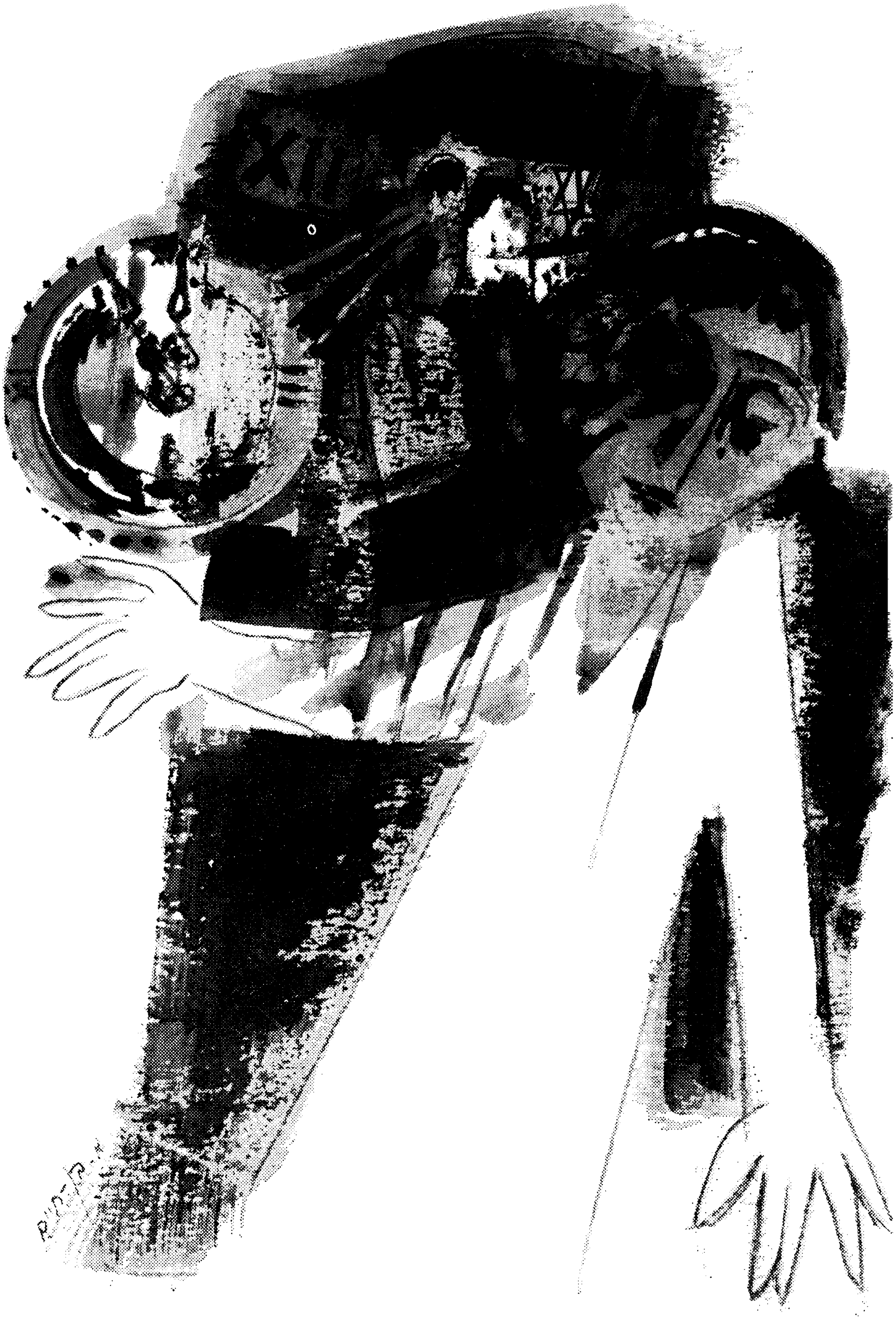

*

אין בלוט און פלאַם געשײַערטע,
געוואַשענע אין טרערן,
גיב גאָט, דו זאָלסט, מײַן טײַערע,
אַ מאָל כאָטש ריין שוין ווערן !

די זעלבע פעלדער טרויערן,
די זעלבע הימלען פרירן,
ד זעלבע זשעדנע אויערן,
די זעלבע — די מונדירן.

און אויך די אויגן בויערן
פון יעדער זײַט — אַנטקעגן,
און אויך די שרעקן לויערן
אויף אַלע דײַנע וועגן.

נאָר צײַטן, זאָגט מען, בײַטן זיך —
די הימלען שוין צעשלאָסן,
שוין אַנדערע די ווײַטקייטן,
און אַנדערע — די מאָסן.

און ס'קאָן קאַווקאַז ניט העלפן שוין
מיט אַלע בערג און שפאַלטן
פון די אָבלאַוועס וועלפישע
אַ דיכטער אויסבאַהאַלטן.

1953

*

דעם דריטן טאָג אַ שטיקל ברויט,
גיב אָפּ דאָס לעצטע העמד,
שינד אָפּ פון זיך די לעצטע הויט,
נאָר בלײַב ניט אין דער פרעמד.

ס׳וועט יעדעס ביימל בעטלען — בלײַב !
ס׳וועט ברומען יעדער שטיין,
די קינדהייט — רײַסן שטיקער לײַב
וועט מיט איר דין געוויין,

דער היגער ניגון בײַ דײַן וויג
וועט מאַכן גרײַז און גראָ,
נאָר גיי און קוק ניט אויפֿ צוריק
און אין אַ גוטער שעה !

1956

*

מײַן טײַער וויגלאַנד,
בלײַב געזונט —
איך גיי פון דיר אַוועק,
נאָר ניט ווי קיין געיאָגטער הונט,
וואָס אויפן פײַף, צי אויף אַ לעק
איז גרייט
אַ שפּרינג טאָן אויף צוריק,
אַ דריי טאָן מיטן עק...

איך גיי אַוועק פאַרעקשנט־שווער.
ס׳וועגט יעדער שפּאַן אַ פּוד,
כ׳רײַם אָפּ דעם טראָט
מיט שטיקער ערד,
פאַרמישטע מיט מײַן בלוט.
כ׳רײַם אָפּ דאָס אויג,
כ׳רײַם אָפּ דאָס האַרץ
און ווינטש —
זאָל זײַן דיר גוט !

1956

אויפן וועג שטייט אַ בוים

אויפן וועג איז אַ בעריאָזקעלע געוואַקסן
און דער ווינט האָט עס געבויגן בײַ די אַקסל :
אײַ-ליו-ליו, אײַ-ליו-ליו געבויגן
בײַ די אַקסל אירע דינינקע און צאַרטע.
וואָלט עס פליגל ווּ געקראָגן כאָטש געגאַרטע,
וואָלט עס דאָך מיט מיר אַוועקגעפלויגן.
אײַ-ליו-ליו — מיט מיר אַוועקגעפלויגן
צו דעם לאַנד אויף שליאַכן אויסגעחלומט,
צו דעם לאַנד אין שלאַכטן אויסגעשלומט,
צו דעם לאַנד פון מײַנע קינדסקינדער און אָבות.

איז דאָך דאָס ניט מער ווי אַ קאַטאָוועס !
אײַ-ליו-ליו — ניט מער ווי אַ קאַטאָוועס.

אויפן וועג שטייט אַ בעריאָזקעלע געבויגן,
כ׳פֿלי פֿאַרבײַ —
פֿאַרוויינט זענען די אויגן.
אײַ-ליו-ליו — פֿאַרוויינט זענען די אויגן.

1969

*

און ס׳וועט שפּאַלטן
דעם וואָלקן
אַ בליציקער שניט, —
ס׳וועט ווי בלוט פֿונעם גאָרגל
אַ שפּאַר טאָן
שאַליאַפּינס אַ ליד...
און אַזוי ווי די וואָלגע,
זי וועט זיך צעגיסן
און פֿאַרשלינגען זי וועט
אין די טיפֿן, — פֿאַרשליסן
אַלע מײַנע ביטערע פֿאַרוואָסן,
אַלע מײַנע בלוטיקע פֿאַרדראָסן...
וואָס קאָנסטו דען טאָן
מיט אַ טײַך,
וואָס האָט זיך אַזוי
קיין עין־הרע צעגאָסן?..

1969

דו זאָגסט...

דו זאָגסט, אַז איך וועל בענקען, —
וואָדען, איך וועל ניט בענקען?
ס׳וועט נאָר קיין צײַט ניט סטײַען
די בענקשאַפט אויסצוקרענקען.

אַלץ איינס פאַרהילט אין אומעט
איז אַלץ וואָס איך פאַרלאָז —
זאָל זײַן אַ בוים אַ קרומער,
וואָס ציטערט אויפן פראָסט,

זאָל זײַן בײַם פֿלויט אַ סטויגל,
וואָס אויפן רעגן ווייקט,
זאָל זײַן — דער קו־קו־פֿויגל,
וואָס שטום ווערט,
ווען מע פרעגט,

זאָל זײַן בײַם וועג אַ ברונעם,
ווי לאַנג שוין וואַסער פעלט
און ערגעץ זינגט פאַראומערט
אַ פֿויערטע אין פעלד,

זאָל זײַן אַז דער ניט־גוטער
די שפּורן שוין פֿאַרשיט,
ווּ ס׳האָט אַ מאָל געבלוטיקט
מײַן ערד, מײַן לײַב, מײַן ליד.

דו זאָגסט, אַז איך וועל בענקען, —
אַוודאי וועל איך בענקען!
ווּ נעמט נאָר די יאָרן
די בענקשאַפֿט אויסצוקרענקען?

1969

מיט פושקינען, מיט בלאָקן

ווען כ׳פרעג זיך אָן
בײַ מײַנע גרויסע גײַסטער,
וואָס וואָלטן זיי מיר ענטפערן,
צי ווייסט איר ?

ווען כ׳טו אַ פרעג
בײַ מײַנע ליבע אַלעקסאַנדערס,
זיי וואָלטן זיך געחידושט :
— מעגסטו אַנדערש ?

דער זעלבער טוי
ברענט אויס
אויף דײַנע אויגן,
ביז וואַנען
ס׳קאָן די זון אַ מאָל אַרויס...
ביסט פרײַ געווען און גרויס,
ביסט אויסגעוואַקסן
ניט נאָר מיט דײַנעם,
אויך מיט אונדזער ניגון —
גלײַך אויס די אַקסל,
שפרייט אויס די פליגל
און פלי —
ס׳גייט אויף דאָס ליכט !
דײַן שעה — זי שאַלט אין שופר־של־משיח
און ס׳קלינגט באַגלייטנדיק
דער נאָווגאָראָדער וועטשע־גלאָק...

אַזוי וואָלט זאָגן פושקין,
אַזוי וואָלט זאָגן בלאָק.

1969

חשבון

און טאָמער וואָס —
דו הערסט ניט אויף צו מאָנען,
און טאָמער וואָס —
דו הערסט ניט אויף דערמאָנען,
אַז איך פאַרגעס:
דײַן לופט איך אָטעם,
דײַן וואַסער טרינק איך,
דײַן ברויט איך עס...

ווי היינט פאַרלויפן אָט די טענות
מײַנע טריט.
גענוג!
מיר זענען קווית
פאַר אַלץ,
פאַר אַלץ האָב איך באַצאָלט
און דווקא ניט מיט „יִדיש גאָלד”,
און דווקא ניט מיט „כיטרע גענג”,
וואָס מאַכן דיר דײַן ברייטקייט ענג.
געצאָלט האָב איך פאַר יעדן ביסן —
פון זיך אַליין די הויט געריסן,
געשפיגן האָב איך שטיקער לונג
פאַר יעדן מינדסטן וואַסערשלונג,
פאַר יעדער אָטעם לופט איך האָב
אַ שווערד געשפירט איבער מײַן קאָפ.

און ווילסטו וויסן — איז דײַן מאַכט
געפעסטיקט אויף מײַן שווייס און מאַרך,

און אויך מייַן בלוט, אויב ווי סן ווילסט,
מיט גרונטוואַסער געזאַלצן פליסט,
מיט חיִות דורך די וואָרצלען פלייצט,
אַז אויפגיין זאָל געשמאַק דייַן ווייץ...

נאָר איך, זעסטו, איך האָב קיין טענה :
ס'איז דייַנס דאָס לאַנד, די ערד איז דייַנע
און אַלץ חוץ מיר, אויף אָט דער ערד,
צו דיר אַליין, צו דיר געהערט,
און מיך — לאָז אָפּ ! פאַרהאַלט מיך ניט.
מיר זענען קוויט !

*

ס'וויל ניט מייַן ווי קיין געוויין,
ס'וויל ניט מייַן ווי קיין געשריי,
ס'וויל אין דער בלויקייט פאַרגיין
ווי וואָלקן, ווי ווייַסער, — מייַן ווי.

ס'ווייסט ניט מייַן ווי קיין טרויער,
ס'ווייסט ניט מייַן ווי קיין ענגשאַפט,
ווי מעוועס, ווי ווייַסע,
ווי כוואַליעס בלויע —
מייַן בענקשאַפט.

*

סע זאָגט צו מיר
מײַן ייִדיש-לשון:
אויף אַלע טויקן פון דער וועלט
מע האָט מיך
ווי אַ סנאָפּ געדראָשן.

און דאָך האָב איך
די זוימען אויסגעהיט,
פון וועלכע
ס׳וואַקסט אַרויס
דײַן ליד.

און אויסגעדראָשן כ׳וועל ניט ווערן,
ניט אויסלעשן כ׳וועל מײַנע רייד —
צו פיל נאָך — טרערן,
צו ווייניק — פרייד.

מאַמע־לשון

מײַן מוטערלעכע שפּראַך,
מײַן ייִדיש מאַמע־לשון,
דײַן פֿלעמעלע, מיר דאַכט,
אָט ווערט עס אויסגעלאָשן...

אָט האָט מען פֿראַנק־און־פֿרײַ
דײַן שריפֿט אויף בלײַ צעגאָסן,
דערנאָכדעם מיטן בלײַ —
די דיכטער אויסגעשאָסן.

אָט האָט מען שטיל, אָן רעש,
פֿאַרברענט שוין דײַנע ספֿרים
און ס'האָבן זייער אַש
די ווינטן שוין באַוואָרנט.

נאָר ס'פּיקט זיך אויף דער צונג
דאָס לשון דאָס פֿאַרווערטע,
ס'טוט ממזריש אַ ווּנק
פֿון ערגעץ ווּ אַ ווערטל,

ס'טוט פֿלוצעם, ווי אַ בליץ
פֿון צווישן שווערע כמאַרעם, —
אַ שנײַדנדיקער וויץ
אויף המנען, אויף פּרעהן.

אַ ניגון טוט אַ נעם,
אַ צופּ פֿאַר דער נשמה
און ס'פֿלייצן פֿון דער פֿרעמד,
פֿון אַלע זײַטן שטראָמען —

סייַ לעבעדיק, סייַ טויט,
סייַ יונגע און סייַ אַלטע, —
ניטאָ נאָך יענע נויט,
וואָס קאָן דעם גאַנג פאַרהאַלטן.

די מייַלער — טרוקן-בראַנד,
ווי צו אַ קוואַל זיי קומען :
אַ ייִד און אַ מאַראַן,
אַ גר און אַ משומד.

מע קומט אַהין ווּ ס׳רופט,
מיט אויפרייַם אָנגעלאָדן,
דאָס הייסע וואָרט, אין לופט
אין פרישער אויסגעבאָדן.

און ס׳קלינגט און זינגט און לאַכט
דער גאַנצער וועלט אויף חידוש,
מייַן יאָדערדיקע שפּראַך,
מייַן מאַמע-לשון ייִדיש.

אוקראַינע

אוקראַיִנע, אוקראַיִנע — וויגלאַנד אוקראַיִנע,
בענקשאַפֿט מײַנע, ליבשאַפֿט מײַנע, דורותדיקע שׂינאה.

כ׳וויל דיך אויספּליקן פֿון האַרצן —
פֿאַר די כּלבים וואַרפֿן,
וואָס זשע כּישופֿט מיך די קאָבזע,
גלײַך ווי דודס האַרפֿע?

שווײַג שוין, בעט איך, בלינדע דאָליע,
כ׳האָב זיך מײַנע זאָרגן.
די געזאַנגען וועגן גאָנטען —
גאָנטע וויל מײַן גאָרגל!

ביסט פֿאַרקאָוועט און די קייטן
מײַנע ביינער דרעשן,
נאָר באַפֿרײַ דיך אויף אַ ווײַלע —
פֿינקלט אויף דײַן מעסער!

אוקראַיִנע, אוקראַיִנע, וויגלאַנד אוקראַיִנע,
מילד און ווייך דײַן בלויער הימל איבער מײַן באַגינען.

ווײַט בין איך פֿון מײַן פּאָדאָליע
אין דער וועלט פֿאַרלאָרן,
נאָר סע רוישט הינטער די פּלייצעס
דײַן געדיכטער קאָרן,

און סע לעשן מײַנע ליפּן
דײַנע שטילע גראָזן,
כ׳זאָל פאַרגעסן ווי זיי זענען
מיט מײַן בלוט פאַרגאָסן.

אוקראַיִנע, אוקראַיִנע, אוי, געזאַנגען זיסע,
זאָלן מײַנע קינדסקינדער די בענקשאַפט מער ניט וויסן.

יאָ, די בענקשאַפט און די ליבשאַפט
און די דורותדיקע שׂינאה.
אוקראַיִנע, אוקראַיִנע —
שטיפלאַנד אוקראַיִנע.

ייִנגלעך און מיידלעך
בײַ דער מאָסקווער שול

זיי קומען זיך אַהער
צוזאַמען,
ווי הינטלעך, וועלכע זוכן בלינד
די ברוסט פון זייער מאַמען...

קינדער מײַנע — קידער ווידער —
זיי ווייסן דאָך קיין וואָרט אין סידור,
קיין ייִדיש וואָרט,
טאָ וואָס האָט זיי צונויפגעבראַכט
צו אָט דעם אָרט?
אַהער, ווּ די קאָלאָנעם
בייגן זיך פאַר ווײַבערשע געוויינען,
ווּ ס׳פלעמלען זקנים
אין די ווינקלען שטילע,
הייזעריקע
פון פאַרטיפטער תּפילה,
אַהער — צום אויסגעטרוימטן
אין תּעניתים
טײַך פון מילך און האָניק —
צי קומען זיי דורך פאָרמולעס
פון קוואַנט און עלעקטראָניק?
צי ס׳האָט פאַריאָגט אַהער
דער שנײַדנדיקער ווינטער,
וואָס ביזן ביין און ביזן בלוט
מלבושימלעך מאָדערנע
שינדט ער?

צי אפשר גאָר — דער אַלטער
ייִדישער להכעיס,
ווען ס׳בייזע אויג — אַ שווערד אַ קאַלטע,
בײַ אונדזער אָטעם — וואַך איז ?

פֿון פֿאַקולטעטן, פֿון זאַוואָדן
און פֿון דער אָפּגעפרעמדטער היים,
ווי אונטערוואַסער-שיפֿלעך,
אין געהיים —
זיי טויכן פּלוצעם אויף
בײַ אויסגעטראָטענע,
בײַ גרײַזע טעמפּלטרעפּ,
די שטאָלצע בליִענדיקע קעפּ
פֿון מײַנע קינדער.

אויב וואַרפן...

אַ מאָל כ׳קאָן וועמען מוחל זײַן,
נאָר קיין מאָל — זיך אַליין.
אויב וואַרפן, זאָלט איר וואַרפן
אין מיר דעם ערשטן שטיין,

נאָר דעמאָלט, ווען כ׳בין שולדיק,
אויב ניט — איך וואַרףֿ צוריק!
פֿון טויזנטער פֿאַרדראָסן —
דאָס האַרץ מײַנס איז צעפליקט,

אויףֿ טויזנט שאַרפע שפּליטערס,
אויףֿ טויזנט שטיקלעך שטיין,
וואָס כ׳וואַרףֿ זיי אָן רחמנות
אויףֿ אײַך, אויףֿ אײַך אַליין.

פֿאַר טויזנטער אָבידעס,
וואָס כ׳בין קיין איינע ווערט,
איר ווילט מײַן שטאַס ניט מוחל זײַן
האָב איך אײַך אין דר׳ערד!

צום יורש

...אָבער מער פון אַלץ וואָלט איך דיר ווינטשן
און מיט ברויט און טויט באַשווערן כ׳וועל —
זאָלסט אין זיך דייַן אָפּשטאַמונג ניט לינטשן
און ניט פאַלן פאַר קיין פרעמדער שוועל.

זאָלסט פאַר פאַלשע אָפּגעטער ניט קניִען,
בלינד צו זייער בלענדעניש פאַרבלייַב,
מעגן זיי ווי זיבן זונען גליִען,
אָדער שנייַדן שטיקער פון דייַן לייַב.

טאָמער אַנדערש און דו וועסט פאַרראַטן,
וועל איך ניט פאַרשעלטן, קינד מייַנס, ניין !
ס׳האָט פאַר דיר קיין קללה ניט דייַן טאַטע,
מיט דער צייַט וועסטו פאַרשעלטן זיך אַליין.

בלייַבן וועסטו אָפּגענאַרט און עלנט,
ווי אין ווייסטע צווישן מענטשלעכן געדִרענג.
און פון אַלע טויערן און שוועלן
וועט מען שטיינער נאָכוואַרפן — געדענק !

אָט דאָס וואָרט האָט אויסגעהאַקט דייַן טאַטע
מיט די קולעקעס און מיטן קאָפּ אויף קראַטן.

*

כל־זמן דער ווײַטער שטערן
אין מײַן טרער זיך שפּיגלט אָפּ —
פון זיך אַליין כ׳בין העכער אויף אַ קאָפּ
און כ׳וועל זיך ווערן.

*

וואָס קאָנסטו טאָן ווען דיר באַשערט
איז דווקא דאָ געבוירן ווערן.
נאָר אויב אַ צופאַל איז די ערד,
איז דאָך קיין צופאַל ניט דײַן שטערן !

*

אַפילו אַ בוים
ער וואָלט גערן אַריבער
אַהין צו, ווּ נייטיקער איז ער,
ווּ ליבער —
בפרט נאָך — אַ מענטש,
וואָס מע זעט שוין פון וויגל :
בייַם לאָזן די וואָרצלען,
סע שנייַדן זיך פליגל...

שטשי

צי ווייסט איר דעם טעם
פון רוסישע שטשי ?
אויב ניין, — וועט איר זיכער ניט שטאַרבן —
נאָר סע ברויזט אין מיין פּשוטן
ייִדישן שיר
די זויערקייט אירע, די האַרבע.

ניט אויסמײַדן וואָלט מיך
דער בייניקער טויט,
די צײַט וואָלט מיך ערגעץ
פאַרלאָרן,
ווען ניט אָט דאָס מאכל
פון זויערן קרויט,
די מאָגערע זײַנע קאַלאָריעס !

מיט פּויערשע הענט
האָט דאָס מאכל געשמעקט,
מיט שווייסיקע, דעמבענע פעסער,
זיין ריח, ווי רויך פון אַ שײַטער
וואָס וועקט
פאַרפרוירענע, גרויע מעת-לעתן.

אין וואַכע טראַנשייען
מיט שנייען פאַרשיט,
ווען אַ קויל האָט געשפּילט
מיט מײַן דאָליע,
דאָס טײַערע מאכל,

די רוסישע שטשי
פֿאָסמאַקעווען פלעג איך פֿאַוואָליע
אַ שלונג נאָך אַ שלונג...

אויך אין קאַלטן באַראַק,
ניט הײַנט געדאַכט, ערגעץ אויף צפון,
כ׳האָב געבריט זיך מיט שטשי,
כ׳האָב געכליעפטשעט געשמאַק,
ווי ס׳פֿאַסט פֿאַר אַן עכטן דיסטראָפיק.

צי ווייסט איר דאָם מאכל
וואָס כ׳לויב אַזוי היים ?
אויב ניט, — זײַט איר אויך ניט בדלות !
געמישט איז דאָם מאכל מיט ביטערן שוויים,
נאָר ניט מיט קיין גיפטיקער גאַל איז.
און כ׳גלייב,
ס׳וועט נאָך קומען
די גליקלעכע צײַט —
זײַן וועט דאָם מאכל
צו גאָט און צו לײַט !

בײַם אַנטהילן דעם דענקמאָל פון מיכאָעלס

דײַן שטאָלצער, אָפּגעהאַקטער קאָפּ,
מיר דאַכט זיך, פלוצעם גראָ ווערט,
ער הייבט די ברעם די בראָנדזענע
פאַרחידושט:
— געקומען זײַט איר הײַנט
מיר אָפּצוגעבן כּבוד
און לאָזט ניט צו צו מיר
מײַן מאַמע־לשון ייִדיש?

דאָ זענען פרײַנד,
סײַ אייגענע, סײַ פרעמדע
און אפשר אומפרײַנד
זענען אויך געקומען...
צי שטייט כאָטש הינטער זיי
פאַרשעמט און שטיל —
מײַן לשון,
ווי אַן אָרעמינקע מומע?

די שפּראַך פון מענדעלען,
די שפּראַך שלום־עליכמס
און אויך די נײַע קרוין
פון מײַן שעקספּירן.
אַהער, מײַן טרײַער ליץ,
באַהיט מיך מיט דײַן שמייכל —
מײַן וואָרט, מײַן קרוין,
צוזאַמען מיט דער וועלט
אויף ס׳נײַ פאַרליר איך!

צי אפשר וויל גאָר אויסמײַדן
אַליין דאָס וואָרט
די דאָזיקע, מישטיינס געזאָגט,
מקומות,
ווײַל ס׳וואָרנט,
ווי אַ שוואַרצער פינגער אים,
פון אָט דעם אָרט, —
דער לאַנגער קרעמאַטאָריע־קוימען ?

נאָר ניין !
די קלאָרע וואָר איז —
פון שרעק אַזעלכע איז מײַן וואָרט
באַוואָרנט :
דורך פּײַן און בלוט,
דורך היטלערס קרעמאַטאָריעס
קיין זילב קיין איינציקן
האָט ייִדיש ניט פאַרלאָרן !

טאָ ווּ זשע, פרעג איך,
איז מײַן שפּראַך,
מײַן האַרץ, מײַן אָטעם
און מײַן דאַך
איבער דעם קאָפּ
דעם בראָנדזענעם,
דעם אָפּגעהאַקטן ?

1959

מיט צען יאָר שפעטער...

כ׳וועל מיט יאָרן אָפטער אַ באַגלייטער
פון לוויות. כ׳בין אָפטער שוין אַ טרויעריקער גאַסט
בײַ קברים טײַערע. אויך אונטערוועגנס, הײַנט,
באַזוכט האָב איך דײַן דענקמאָל, מורה־דרך מײַנער.
דײַן אָפגעהאַקטער קאָפ
ז׳געווען פאַרשנייט...
און כ׳שווער, אַז ניט געשפירט האָב איך
דעם פלאַקערדיקן פראָסט, ווײַל אויג־אויף־אויג
מיט דיר אַליין פאַרבליבן כ׳בין
אין אָט דער גרויסער האַרבער וועלט
און דאָך —
הײַנט האָב איך ווייניקער זיך אײַנגעהערט
אין דײַנע קלוגע פסוקים,
פאַרהערט האָב איך דײַן פאָטערלעכן מוסר,
כ׳האָב הײַנט ניט אויסגערעדט מײַן ביטער האַרץ,
ניט אויסגעטענהט האָב איך זיך,
ווי כ׳טו געוויינטלעך...

כ׳האָב מיט דער דלאָניע אָפגעשאַרט דעם שניי,
באַפרײַט פון אײַז דעם טאָוול און דעם שטיין
צופוסנס דער מצבה, אויסגעגלײַכט דאָס שטעגעלע
צו איר, פאַרריכט די קברים־בלומען קינסטלעכע
און פרישע כוואָיע־צווײַגלעך אויסגעשפרייט
בײַם דענקמאָל...

נאָר פלוצעם האָט מיט חוזק זיך
אַ הייב געטאָן דײַן ברעם
און ס׳האָט אַ ברי געטאָן דײַן לעבעדיקער בליק:

„אַזוי, אַזוי, דו ביסט צופרידן, יוספקע —
כאָטש קיינער זעט עס ניט און דאָך —
ווי טיכטיק ביסטו
און ווי טרײַ מײַן אָנדענק...
ווי הערלעך!
דערפֿאַר טאַקע ביסטו צו מיר געקומען,
כּדי אַ בליק טאָן פון דער זײַט אויף זיך אַליין?"

און לאַנג נאָך האָט געקלונגען דײַן געלעכטער,
ווען כ׳בין פאַרשעמט אַוועק פון דיר...
נאָר ערגעץ האָט אַ פונק פון פרייד געטליִעט:
ס׳לעבט אין מיר דײַן חוזק!

1969

ווידער האַרבסט

געטריבן פֿון ווינט,
וועלכער שמײַסט מיט די בלעטער,
סע אײַלט זיך
מײַן זוניקער, האַרבסטיקער וועטער,
אַזוי ווי ער וואָלט זיך
פֿון ערגעץ פֿאַרשפּעטיקט.

און ס׳קלינגען זיך איבער
אין פֿײַנלעכע זילבן
דאָס האַרבסטיקע גאָלד
מיט מײַן אייגענעם זילבער,
וואָס רוישט איבער קאָפּ
מיט פֿאַרפֿלויגענע יאָרן,
מיט אַלץ וואָס דעראָבערט
איך האָב
און פֿאַרלאָרן...

און ס׳קלינגען זיך איבער
די בושלען־געשרייען
מיט אַלץ, וואָס איך וועל שוין,
ווײַזט אויס, ניט פֿאַרשטייען.

האָסט ווידער שוין, האַרבסט,
אין מײַן האַרצן פֿאַרקאַרבט
אַ בענקשאַפֿט אַזעלכע,
כאָטש לייג זיך און שטאַרב !

1968

געבראָכענע ריטמען

טויזנט שווערע מײַלן
דורכגעשפּאַנט,
ביז גענומען כ'האָב
די פּען אין האַנט.

אַזאַ יאָר אויף ניט-פּאַרגינער,
סאַראַ ספּאָרט —
רײַסן פון דעם האַרצן
וואָרט נאָך וואָרט !

און דערבײַ נאָך,
זינגענדיק צום טאַקט,
און דערבײַ נאָך —
קנײַפּנדיק אַ באַק,
אַז ניט וויסן
קיינער זאָל מײַן וויי,
(כ'בין דאָך פּאָרט,
ווי זאָגט איר דאָרט,
אַ „פרײַער סאָלאָוויי"...)

באָרוועס איבער שטעכדראָט
זיך געלאָזט,
טויזנט מײַלן קרוע-בלוע
דורך אַ פּראָסט,
ביז די פּען אין האַנט אַרײַן
זי קומט,

ביז דאָס וואָרט מײַנס
פֿלוצעם זיך צעברומט
ווי אַ זויגלינג,
שטראַלנדיק פאַר וווּנדער,
ווי אַ פויגל,
פֿאַלנדיק פאַרוווּנדיקט.

אַזאַ יאָר אויף ניט-פאַרגינער
סאַראַ פאַך.
ברעך איך מײַנע ריטמען
און איך לאַך...

*

און אפשר איז גוט, וואָס מיר זייַנען צעשיידט,
און אפשר אין דעם גאָר — מייַן לייַד און מייַן פרייד,
וואָס פול צווישן אונדז איז מיט אויפרייַם די לופט,
די ווייַטקייט מיט אָטעם, די שטילקייט — מיט רוף?

ווייַל ווער קאָן דען זאָגן, וואָס מער טוט אונדז באַנג —
דאָס קיין מאָל דערגרייכטע בייַם פאַלן אין גאַנג,
צי גאָר דאָס באַטרעטן דעם שניי-ווייַסן פּיק,
פון וואַנען ס'פאַנגט אָן זיך אַראָפּגאַנג צוריק?

צו איינעם אַזעלכן

„איך זוך אַלץ תּירוצים אויף וואַשן דיך ריין...״

(אַ. גאָנטאַר)

און איך, זעסטו, זוך קיין תּירוצים ניט, ניין,
און כ׳הייב ניט די פֿײַן קעגן דיר
ווי אַ שטיין —
בלויז איינם וואָלט איך וועלן,
כ׳וואָלט וועלן פֿאַרשטיין:
צי טרעפט כאָטש אַ מאָל —
דײַן געוויסן דערוואַכט,
ס׳ווערט האַרט דער צוקאָפּנס
אין מיטן דער נאַכט?

צי בלויז דעם געקריוודעטן
קומט אַזאַ שטראָף,
צי בלויז דער באַעוולטער
ווייסט פֿון קיין שלאָף?
די אויגן צעשפּאַרט — ער געפינט זיך קיין אָרט,
ער טאַפּט אין דער פינצטער
דאָס נייטיקע וואָרט
און, דאַכט זיך, — אָט פלעמלט עס
הילפֿלאָז און שוואַך, —
דאָך ווידער פֿאַרשלינגט עס
די שלאָפֿלאָזע נאַכט...
און ס׳בלײַבט אים ניט מער —
דאָס בייז וווּנדער אַליין —
דער חושך
פֿון קיין מאָל ניט קענען פֿאַרשטיין.

קוימען־קערער

לאַנג שוין שמעקט ניט אונדזער קוימען
מיט קיין קוימענרויך,
ווי זשע קומט אַ קוימען-קערער,
דאָרטן, אין דער הייך?

ס'רודערט ניט קיין קוימען-קערער
ערגעץ לעבן דאַך,
נאָר אַ שוואַרצער טרוימען-הערער
טאָג-ווי-נאַכט איז וואַך.

און ס'כאַפּט אויף זייַן זשעדנע אויער
פלייַסיק און געטרייַ —
פּיצלעך פרייד און שטיקער טרויער,
רייד און שעפּטשערייַ.

און מיט קלעפּיקע פאַרדאַכטן
וועבט ער אַלץ אַרום,
אַלץ — באַזונדערס ווען סע דאַכט אים,
אַז איך שטום,

נאָר מייַן שווייַגן,
גראָד מייַן שווייַגן
האַלט איך פעסט,
ווי אין אַ שטייַגל...

ס'איז נאָך, קלער איך,
גאָט צו דאַנקען,
וואָס מע הערט ניט
קיין געדאַנקען.

5 יוני 1967

דאָס האַרץ — אין ברוסטקאַסטן,
ווי אין אַ טורמעשטײַג,
און איך אַליין — צו גראַטעס
צוגענאַגלט בין איך,
נאָר דו, מײַן עץ־החיים,
בייגסט צו מיר אַ צווײַג
מיט אויפרײַספולע פרוכטן
פון דײַן שׂינאה...

דאָס אַש פאַרוואַנדלט זיך
אויף ס׳נײַ איצט אין געביין
און ביין מיט בלוט און פלייש
אויף ס׳נײַ טוט אָן זיך...
זיי שפאַנען שווײַגנדיק,
נאָר ס׳רעדט פאַר זיי אַ שטיין,
אַ שטומער שטיין
פאַר אַלע זעקס מיליאָנען.

הייב אויף דעם שטיין,
ניטאָ קיין בעסער וואָפן !
אָ, סאַברע־יונג,
מײַן בענקשאַפט און מײַן האָפן ;

אָ, סאַברע־יונג,
אין קרײַז פון פײַנדלעך פײַער
בײַ דעם צעשניטענעם ירושלים,

אין מידבר-ווירבל
פון דעם קאָכעדיקן נגב,
הייב אויףֿ דעם שטיין
פון וואָגלענדיקע וועגן —
דאָס איז מײַן האַרץ
פון שטײַג אַרויסגעפליקט,
דאָס איז דער שטיין,
מיט וועלכן דוד האָט געזיגט !

*

בלאָנדזשען בלאָדזשע איך
אין דער פינצטער,
טאַפנדיק אַ וואַנט אַ טויבע,
אָבער זייַן וואָלט איך געקאָנט
אַ זשעדנע פענצטער
מיט לבנה־אויסגעקושטע
שויבן...

אָדער גאָר — אַ שטראָם געשליפן וואַסער
דורך־און־דורכזיכטיק...
צי איז עס אָבער נייטיק:
נייַגעריק איז יעדער פוסט־און־פאַסניק
טיף אַרייַנקוקן —
צי לייַכט זיך דאָרט מייַן ווייטיק...

להכעיס

אָט זעט איר, יאָר נאָך יאָר —
איך ווער צו זיך אַליין
אַלץ מערער ענלעך
און ביז צום צענטן דור
דאָס בייזע אויג
דערקענט מיך...

און צווישן טויזנטער,
עס טיילט מיך אוים
און יאָגט מיך האַלדז-און-נאַקן
אַלץ פאָרוים, —
כ׳זאָל דווקא מיט די יאָרן
זיך שפּירן
ווי אויף ס׳נײַ געבאָרן!

ווײ, וויפל וואָלטן ווידער שוין
אויף אַלע פיר געקראָכן
ווען ס׳וואָלט מײַן לעבן ניט געווען
אַ לעבן אויף צו להכעים.

*

צי דאַרפסטו מיך נייטיק,
דאָס ווייס איך ניט. איך —
באַדאַרף דיך, ווי אויגן
באַדאַרפן דאָס ליכט,
ווי לונגען — די לופט
און ווי וואַסער — אַ פיש,
ווי קאָרענעם לחם — אַן אָרעמער טיש.

וווּהין כ׳זאָל ניט קערן,
און וווּ כ׳זאָל ניט זײַן —
מײַן איינציקער שטערן,
מײַן איינציקע שײַן,
מײַן איינציקע פרייד
און מײַן איינציקע פּײַן —
צו דיר כ׳וועל געהערן,
מיט דיר
וועל איך זײַן!

1969

אַ משל

אין טריבונאַל האָט מען געבראַכט צו פירן
דאָס מעסער מיט דער רוט
און זיי באַשולדיקט אין פֿאַרגיסן
ייִדיש בלוט.
— צי אָנערקענט איר אײַער שולד? —
האָט שטרענג געפרעגט דער ריכטער.
די רוט זאָגט — יאָ,
דאָס מעסער ענטפערט — ריכטיק.
און שטיל, און פרום
זיך שאַרן בײַ די ווענט
די ריין-געוואַשענע תּלינים-הענט...
קומט דער פֿאַרדראָס
און צאָרנט אויס — „פֿאַר וואָס?!
גוואַלד, ייִדעלעך!
מע פירט אײַך פֿאַר דער נאָז!"
נאָר ס'ענטפערט אַ משומד,
אַ יורי-פּראָפעסאָר:
— ווער בעט אײַך זיך פֿאַרלאָזן לאַנגע נעזער?
קומט אָן דאָס נימשל,
פסקנט מיט אַ ניגון:
—דער אמת ווערט הײַנט האַלב-פֿאַרשוויגן
און דאָס איז ערגער
פון דעם ערגסטן ליגן!

אין מיטן העלן טאָג

ביַי דער פולער זונענשיַין,
אין מיטן העלן טאָג —
צווישן מענטשן האָבן וועלף
אַ מענטשן אָנגעיאָגט.

איינע — האָבן זיך געמאַכט :
מע זעט, מע הערט ניט גאָרניט,
אַנדערע — געוואָרגן זיך
מיט אויסגעשריי אין גאָרגל,

דריטע — האָבן שטיל און פרום
געגומען גומל בענטשן,
ווען ס׳האָבן וועלף אין מיטן טאָג
פאַרצוקט אַ מענטשן.

זאָל מען ניט געפּרוּווט ווערן

זאָל מען ניט געפּרוּווט ווערן
צו וואָס מען קאָן געוווינט ווערן :
צו געזאַלצנס — אָן אַ טראָפּן וואַסער,
צו שפּײַז אָן זאַלץ
און צו וואַסער — איבערן האַלדז...

צו טאָג אָן זונענשײַן,
צו נעכט אָן שטערן
און צו דער טורמעשטײַג
מיט שלעסער שווערע.

און איך — פון ווייסעך ווען —
בין שוין מיט אַלץ געפּרוּווט געווען,
און דאַנקען גאָט :
צו גאָרנישט ניט געוווינט געוואָרן,
פון צאָרן ניט אַנטוויינט געוואָרן.

1959

ערב חנוכּה

הײַנט,
ערב חנוכּה,
איך זאָג צו זיך אַזוי :
צו ערשט כ׳וועל טאָן
די הייליקע עבודה
פון אַ פּראָסטן שבת-גוי —

הײַנט,
כ׳לעש איינציקווײַז
די רופנדיקע פײַערן
פון רייצנדיקע שטעט,
פון פּלעצער טײַערע...

אַ בלאָז —
און ס׳לעשן זיך
די פּאַלמען פון פּאַלערמאָ
און מירמל-אויסגעהעפטע שלעסער
אין די קאַנאַלן פון ווענעדיק
זיך פאַרלעשן...

אַ בלאָז —
און ס׳גליווערן אין סענאַ-טײַך די וועלן,
ס׳פאַרזינקט אין פינצטערניש פּאַריז
מיט אַלע אירע רומפולע
בולוואַרן, פּלעצער, דענקמעלער,
באָרדעלן.

אַ בלאָז —
און ס׳ווערט פאַרלאָשן „זלאַטאַ פראַגאַ״, —
די קלויז פון אַלטשטאָט
אינעם קרײַז פון קלויסטערס גאָטישע,
ס׳פאַרשווינדט מאַדרידער פראַדאָ,
וואָס אָפדאַרן זאָל צוויי מאָל מיר די האַנט,
אויב כ׳וועל אַהין צו קומען, גאָטעניו !

און ביז צום לעצטן פלעמל-טראָפן,
צוזאַמען מיט מײַן דורותדיקן ווײ —
כ׳לעש אויס דעם גריכישן אַקראָפאָל,
כ׳פאַרלעש דעם רוימער קאָליזײ

און אויך די שטראַליקע רובינען-שטערן, —
כאָטש ס׳לאָזן זיך דערבײַ אַראָפ די הענט, —
כ׳פאַרלעש ! און בלאַסער, בלאַסער, בלאַסער ווערן
די נאָענטע, די בלוטיק-רויטע ווענט,

און בלויז די גלעקעלעך וואָלדאַיער
נאָך ערגעץ ווּ פאַראומערט קלינגען
באַגלייטנדיק דעם לעצטן שײַטער-פײַער,
וואָס ווײַסע ווײַטקייטן פאַרשלינגען...

און אַלץ !
אַצינד כ׳צינד אָן
דאָס ערשטע ליכטל פון די אַכט,
וואָס פאָרכטיק בענטשן
וועל איך הײַנט פאַר נאַכט.

פון אַל די ווײַט

פון אַזעלכע מוראדיקע,
שרעקנדיקע שטרעקעס,
זײַנען זיך צונויפגעלאָפן —
מערב,
מיזרח,
צפון
דרום...
און קיין פֿלאַץ ניטאָ שוין
אויסצושטרעקן
מײַן בענטשנדיקן אָרעם — —
ראַנד אַנטקעגן ראַנד,
ווי וואנט אַנטקעגן וואַנט,
איך — אין מיט,
ווי זײַן וואָלט איך אין קאַרצער — —
אָ, ווי מעכטיק און גערעכטיק
איז די בענקשאַפט פון מײַן האַרצן,
צוימען זי —
פֿון גאָר דעם רחבותדיקן לאַנד
זײַנען זיך צונויפגעלאָפן
מיזרח,
מערב,
דרום,
צפון!

1970

לאָז מיך !

גראָד וואָלט אויסגעזען גאַנץ מענטשלעך
זאָלסט אין וועג אַרײַן מיך בענטשן...
ס׳איז, נישקשה, עפעס ווערט
אויך מײַן בלוט פאַר אָט דער ערד,

אין די נעכט מײַן קאַלטער שוויים,
ווען דײַן אמת לעשט זיך אויס...
ס׳קאָסט, נישקשה, מיר גאַנץ טײַער
אויפן שנייזאַוויי דאָס פײַער.

ס׳האָבן דײַנע בייזע פרעסט
ביז אַ טראָפן אויסגעפרעסט
סײַ מײַן פרילינג, סײַ מײַן זומער,
ביז צו זיך איך בין געקומען.

ס׳וואָלט געוועזן עכט און מענטשלעך
זאָלסט אין וועג אַרײַן מיך בענטשן !
אָבער מענטשלעכקייט און עכטקייט
בײַ דײַן שוועל, ווײַזט אויס, ניט נעכטיקט.

האַלטסטו אויף דער קייט מײַן האַנט,
לאָזסט ניט אָפ פון זיך — קיין שפאַן,
האָסט מיך פעסט אַרומגענומען,
האָסט מיך פלוצעם... ליב באַקומען.

לאָז מיך, —
וואַרף מיר נאָך אַ שטיין —
וואָלט ניט זײַן אַזוי געמיין !

1970

*

צו ערשט געווען איז —
חושך על־פּני תהום
און מיט מײַן זינדיק,
בייניק לײַב
האָב איך דעם חושך אויסגעהאַקט,
ווי מיט אַ לאָם...
איך האָב זיך דורכגעבראָכן
צו דער זוניקייט
און צו דער שײַנענדיקער מענטשן־פּאָר
אין שאָטן פונעם בוים.
און טונקלער פאַר מײַן פּראָסטער וואָר
פאַרבליבן איז דער שענסטער טרוים —
אַ זאַפּטיקע, אַ פּרישע,
פּונקט ווי נאָך אַ רעגן
איז דאָס לאַנד פון מײַנע קינדסקינדער
פאַר מיר געלעגן...

אינהאַלט

7 דב סדן — פון הייסין ביז ירושלים

חשך על פני תהום

31 אָן אַ טראָפּן שייַן
32 מיטן־נאַכט
33 שטראָף
34 עדאַ זוסקינאַ טאַנצט
38 דער ייִנגסטער בין איך
39 די באַלאַדע וועגן מייַן שינעל
41 שימשון
42 מענטשן, מענטשן!..

אַ ניגונדל צווישן די ציין

47 פון יענער זייַט וואַנט
48 אין קאַרצער
49 איינזאַם
50 עקשנות
51 רעזשים-לאַג 1951
52 דער אייַזנבאַן־וועג
53 צפון־שייַן
54 צי דערפאַר איז דאָ אַזוי מוראדיק־שיין
55 „אויף קעסט“
56 מייַנע קוילן, מייַן בלוט, מייַן געביין
57 די שייַן פון קוילן־גרעבער
58 על־חטא
59 אַ נאַסע לאַווע
60 אַ געזאַנג

61 דעם חודש-פלאַן — דערלאַנג!
63 יידל מיטן פידל

פון די פאַרלאָרענע בריוו

71 ס'איז פרוכטלאָז געווען אונדזער ליבע
72 אָ, דײַן לײַב! אָ, דײַן לײַב!
73 אין דער נאַכט
75 דאָס טעלערל פון הימל
76 ניטאָ קיין צײַט
77 מע מעג שוין שרײַבן בריוו
78 קום צו חלום
79 ווידוי
80 ס'ווערט דער חושך צווישן אונדז ניט לינדער
81 ווען מײַן ליבע שלאָפט
82 אידען

אָט אַזאַ ווי איך בין

87 און אויב געשריי ברעכט זיך דורך אין דעם ליד
88 אין דער נאַכט
89 דאָן־קישאָט
90 ווײַזט אויס...
91 בן־סורר
93 איר הערט?
94 יידיש
96 מיט מײַנע שוועה
98 ס׳אַ נעכטיקער טאָג, ס׳אַ פאַריאָריקער שניי
99 אָפּגעבליט האָט, דאַכט זיך, נאָך אַ שטערן
100 פרילינג 1956
101 האַלקינען
102 יאָ, איך בין אַ מוראדיקער כעסן
103 אַוודאי וואָלט בעסער געווען
104 אָט די בעריאָזקעלעך...
105 די קאַלטע, די בלינדע, די טויבע רציחה

106 קום איך אַרויס...
107 פון ווײַט
108 מײַן גוטע טרײַע מוטער
109 איך ווייס, אַז מײַן געשריי
110 דוד האָפשטיין
112 אונדזער ווייטיק און אונדזער טרייסט
113 12טער אויגוסט 1952
115 להכעיס

חשבון...

121 אין בלוט און פלאַם געשײַערטע
122 דעם דריטן טאָג אַ שטיקל ברויט
123 מײַן טײַער וויגלאַנד
124 אויפן וועג שטייט אַ בוים
125 און ס׳וועט שפּאַלטן
126 דו זאָגסט...
128 מיט פּושקינען, מיט בלאָקן
129 חשבון
131 ס׳וויל ניט מײַן ווי קיין געוויין
132 סע זאָגט צו מיר
133 מאַמע־לשון
135 אוקראַיִנע
137 ייִנגלעד און מיידלעך בײַ דער מאָסקווער שול
139 אויב וואַרפן...
140 צום יורש
141 כל־זמן דער ווײַטער שטערן
141 וואָס קאָנסטו טאָן ווען דיר באַשערט
142 אַפילו אַ בוים
143 שטשי
145 בײַם אַנטהילן דעם דענקמאָל פון מיכאָעלס
147 מיט צען יאָר שפּעטער...
149 ווידער האַרבסט
150 געבראָכענע ריטמען

152 און אפשר איז גוט, וואָס מיר זײַנען צעשיידט
153 צו איינעם אַזעלכן
154 קוימען-קערער
155 5 יוני 1967
157 בלאָנדזשען בלאָנדזשע איך
158 להכעיס
159 צי דאַרפסטו מיך נייטיק
160 אַ משל
161 אין מיטן העלן טאָג
162 זאָל מען ניט געפּרוּווט ווערן
163 ערב חנוכה
165 פון אַל די ווײַט
166 לאָז מיך!
167 צו ערשט געווען איז חושך